BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ (OSMANLIDAN (XIV.) 1991'E KADAR) MAKEDONYA'DA DİN EĞİTİMİ

A. Makedonyanın Tarihçesi

Türkçe'ye Fransızca'dan geçmiş olan Makedonya kelimesi 1. Sebze ya da meyve salatası, 2. mec. Yamalı bohça, salata, 3. Türlü, 4. Makedonya anlamlarına gelmektedir.[1] Makedonya yaklaşık beş buçuk asırlık bir dönem (1371-1912/3) Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. 1913'te Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün dışında kalan Makedonya bölgesi 19. yüzyıl sonu ve 20 yüzyıl başında önemli gelişmelerin mekanı olmuştur.

Makedonya'dan coğrafi bölge olarak milad öncesinden beri söz edilmektedir. Dünya milletleri tarihindeki önemi Filip ve oğlu Büyük İskender'in doğum yeri ve saltanatlarının payı tahtı olmasından kaynaklanmaktadır. Miladi V. Asırda Karpatların ardından yola çıkan Drugovit, Velegzit, Sagudet, Vuynut ve Brizit Slav kabileleri bu bölgeye yerleşmiş, XIV. Asrın ilk yarısına kadar da slav menşeli birçok hanedan iktidara gelmiştir. Çar Samoil'den başlayarak Çar Duşan, Stefan Nemanya ve Kosova savaşında Sultan Murat Hüdavendigar'a karşı savaşan Uglyaşin Makedonya'yı yönetenler arasında yer almaktadır.[2]

Osmanlıların Balkanlar'daki devletlerle ilişkileri 1340'lı yıllara kadar dayanır. Bu tarihte Bizans İmparatoru'na rakip olarak çıkan Sırp Kralı Stefan Duşan, Makedonya'yı elde ettikten sonra İstanbul'u ele geçirmek için Orhan Bey'e heyet göndererek anlaşma teklifinde bulunmuştur. Orhan Bey bunu dikkat almamıştır. Bizans'taki taht mücadeleleri sırasında Stefan Duşan, çıkarlarına uygun olarak Bizans İmparatoru V. Paleiologos'u, Osmanlılar ise tahtı elde etmek isteyen Kantakuzenos'u desteklemişlerdir. Osmanlıların ve Sırpların desteğini temin eden taraflar, 1352'de Dimetoka yakınlarında karşılaşmışlar ve Sırplar, Osmanlılara karşı bir Haçlı Seferi teşebbüsüne girişmişler; ancak 1355'de Kral Duşan bu faaliyeti sonuçsuz bırakmıştır.[3]

---

[1] Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca Türkçe Sözlük*, TDK Ankara, 1976, Georges Castellan, *Historie de Balkans* (XIV-XX siecele). Arnavutçaya tercüme eden: Arben Puto ve Luman Omari, Tirana 1992, s.11.

[2] Aleksandar Stoyanovski, *Gradovite na Makedonija od Krajot na XIV Do XVI vek,* Skopje, 1981, s.7.

[3] Mehmet İnbaşı*, Makedonya Sorunu Dünden Bugüne*, ASAM, Ankara, 2002, s. 28.

Kantakuzenos, Orhan Bey'in bu yardımlarına karşılık Rumeli'de bir üs olarak Çimpe (Çimbi) kalesini ve civarını Osmanlılara vermiştir. Süleyman Paşa Trakya içlerine yaptığı akınlarıyla hakimiyet sahasını daha da genişletmiş, bir bakıma Osmanlı Rumeli'sinin çekirdeğini kurmuştur. Kısa bir süre sonra Balkanlar'daki fetihler çoğalmıştır.

1361 yılında Dimotika ile Edirne'nin fethinden sonra Filibe de Osmanlı idaresine girdi. Bu dönemde Osmanlıların başında Birinci Sultan Murat bulunuyordu (1362-1389). 26 Eylül 1371'de meydana gelen ve II. Meriç ya da Çernomen denilen muharebede, Sırplar ve müttefikleri, Osmanlılar tarafından mağlup edilerek kralları Vukaşin ile Uglyeşa öldürülmüştür. 1389 Üsküp, Pirlepe, İştip, 1391'de Manastır şehirleri fethedildi.[4] 6 Ocak 1392 yılında Makedonya'nın tamamı Osmanlı idaresi altına geçti. Üsküp'ün fethi Paşa Yiğit Bey tarafından gerçekleştirilmiş ve Balkan'ların en önemli üç merkezlerinden birisi haline getirilmiştir. Üsküp, fethedildiği 1392'den itibaren Sırbistan ve Bosna'ya uzanan Türk bölgelerini idare eden uç beylerinin merkezi olmuştur. Üsküp'ün bu stratejik önemi 1521'de Belgrat'ın fethine kadar devam etmiştir.

Osmanlı idaresinin ilk yıllarından itibaren Makedonya'da çeşitli sosyal-ekonomik değişmeler meydana gelmiştir. Yeni köyler ve yerleşim birimleri kurulmuştur. Bazı muayyen bölgeler, yoğun bir göç ve iskân hareketine sahne olmuştur. Buralarda iskân edilen Türkler, zamanla buralarda han, hamam, köprü, medrese, mektep, zaviye, imaret, tekke, cami ve mescit gibi Türk-İslam eserleri inşa etmişlerdir. Makedonya, Osmanlı ordusunun batıya yapacağı fetihleri için başlangıç noktası olmuştur. Bundan dolayı Osmanlı ordusunun ihtiyaçlarının karşılayacak araç ve gereçler de Makedonya'nın değişik şehirlerine Anadolu'dan getirilen ustalar tarafından imal ediliyordu. Bu durum, Makedonya'da çeşitli zanaatların (nalbantlık, semercilik, kalaycılık, kuyumculuk) gelişmesine sebep olmuştur.

Osmanlların gelmesiyle Balkan'lar İslam Dini ile tanışmış ve kısa sürede İslam yayılmıştır.İslam'ın kısa sürede kabul edilmesinde önemli bir etken de 9 ve 10. asırlardaki Bogomil hareketidir. Bogomiller, Ortodoks ve Katolik ideolojisine karşı tek bir Tanrıya ve doğuda Ariusçular gibi İsa'dan sonra Madmad adına bir

[4] Branko Panov, *İstorija (Tarih*), Skopje, 1992, s.98.

peygamberin geleceğine inanmaktaydılar.[5] Bogomil Hıristiyanları bu anlayışlardan dolayı Bulgaristan ve Sırbistan'dan kovuldular ve Makedonya ile Bosna'ya yerleştiler. Huzur ve güven altında yaşamalarını sağlayacak bir yönetim ihtiyacı duymaktaydılar. Osmanlılar da bunu sağlayınca asırlarca bekledikleri huzuru buldular ve topluca İslam'ı kabul ettiler.

Makedonya 1912 Balkan savaşlarına kadar Osmanlı idaresi altında kalmıştır. 1919 yılında Sırp-Hırvat-Sloven krallığı kurulmuş ve Makedonya üç kısma ayrılmıştır. Ege Makedonya'sı Yunanistan egemenliği altında, Pirin Makedonya'sı Bulgaristan egemenliği altında ve Vardar Makedonya'sı Sırp-Hırvat-Sloven krallığı egemenliği altında idi. 1945-1991 yıllar arasında Komünist Yugoslavya'nın altı cumhuriyetinden biri olarak yaşamını sürdürmüş ve 1991 yılında referandum sonucu bağımsızlığını ilan etmiştir.

B. Makedonya'da Din Eğitim Tarihçesi

Makedonya'da Din eğitiminin yerleşmesi ve yayılması Osmanlı devrinde büyük hız ve yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı Devleti, hakimiyetine giren bu topraklarda daha ilk andan itibaren Türklere meskün olan köy ve kasabalarda cami, mescit, mektep, medrese kurarak İslam eğitimi ve öğretiminin tatbik edilmesine büyük özen göstermiştir.

Yaklaşık 500 yıl süren Osmanlı hakimiyeti devrinde Makedonya'da gelişen din eğitim-öğretimi süreci, Hıristiyanlarda din öğretimi ve Müslümanlarda din öğretimi şeklinde iki başlık altında ele alınmıştır.

1. Osmanlı Döneminde Makedonya'da Hıristiyan Din Eğitimi

Osmanlı döneminde Makedonya heterojen bir nüfusa sahip idi. Burada Arnavutlar, Sırplar, Ermeniler, Rumlar, Türkler, Makedonya Bulgarları ve diğer milletlerden insanlar yaşıyordu. 1878 Berlin Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'ne iade edilen Makedonya üzerinde Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'nın gözü

[5] Daha geniş bilgi için bkz. Dragoljub Dragoljeviç, *Bogomilstvo na Balkanu i u Maloj Aziji i Bogomilski Rodonaçalnici*, Beograd ,1974, s. 9.

vardı. Yunanlılar, tarih, coğrafya ve nüfus bakımından Yunan toprağı kabul ettikleri Makedonya'nın Yunanistan'a bağlanması için çalışıyorlardı. Onlar Makedonya'da Bizans Devleti'nin yeniden kurulması için zemin hazırlamayı planlıyorlardı. Yunanlılar "Büyük Fikir" emelini gerçekleştirmek için 1814'te "Devlet Kurucusu" adında bir cemiyet kurdular. Bu cemiyet Makedonya, Girit ve Ege Denizi adalarının alınması ve Yunanistan'a ilhak edilmesi için çabalıyordu. Bu yıllarda Yunan diplomasi temsilcileri de Makedonya'da siyasi propaganda yapıyorlardı. Bu arada yardım heyetleri de Yunan Kralı I Georgi tarafından gönderilmeye başlandı.[6] Yunanlılar hedeflerine ulaşmak için Makedonya'da okullar açtılar. İlk Yunan okulu 1740'da Kozani'de açıldı. Yunan okullarının sayısı giderek arttı. 1878'de 33 okulda 18541 öğrenci, 1907'de 984 okulda 59640 öğrenci ders alıyordu.[7]

Komşu Balkan devletleri Makedonya'da yaşayan Hıristiyan unsurlara da çeşitli din, eğitim, kültür, ekonomik, siyasi ve silahlı baskılar yapıyorlardı. Onları zorla kendilerine bağlamak istiyorlardı. Farklı etnik kökenden olmalarına rağmen, Makedonya ve Balkan Hıristiyanlarını birbirine yaklaştıran ve kardeşlik duyguları yaratan şey, ortak dinleri, mezhepleri ve ülküleriydi. Bu bağlar onlar arasında yaratılan dayanışma duygularını güçlendirdi ve yıllarca yaşattı. XIX y.y.'ın ilk yarısında Makedonya'da Hıristiyanlar Yunan eğitimini özellikle din eğitimini ve kültürünü benimsediler ve kendi malları gibi görmeye başladılar. Makedonya Slavları bu dönemde eğitimini Yunanca olarak alıyorlardı ve yetişen öğretmenleri, şairleri aydın kişileri genellikle Yunan edebiyatı, tarihi, sanatı ile ilgileniyorlardı. Yunan kültürünün ilerlemesi, yayılması ve yükselmesi için çalışıyorlardı. XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devletinde 22056 öğrenci kapasiteli 1069 ilkokul açıldı. Onlardan 3500 öğrencisi ile 166 ilkokul Makedonya'da faaliyette bulundu. 1878/79 öğretim yılında 1491 Yunan ilkokulunda 98907 öğrenciye 1413, 244 kız ilkokulunda ise 20452 öğrenciye 353 öğretmen düşmüştür. Aynı dönemde, Makedonya'da faaliyette bulunan 179 erkek okulunda 12032 öğrenciye 200 öğretmen, 35 kız okulunda ise eğitim gören 2710 öğrenciye 40 öğretmen ders vermiştir. [8]

Makedonya halkı, XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren eğitimini ve dini ayinlerini kendi ana dilinde yapmaya başladılar. Bu hareket Yunan eğitimine,

[6] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, Ankara, Cilt I s. 84.
[7] *A.g.e.*, s. 85.
[8] *A.g.e.*, s. 89.

kültürüne ve politikasına karşı bir tepkiydi. Böylece Makedonya "Bulgar" edebiyatının ve kültürünün "Yeni Doğuş" adı verilen bir akımı başladı. 1835-1839 yıllar arasında bazı aydın insanlar (Dimitar ve Konstandin Miladinov, Grigor Pırliçev, Kuzman Şapkarev) Üsküp, Köprülü, Zletova ve bazı yerlerde eğitimin Bulgarca yapılması için çalıştılar. Böylece Bulgarlar tarafından Makedonya'nın hemen her yerinde Bulgar okulları açılmaya başlandı. Bu okulların açılmasında en büyük işi kiliseler yaptı. Makedonya'nın her yerinde kiliseler ve okullar açıldı. Kiliselerin ve okulların açılması için hiçbir zorlukla karşılaşmadılar. "Kilise Belediye Okulları" denilen eğitim müesseseleri meydana geldi. Bu müesseseleri bakımı yerli "Bulgar" halkına bırakıldı. Söz konusu müesseseler zamanla komşu Balkan devletleri Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın dini ve siyasi baskılarına karşı gelmeye başladılar. Bu dönemden itibaren, Makedonya Bölgesinde esas mücadele Osmanlı Devleti ve Makedonyalı Hıristiyanlar arasında değil, bu Hıristiyanları kendilerine bağlamaya çalışan Yunan, Sırp ve 1870'den sonra Bulgar Eksarhlığı arasında görülmeye başladı.[9]

Osmanlı Devleti, Makedonya'da ki "Bulgar" halkına ve onun "Yeni Doğuş" eğitiminin, dininin, kültürünün yayılması, güçlenmesi ve ilerlemesi için hiçbir zorluk çıkarmadan gereken yardımı yaptı. Böylece, XIX. y.y.ın ilk yarısında kurduğu "Hücre Okulları" yerine, ana dili üzerinde eğitim yapılan çağdaş okullar, kitaplıklar ve okuma yerleri açtı, gazeteler çıkardı, kitaplar yayınladı, eski ve harap olmuş kiliseleri onardı ve çok sayıda yeni kilise inşa etti. Makedonya Hıristiyanları istedikleri gibi eğitim aldılar, öğretmenlerini istedikleri gibi yetiştirdiler, ders programlarını Devletin denetimi dışında kendi din, mezhep ve milli ülkülerine göre düzenlediler[10]

1836-1878 yılları arasında Osmanlı Devletinin izniyle Makedonya'nın hemen her yerinde kilise-belediye okulları açıldı. Mesela 1837-38 yılında Köprülü'de, 1840'da İştip'te, 1848'de Üsküp'te, yine 1850'de Köprülü'de (birkaç okul daha açıldı), 1852'de Kumanova'da, 1854'te Kalkandelen'de, 1857'de Ustrumca'da, 1858'de Üsküp'te (birkaç okul daha açıldı), 1859'da Prilep'te, Manastır'da, Ohri ve Bansko'da, 1860'de Ohri, Kavadar ve Vardaryenicesi'nde, 1861'de İştip'te, 1862'de Nevrekop'da, 1864'te Eğridere'de, 1864/65'te Negotin ve Kavadar'da (birer okul daha

[9] *A.g.e.,* s. 90-91.
[10] *A.g.e.,* s. 93

açıldı), 1865'te Manastır ve Radoviş'te, 1866'da Selanik'te, 1867'de Resne, Debre, Pehçova, ve Razlık'da, 1868'de Prilep'te (bir okul daha açıldı), 1869'da Ohri, Kuruşova ve Voden'de, 1870'te Kıreçova, Gostivar, Ustrumca ve Doyran'da, 1871'de Kıratova ve Serez'de, 1873'te Prespa, Petriç, Menlik ve Selanik'te okullar açıldı. [11]

1850 yılından sonra Makedonya'nın her yerinde kız ilkokulları açıldı: 1850'de ilk kız ilkokulu Köprölü'de, daha sonra 1860-61'de Kılkış ve İştip, 1865'te Prilepe, 1866'da Debre, 1867'de Ohri ve Nevrekop, 1869'da Manastır ve Kuruşova, 1870'de Kıreçova ve Kalkandelen, 1871'de Selanik, 1872'de Voden, 1873'te Eğridere, 1875'te Üsküp ve 1868-1872 yıllar arasında Koçana, Kumanova vb. yerlerde okullar açıldı. Makedonya'da Tanzimat'ın ilk on yılında sadece üç kilise-belediye ilkokulu varken, bu sayı 1858'de 13, 1868'de 31, 1875/76 öğretim yılı sonunda ise 45'e yükseldi. 1870-1872 yıllar arasında Makedonya'da 117-120 ilkokulda, 150-165 öğretmen, 10-12 bin öğrenciye ders veriyordu. 1876 yılına kadar 118 köy ilkokulu açıldı ve Makedonya'nın hemen her yerinde yeni ilkokul binaları inşa edildi.

1847'den sonra Makedonya, Ortodoks Hıristiyanlarını kendisine bağlamak için, ilkokul ve liselerden başka kiliseler, öğrenci yurtları, ana okulları ve yuvalar, hastaneler kurdu.

1857-1880 yılları arasında kilise belediye okulları öğretim plan ve programlarına uygun olan 16 ders kitabı çıkardılar. Bu kitapları, "Yeni Doğuş" hareketinin önde gelenlerinden Dimitar Makedonski, Georgi Pulevski, Kuzman Şapkarev hazırladı. Bu kitapların çoğu İstanbul'da çıkarıldı.

1875-1878 yılları arasında Makedonya'da ne milliyet ne de inanç birliği kaldı. Makedonya'nın komşu ülkeleri Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan, Makedonya'da yaşayan Hıristiyanları kendilerine bağlamak için Tanzimat'tan sonra sık sık anarşi ve şiddet olayları çıkardılar, isyanlara başladılar. Makedonya, Trakya ve Osmanlı Avrupası'nın bölgelerini istila ederek, kendilerine ilhak etmek için, 1912 yılında Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ ile birleşerek, Osmanlı Devletine savaş ilan etti. Bu savaş sırasında Türk Makedonya'sını geçici bir süre için istila ettiler. Makedonya'nın Sırp, Bulgar ve geri kalan kesimlerinde yaşayan Slav Halkı, Osmanlı döneminde sahip olduğu dil, din, mezhep, eğitim, kültür vb. niteliklerini ve değerlerini tamamen kaybetti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Sırp idaresi, "Sırp

[11] *A.g.e.,* s. 93.

Makedonya'sında" hiçbir Makedon okulu, kitaplığı, gazetesi, dergisi ve kilisesi bırakmadı. Onların hepsini yasakladı veya Sırplaştırdı. Bulgarlar aynısını Makedonya'nın Pirin bölgesinde, Yunanlar ise Ege kesiminde yaptılar.[12]

2. Osmanlı Döneminde Makedonya'da Müslümanların Din Eğitimi

Makedonya'da din eğitiminin yerleşmesi ve yayılması Osmanlı hakimiyeti devrinde büyük hız ve yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı Devleti, hakimiyetine giren bu topraklarda daha ilk andan itibaren her köy ve kasaba da mektep, medrese, camii, mescit kurarak buralarda din eğitimi ve öğretiminin tatbik edilmesine büyük özen göstermiştir.

Osmanlı Türkleri yerleştikleri her yerde eğitimin yayılması ve gelişmesi için en uygun zemini ve şartları yaratmaya büyük önem vermişlerdir. Onlar yerleştikleri her yerde olduğu gibi, Makedonya'da da öncellikle dini ibadetleri için ulu camiler, eğitim ihtiyaçları için mektep, medrese, mescit vs. müesseseler kurmuşlar ve bunların idamesi için de hayır ve sosyal amaçlı vakıflar tesis etmişlerdir. Bu vakıf kurumları din eğitiminin, kültürünün ve sanatının bu topraklarda yerleşmesini, güçleşmesini sağlamışlardır.

Osmanlı Devletinde ilk eğitim-öğretim kurumları camiler olmuştur. Bunlar yalnız ibadet yeri olmakla kalmayıp, aynı zamanda Müslümanların birbirleriyle görüşüp kaynaşmaları, toplumsal sorunların cemaat arasında konuşulup tartışılması ve karara bağlanması için bir toplumsal mekan olmuştur.

Camiler birer ibadet yeri olmalarına rağmen, din eğitimi sürecinde de çok önemli rol oynamışlardır. Daha kuruluşundan itibaren camilerde hemen hemen bütün ilimler öğretilmiştir. Kur'an ilimleri, Arap dili, Hadis, Fıkıh, Kelam ve buna bağlı olarak cedel ile mezhepler bilgisi gibi diğer ilimler daha ilk hicri asırdan itibaren camilerde okutulmaya başlanmış. İkinci ve üçüncü asırlarda ise tercüme faaliyetler ve dolaysıyla eskilerin kültürü mirasını diyebileceğimiz felsefe, matematik, kimya gibi ilimlerin tedris edildiği yerler de camiler olmuştur. Buna göre gerek dini, gerekse tabii ilimlerin gelişmesinde camilerin büyük rolü olmuştur

[12] *A.g.e.,* s. 95, 97, 99.

Osmanlılar Balkan ülkelerinde binlerce camii ve mescit yaptırmışlar, bu müesseselerde çocuklara ve yetişkinlere din eğitimi verilmiştir.

2.1. Osmanlı döneminde Makedonya'da en ünlü camiler

1. Yeğit Paşa Camisi; 1397 yılında inşa edilmiştir, Üsküp şehrinde Meddah Baba olarak tanımıştır,[13]
2. Mustafa Paşa Camii; Üsküp şehrinde bulunan camii, 1492 yılında Mustafa Paşa tarafında inşa edilmiştir.
3. Yahya Paşa Camii; II. Sultan Bayazit'in saltanatı (1481-1512) döneminde, Padişahın damadı ve veziri olan Yahya Paşa tarafından 1504 yılında inşa edilmiştir.[14]
4. II. Sultan Murat Camii; Üsküp'te 1436 yılında II Sultan Murat tarafından inşa edilmiştir.
5. Alaca Camii; Kalkandelen alaca camii 1495 yılında inşa edilmiş, 1833 yılında ise Recep Paşa tarafından yeniden inşa edilerek genişletmiştir.[15]

XV. yüzyılda Makedonya topraklarında camilerin sayısı 400'ü ve her caminin yanında birer mektep yapılmıştır. Bu eğitim kurumları Makedonya'nın fethedilmesiyle kısa zamanda bu ülkenin her köşesine yayılmıştır.

2.2. Makedonya'da mekteplerin doğuşu

Mektep, Osmanlı döneminde Makedonya'da Müslüman çocuklarının ilk okul olarak kullandıkları yerdir. XIV. yüzyıldan önce bu tip mekteplerin bulunması imkansızdır. XIII. yüzyılın sonunda ve XIV. yüzyılın başında Makedonya topraklarında camilerin yapılmasına başlanmıştır. Mektepler ise XIV. yüzyılın başında yapılmaya başlanmıştır.

Müslümanların sayısı artınca, şüphesiz mekteplerin de sayısı artmak zorunda idi. Böylece Makedon'ya topraklarında camilerden sonra mektepler ilk okuma ve yazma eğitim kurumları sayılmaktadır.[16]

---

[13] Glişa Elezoviç, *Turski Spomenici u Skoplu*, Glasnik Skopskog nauçnog drushtva, 1/, Skopje, 1925, Str. 136-141.
[14] İslam Birliği ve Kuruluşları, 1997, Üsküp, s. 52-53.
[15] *A.g.e.*s. 54-55.
[16] Naser Ramadani, *Depertimi Osman Ne Balkan Nepermjet Shekujve XIV-XIX*, Shkup, 1999, s.82

Makedonya'da ilk mektepler büyük şehirlerde, daha sonra kasaba ve köylerde faaliyete başlamışlardır. Mekteplerin yapılmasında en büyük rolü vakıflar oynamışlardır. Mekteplerin amacı, İslam dininin temellerini, Arap alfabesini, Kur'an-ı Kerimin güzel okumasını vs. öğretmektir. Bazı mekteplerde aritmetik derslerinin de verildiği görülmektedir.

2.3. Çocukların Yaşı ve Eğitim Süresi

Bu mekteplere erkek müslüman çocukları 5-7, 7-15, kız çocukları ise 5-7, 7-13 yaşlarında eğitimlerine devam etmişlerdir. Okul yaşına ulaşmış olan çocuklar "amin alayı" ve "bed'-i besmele" adı verilen canlı ve hareketli bir törenle bu mekteplerde derse başlayarak eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Okula kayıt-kabul gibi herhangi bir işlem olmamıştır. Müslüman olan her ailenin çocuğu bu mekteplere gidebilmiştir.

Eğitim süresi 5 yaşından itibaren ergenlik çağına kadar devam etmiştir. Fakat bu süre herkes için geçerli değildi. Çünkü zeki olan çocuklar daha önce de bitirebiliyorlardı. Ergenlik çağına girmeden ikinci basamağa geçilebiliyordu. Bazı araştırmacılara (Recepagiç Yaşari) göre, Kur'an-ı Kerimi çok rahat okuyabilmek için, çocuklar 8-10 sene mektebe gitmek zorundaydılar.[17]

2.4. Eğitimin Gerçekleştiği Yerler

Eğitim genelde bir odada yapılırdı. Odalar öğrencilerin sayısına göre ayrılırdı. Öğrenciler kız ve erkek gruplara göre ayrılmışlar, gruplar ise yaş ve sınıfa göre ayrılmamıştır. Eski mekteplerde eğitim ortamları çok az ve basit imkanlara sahiptir. Yeni mektepler ise, özellikle şehirdeki odalar daha iyi durumdadır. Derse giden kız ve erkek öğrencilerin hepsi bir odada fakat ayrı yerlerde mektebin hasırı veya kilimi, ya da evlerinden getirdikleri minderler üzerine diz çökerek oturup, önlerindeki birer küçük veya 5-6 kişilik rahleler üzerindeki Kur'an-ı ya da dua kitaplarını okumuşlardır. Hocaları da onların önünde minder üzerinde bağdaş kurarak oturup öğretim yapmıştır. Hocalığa genellikle medrese eğitimi görmüş veya okuma yazma bilen imam, müezzin,

[17] *A.g.e.*, s. 91.

kayyum vb. kişiler getirilmiştir. Eğitim doğrudan hoca-talebe ilişkisi halinde yapılmıştır. Her öğrenci, hocanın önüne giderek, dersini okur ve yerine döndükten sonra dersini bir defa daha tekrar ederdi. Bu, bireysel olarak her çocuğa uygulanan bir öğretme yöntemi idi.[18]

2.5. Mekteplerde Eğitimin Plan Ve Programı

Bazı araştırmalara göre Osmanlı döneminde Makedonya'da din eğitiminin iki amacı vardır:[19]

1) Çocuklara Kur'an-ı Kerimi, okuma-yazma, temel dini bilgiler öğretmek.

2) Kur'an-ı Kerimi ezberletmek.

Bu amaçlara göre bütün mekteplerde din içerikli dersler ön planda idi ve diğer derslere pek önem verilmemiştir.

Plan ve program bütün mekteplerde aynı değildi. Her vakıfın programı ayrı idi. Fakat genelde benzer aynı konular metotlarla öğretilirdi. Mekteplerin esas maksadı "talebenin doğru ve kaide üzerine Kur'an'ı bilmesi, namaz kılmak için lüzumlu olan birkaç ayeti ezbere öğrenebilmesi, ibadet ve dini vecibelerini ifa edebilmesi için gereken bilgilere sahip olması ve İslam şartlarının esas prensiplerini yerine getirebilmesinden ibaretti".[20] Bunun için okullarda en mühim ders Kur'an okumaktı. Kur'an-ı Kerimi okuyabilmek için Elifba cüzü denilen Arap alfabesiyle işe başlanırdı. Elifba öğrendikten sonra "Amme Cüzü", "Tebareke Cüzü", "Yasin Cüzü" okutulur ve bunları bitirdikten sonra Kur'an'a geçilirdi. Kur'an okutulmaya başlayınca Kur'an'ın ilk ve basit grameri sayılan "Tecvit" okutulurdu. Tecvit Kur'an'ı iyi ve düzgün okumak için öğretilirdi. Talebe Kur'an-ı baştan sonuna kadar okuyup iyice öğrendikten sonra, eğitimini bitirmiş sayılırdı.

Mekteplerde eğitim imamlar tarafından verilirdi. Fakat imamın yanında mutlaka bir yardımcısı bulunurdu. Yardımcı öğretmenlerin görevleri, müteala dersinin başında durmaktır (öğrencilerin öğrenmiş oldukları konuları tekrar etmek için yardımcı olmak). Derslerin hangi günlerde yapıldığına dair kesin ve yazılı bir bilgi yoktur. Fakat bazı eski hocaların söylediklerine göre Perşembe ve Cuma günleri ders

---

[18] Ramadani, *A.g.e.* s.99.
[19] *A.g.e.*, s. 94.
[20] *A.g.e.,* s. 97

yapılmamaktaydı. Dersler sabah erkenden başlayıp öğlene kadar sürerdi; öğleden sonra ikindiye kadar uzun bir teneffüs verilirdi; ikindi namazını kıldıktan sonra etüt dersi akşama kadar devam ediyordu. Mekteplerde belli bir eğitim plan ve programın olmadığı için yaz ve kış tatili yoktu, yalnız dini bayramlarda tatil verilirdi.[21]

2.6. Mekteplerin sayısı

Mekteplerin sayısını araştırırken tüm araştırmacılar Evliya Çelebin Seyahatnamesini kaynak olarak almıştır. Evliya Çelebiye göre XVII. yüzyılda bugün kü Makedonya topraklarında 97 mektep vardır. Fakat sadece en çok bilinen mekteplerin isimleri geçmektedir. Onları da tablo şeklinde gösterebiliriz:[22]

No	Şehir	Mekteplerin sayısı	Mekteplerin isimleri
1	Üsküp	70	1-Mustafa hocanın mektebi
2	Kıratova	Birkaç mektep	İsmini belirtmemiştir
3	Köprülü-Veles	Bir mektep	İsmini belirtmemiştir
4	Prilep	Birkaç mektep	İsmini belirtmemiştir
5	Radoviş	Bir mektep	İsmini belirtmemiştir
6	Tikveş	Bir mektep	İsmini belirtmemiştir
7	Ustrumca	6 mektep	İsmini belirtmemiştir
8	Doyran	Birkaç mektep	İsmini belirtmemiştir
9	İştip	11 mektep	1-Kara Kadi Mektebi 2-Cuma Mahallenin Mektebi 3-Sinan Bey Mektebi
10	Ohri	7 mektep	Ohri Zade Meketebi
		97	

[21] *A.g.e.,* s.135.
[22] Evliya Çelebi, *Putopis,* İRO VESELİN MASLEŞA Sarajevo, 1979, s. 285, 294, 304, 305, 577, 583, 585, 345, 559.

Makedonya'da her camiin yanında birer mektep yapılmıştır ve bu mekteplerin isimlerini Evliya Çelebi seyahatnamesinde zikretmemiştir. Manastır şehrinde hiçbir mektebin ismini kaydetmemiştir. Örnek olarak birkaç tane mektebin isimlerini vereceğiz:

1. Hamza Bey Mektebi; Manastır şehrinde, XVII. asırda yapılmıştır.
2. İshakiye Mektebi; Manastır şehrinde, İshak Çelebi tarafından yapılmıştır (fakat hangi tarihte yapıldığını bilinmiyor).
3. Piri Bey Mektebi; Manastır Şehrinde bulunmaktadır.
4. Kadi Mahmud Efendi Mektebi; Manastır şehrinde, 1558-1559 yıllar arasında yapılmıştır.
5. Fatma Sultan Mektebi, Manastır şehrinde bulunmaktadır.
6. Haci Zade Mektebi, Manastır şehrindebulunmaktadır.
7. Yegen Ali Paşa Mektebi, Manastır şehrinde bulunmaktadır.[23]

Makedonya topraklarında, bulunan bu mekteplerin önemli bir kısmı 1912 yıllarına kadar varlığını devam ettirmiştir, hatta ikinci dünya savaşına kadar kalanlar bile bulunmaktadır. Örnek olarak Haci Zade Mektebini verebiliriz. Araştırmamızın devamında kısaca sibyan, iptidaiye, rüştiye, idadiye mekteplerden bahsedeceğiz.

2.6.1 İlk Mektepler (Sıbyan Mektepleri)

Osmanlı devletinde yaygın olarak ilk eğitim ve öğretimin yapıldığı yer Sıbyan Mektepleri (ilk mektepler) olmuştur. Bu okullar, kuruluş bakımından ya ayrı olarak mahalle ve köylerde bulunur, ya da camilere bağlı bir "külliye" içinde yer alırlar. Mektep binalarının camilerin yanında yapılmasının sebebi, yalnız öğretmenlik yapan hocalara kolaylık olması için değil, aynı zamanda sadece dini tedristen oluşan tahsilin, bu ortamda tatbikatının elverişli olmasındadır. Bu mektepler için devlet tarafından belli bir plan ve program hazırlanmamıştır. Ferdi bir eğitim hakim idi. Bu okullarda,

[23] Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupada Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya*, III Cilt, İstanbul, 1981, s. 97, 100, 103, 108.

çocuklara okuma yazma, İslam dinin esasları ve Kur'anı Kerimi okutulurdu. Okutulan dersler Elifba, Kur'an, İlmihal, Tecvid, Türkçe ahlak risaleleri, Hat dersleri vs.[24]

Sıbyan mektepleri, eğitim ve öğretim araçları bakımından çok yetersizdi. Kitaptan başka yazı tahtası, harita ve sıra gibi araç-gereçleri yoktu. Öğretmenler genelde medrese çıkışlı ve çok yetersizdi. Bir çok yerde bu görevi farklı yerlerden yetişen kimselerin yaptığı anlaşılmaktadır. Okuma yazma bilen imam, müezzin ve kayyum gibi kimselerin bile esas görevleri yanında öğretmenlik yaptıkları bilinmektedir.[25]

2.6.2. İptidai Mektepleri

İptidai (arapça ibtida-başlangıç) devlete bağlı olan ilk okullardır. Hazırlık sınıfı ile birlikte buradaki eğitim 4 sene sürerdi. Bu tip okullar XIX. yüzyılın ikinci yarısında (Tanzimat Reformların başarısı olarak) ortaya çıktı.[26]

1882 yılına kadar Kosova vilayetinin merkezi olan Üsküp sancağında hiçbir İptidai okul yoktur. Burada ilk iptidai mektepleri 1885'ten sonra açılmaya başlamıştır. 1885'te Üsküp' te beş tane iptidaiye okulu açılmıştır

1. Yahya Paşa İptidaiyesi,
2. Meddah İptidaiyesi,
3. Faik Paşa İptidaiyesi,
4. Şükriye Enas İptidaiyesi,
5. Hafız Mahmut İptidaiyesi

Bu okullarda 1885'te toplam 570 öğrenci eğitim görmüştür ve onlarda 60'ı kız idi. 1885 yılında İştip kazasında dört iptidai okul mevcut idi ve 445 öğrenci bu okullarda derslerini devam etti. Kratova ve Palanka kazalarında da aynı yıllarda iptidai okullar açılmıştır. Köprülü ve Kalkandele kazalarında bu tür okulların 1901'den sonra açıldığı bilinmektedir. [27]

---

[24] Hamdi Hasan , *Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan*, Birlik yayımları, Üsküp, 1998, s.13 17.
[25] *A.g.e.,*s 17.
[26] Abazi Nexhat, *Zhvillimi i Arsimit i Shkollave Dhe Mendimit Pedagogjik Shqiptar Në Maqedon ,* 1830-1912, BKSH, Tetovë, 1997, Fq.46.
[27] Nexhat Abazi, *Zhvillimi i Arsimit i Shkollave Dhe Mendimit Pedagogjik Shqiptar Në Maqedon ,* 1830-1912, BKSH, Tetovë, 1997, Fq.46.

Bu okullarda din derslerinin yanında genel eğitim dersleri de verilmiştir (matematik, aritmetik, osmanlı tarihi, Türk grameri, coğrafya, ahlak ve doğa eğitimi). Sıbyan mekteplerine nazaran bu okullarda eğitim daha sistemli idi. Burada ki dersler yaş ve sınıflara göre tutuluyordu, sene sonunda sınav yapılıyordu. Eğitim daha uygun şartlar altında veriliyordu. Dersler ise muallim tarafından yapılıyordu. Makedonya topraklarında, bu okulların sayısı çok az idi. Fakat bu okulu bitirmeden rüşdiyeye, yani orta öğretime devam edilemezdi.

2.6.3. Rüşdiye Mektepleri

Rüşdiye okulları öğrenci yetiştirmek için kurulmuş orta dereceli okullardır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk rüşdiye okulu, "Mekteb-i Maarif-i Adli" 1838'de açılmıştır. Balkan topraklarında ise XIX. yüzyılın ikinci yarısında açılmaya başladı.

Bu okullar, Avrupa'nın özel okulları modeli alınarak yapılmışlardır. Erginlin çağında olan öğrenciler 10-15 yaşları arasında, bu okullarda derslere devam edebiliyordu. Öğretim programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıyordu ve şu dersler okutuluyordu: Din Dersi, Türk Dili, Arap Dili, Farsça Dili, Tarih, oğrafya, Aritmetik, Kaligrafi, Beden Eğitimi, Fransız Dili ve Geometri. 1869 yılına kadar rüşdiye okulları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kontrol ediliyordu. Bir köyde veya kasabada bir rüşdiye okulu açılması için 500 tane müslüman evi bulunması gerekiyordu. Bazı yerlerde ihtiyaca ve isteğe göre gayri-müslümler için bu tür okullar açılmıştır.[28]

1906-1907 öğretim yılında Kosova vilayetinin Üsküp sancağında 9'u erkek, 1'i kız olmak üzere 10 rüşdiye, Manastır vilayetinin merkezi olan Manastır'da 5'i erkek 1'i kız olmak üzere 6 rüşdiye açılmıştır. 1906/7 Debre'de 1 rüşdiye açılmıştır.[29] Bu okullarda 1869 Nizamnamesiyle 4 yıl olarak belirtilen eğitim süresi, 1892'de 3 yıla indirilmiştir. XIX yüzyılın ikinci yarısında Makedonya'da 17 rüşdiye okulu açıldı, fakat en eski rüşdiye okulu 1858 yılında Manastır şehrinde açılmıştır.

[28] Abazi, *A.g.e.,* s.46.
[29] Hamdi, *A.g.e.*, s.21.

2.6.4. İdadi Mektepleri

Yüksek okula öğrenci yetiştiren "rüşdiyenin üstünde" bir okul olan idadiler, 1869 Nizamname'sinden sonra açılmıştır. Nizamname'ye göre bu okulların hemen açılması ön görülmüştür, fakat maddi imkansızlıklardan ve yetişmiş öğretmen kadrosunun bulunmayışından 1873 yılına kadar açılmamışlardır. Makedonya'da ilk idadi 1884 yılında Manastırda açılmıştır. 1885 yılında yapılmasına karar verilen Üsküp idadisi, ancak 1889 yılında hizmet verebilmiştir. Makedonya'da açılan her iki idadi de yatılı idi. Yatılı olduğu için her iki idadinin doktoru, hemşiresi ve sekreteri vardı.[30]

Bu okullarda eğitim 3 sene devam ederdi ve şu dersler okutulurdu: Fransız Dili, Mantık, İktisat, Coğrafi, Osmanlı Tarihi, Resim ve Tarama, Fizik, Kimya, Mükemmel Hesap, Tarihi Umumiye ve Kavaidi Osmaniye. Bilgilerin değerlendirilmesinde kullanılan notlar 1-10'a kadardı. En yüksek not 10 en düşük 1 idi. En yüksekten en düşüğe doğru tasviri notlar şöyledir: 10 ile 9, aliyyü'lala, 8 ile 7 ala, 6 karib-i ala, 5 vasat, 4 karib-i vasat, 3 zayıf, 2 ile 1 sıfır olarak kabul ediliyordu.[31]

1908 yılından sonra Üsküp idadiyesinde dersler Türk dili yanında Arnavutça'da verilmiştir. Bu okulun masrafları devlet tarafından karşılıyordu.

2.6.5. Sultaniye Okulları

Sultani okulları Osmanlı İmparatorluğunda kadro ve her açıdan en iyi seviyede olan okullar idi. İdadi okulunu bitirenler ve başarılı olanlar sultani okulunda devam edebilirdi. Burada eğitim 6 sene devam ederdi. 1869 Nizamnamesinde her ne kadar vilayet merkezlerinde de birer sultaninin açılması öngörülmüşse de bu istek gerçekleşmemiştir. Okul masrafları öğrenciler tarafından ödenirdi ve böylece sadece yüksek tabakadan-zengin olan öğrenciler katılabiliyordu. Çok başarılı ve fakir olan öğrencilerden para alınmazdı.

Sultani okullarında şu dersler okutuluyordu: Arap Dili, Fransız Dili, Farsca Dili, İktisat, Mühendislik, Tarih, İnsan Hakları, Mükemmel Hesap ve yardım dersleri.

---

[30] *A.g.e.,* s. 22.
[31] *A.g.e.,* s. 24.

Bu okulda eğitim sürecinden ve bir sene sonraya kadar askerlik yapmaktan, öğrenciler muaf imişler.[32]

Makedonya'da sadece Üsküp şehrinde bir sultani vardı, eğitim 8 sene sürmüştür ve bütün öğretmenlerin dışardan (İstanbul, Paris ve İngiltere'den) oldukları belirtiliyor.[33]

2.6.6. Dar-ül-muallimin

Ülkede daha iyi bir eğitim yapılabilmesi için gerekli olan öğretmen kadrosunu yetiştirmek gayesiyle Dar-ul-mualimin okulları açılmıştır.

Makedonya'da kurulan Darülmüallimlerin gayesi, iptidai ve rüşdye okullarına öğretmen yetiştirmektir. İlk Darülmuallimin 1884 yılında İstanbul'da açılmıştır. 1905-1906 öğretim yılında Makedonya'da Üsküp, Manastır, Debre ve İştip'te birer darülmuallimin açılmıştır.[34] Bu okullarda şu dersler okutulmuştur: Pedagoji, Psikoloji, Felsefe, Tarih, Matematik, Coğrafya, Müzik, Ziraat, Fransız Dili, Türk Dili, Arap Dili, Beden Eğitimi, Kur'an-ı Kerim, Tecvid ve Hüsni Hat.[35] Gördüğümüz gibi, bu okullarda yeni müslüman nesilleri yetiştirmek için daha çok genel pedagojik derslere önem verilmiştir. Öğrenciler, derslerini genellikle okulda tuttukları notlardan hazırlıyorlardı. Üçüncü sınıfta daha çok pratik derslere ağırlık veriliyordu. Bu dersler okul müdürü Sabri Cemil Bey tarafından verilirdi. En başarılı okul Üsküp Darülmuallimin idi. 1910-1912 yıllar arasında Üsküp darülmuallimininde "Yeni Mektep" dergisi yayınlanmıştır ve bu derginin sorumlusu okulun müdürü idi (Sabri Cemil Bey).

Bütün Manastır Vilayetinin ilk okullarını öğretmen ihtiyaçlarını karşılamak için, Manastır'da darülmuallimin okulu kuruldu ve her bölgeden (öğretmen yetiştirmek için) öğrenci getirildi: Vlora, Elbasan, Korça, Ohri, Debre, Ustruga vs. Bu okulun yanında öğrenci yurdu vardı. Buradaki eğitimi 4 senede bitirdikten sonra herkes kendi bölgesinde hizmet yapmak için dönerdi. Debre kasabasında

[32] Abazi, *A.g.e.,* s.19.
[33] *A.g.e.,* s. 19-20.
[34] Hamdi, *A.g.e.,* s.25.
[35] Abazi, *A.g.e.,* s.50.

darülmuallimin okulu 1910 yıl Ağustos ayında kurulmuştur. İlk senesinde iki sınıf açılmıştır ve buraya rüşdiye okulunu bitirenler devam edebilirdi. [36]

Darülmualliminlerin ve bu okullara devam eden öğrencilerin sayısı yetersiz olduğu için, öğretmen temin edebilmek için başka kaynaklara başvurmak zorunda kalınmıştır. Bu kaynakların başında medrese geliyordu. Bunların yanında ihtiyaca göre subaylar, gayr-i müslimler, memurlar, idadi mezunları, müezzin, vaiz vb kimselerden faydalanıyordu.

3. Osmanlı'nın Başlangıcından Sonuna Kadar Makedonya'da Medreselerin Kısa Tarihçesi

Elimizde bulunan kaynaklara göre Makedonya topraklarında ilk medrese, Meddah Medresesidir Paşa Yiğit Bey tarafından 1397 yılında Üsküp şehrinde kuruldu.[37] Daha sonra Sunkur Çavuş Bey tarafından 1434 yılında Manastır şehrinde bir camii ve onun yanında medrese kurulmuştur. Bu camii ve medrese 1956 yılında Yugoslavya devleti tarafından yıkılmış ve yerine binalar yapılmıştır. 1508 yılında yine Manastır şehrinde İshak Çelebi tarafında büyük bir medrese yapıldı. 1438 yılında Üsküp'te Sultan Murat Camiinin yanında II. Sultan Murat Medresesi inşa edilmiştir. Balkan topraklarında en meşhur medrese ise 1445 yılında Üsküp'te inşa edilmiş olan İshak Bey Medresesidir. Osmanlı zamanında Balkanlarda en meşhur medrese olan İsa Bey Medresesi, 1469 yılında İshak Beyin oğlu tarafından inşa edilmiştir. XV. y.y. sonunda ve XIVI. y.y. başında Üsküp şehrinde bulunan en meşhur medreseler arasında Mustafa Paşa Medresesi ve Yahya Paşa Medresesi gelmektedir.

Evliya Çelebiye göre XIVI. yüzyılda bugünkü Makedonya topraklarında 24 tane medrese faaliyet göstermiştir. XIX. y.y. sonunda ve XX y.y. başında Makedonya'da medreselerin sayısı 41'e ulaşmıştır.

Makedonya'yı dolaşan Evliya Çelebinin eserinde şu medreselerin ismi geçmektedir:[38]

---

[36] *A.g.e*.s.54
[37] *Medreset me te njohura ne kohen e Osmanlınjeve,* Hëna e Re, No= 175, Shkup, 2003, Fq. 13.
[38] Çelebi, *A.g.e.* s. 285, 294, 304, 305, 577, 583, 585, 345, 559.

Şehir	Medreselerin Sayısı	Medreselerin isimleri
Üsküp	5'den fazla	1-Sultan Murat 2-İshak Bey 3-İsa Bey 4-Yahya Paşa 5-Mustafa Paşa 6-Karlı Zade
Veles	Bir medrese	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.
Prilep	Birkaç tane	Esad Osman Bey Medresesi
Kavadars	Bir medrese	
Manastır	Dokuz Medrese	1-Dülbend Kadiy medresesi Diğer medreselerin adı belirtilmemiştir.
Resne	Bir Medrese	Hacı Murat
Ohri	İki Medrese	1-Süleyman Han 2-Hoca Siyavuş Paşa
İştip	Bir Medrese	1- El-Muradiye Medresesi
Radoviş	Bir Medrese	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.
Ustruga	Bir Medrese	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.

Ustrumca	Birkaç tane	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.
Doyran	Birkaç tane	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.
Kumanovo	Bir Medrese	Kumanova Medresesi
Veles	Bir Medrese	Evliya Çelebi isim belirtmemiştir.

Bu tabloya göre Evliya Çelebi Makedonya'da bütün şehirleri ziyaret etmemiştir. O sadece 14 şehir ziyaret etmiştir. Onun için bütün medreselerin isimleri seyahatnamesinde geçmemektedir.

Bazı kaynaklarda XIV-XIVI. yüzyıllar arasında Manastır şehrinde şu medreselerin isimleri yer almaktadır[39]

1. Sungur Çavuş Bey Medresesi

2. İshak Çelebi Medresesi

3. Hoca Kadı Medresesi (XIV yüzyılda inşa edilmiştir)

4. Şerif Bey Medresesi

5. Haci Mahmud Bey Medresesi

6. Yeni Camiinin Medresesi (XV yüzyılda inşa edilmiştir)

7. Haydar Kadının Medresesi (XVI yüzyılda inşa edilmiştir)

8. Et-Tevfikiye Medresesi

[39] Ali Vişko, *Medreset Me te Njohura Ne Manastır*, Hena e Re, Shkup, 1993, Fq. 5-6

9. Fevziye Medresesi (Rebia Hanım isminde birisinin evinden medreseye tahvil edilmiştir

3.1. Osmanlı Sonrasında Makedonya'da Medreseler

Osmanlı iktidarının çekilmesi (1912) ve Slav yönetiminin Makedonya'yı ele geçirmesi ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeniden yapılanma sürecinde Müslüman halkı kendi eğitim sorunlarının da çözüme kavuşturulması için büyük çaba sarf etmiştir. Bu çaba sonucunda kendi okullarının (medreselerin) açılmasına hak kazandılar. Bu medreseler sadece din eğitimi değil, bunun yanında genel eğitimin de verildiği eğitim öğretim kurumları idiler.

Bu süreç içerisinde Osmanlı zamanında açık olan medreselerden bazıları Osmanlı'dan sonra da görevlerine devam etmiştir: Kumanova 1 (Kumanova medresesi), Prilep 1 (Esat Osman Bey medresesi), Kalkandele 5 (Köprü medresesi, Çarşi medresesi, Sinan medresesi, Tearts medresesi) Gostivar 1 (Saat medresesi).[40]1918-1941 yıllar arasında Makedonya topraklarında Üsküp şehrinde üç ayrı özelliğe sahip medrese faaliyet göstermiştir. Meddah Medresesi özel, İsa Bey Medresesi İslam Birliğine ve Aleksandar Medresesi Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığına bağlı idi.

3.1.1. İsa Bey Medresesi

İsa Bey medresesi XV. yüzyılın ikinci yarısında, 1469 yılında Gazi İsa Bey tarafından inşa edildi. Bu medrese 1689 yılına kadar varlığını korumuştur. Bu tarihte Üsküp şehri ile birlikte medrese de Avusturya –Macaristan ordusunun kumandanı Pikolomini tarafından yıkılmıştır. Daha sonra bu medrese binası daha zayıf malzemeden yeniden inşa edilir. 1935 yılında bu medresenin tekrar yapılması yönünde halk oyu oluşmuş, yapımına başlanarak kısa sürede tamamlanmıştır. 1936 yılında

[40] *A.g.e.,* s. 7.

Eylül ayında bu medresede ilk nesil öğrencileri kayıtlarını yaptırmıştır. 1936 İsa Bey Medresesinin üçüncü doğuş yılı olarak anılır.[41]

İsa Bey medresesi lise düzeyinde idi. Okulun tüzüğü, öğretim programı ve yurt kuralları Ulema meclis tarafından hazırlanmıştır.[42] Programa göre; imam, muallim ve diğer din görevlileri yetiştirmekle görevli idi. Buradan mezun olan öğrenciler Saraybosna ve Arap ülkelerindeki İlahiyat Fakültelerine devam etme hakkına sahipti.

1939/40 okul yılı esnasında İsa Bey medresesinde 145 öğrenci okuyordu. 94 öğrenci İslam Birliği hesabına; 5 öğrenci kendi hesabına okumuştur. 4 öğrenci ise yurt için aylık 300 dinar; 1 öğrenci 250 dinar; 4 öğrenci 200 dinar ve 37 öğrenci ayda 150 dinar ödemiştir. 1940/41 okul yılı için tam olarak örenci sayısı bilinmezken 180 civarında olduğu tahmin edilmektedir.[43]

İsa Bey Medresesinin tarihçesi ile ilgili başka kaynaklara rastlayamadık. Bu şundan kaynaklanmaktadır; Medrese çok az yıl çalışmış, tüm evraklar Bulgarlar tarafından yakılmış ve alimler bu konu üzerinde pek durmamıştır. Diğer verilere dayanarak şunu söyleyebiliriz: Makedonya halkı için açılmış olan Büyük Medrese bu halka hizmet edememiştir. Müslümanlar haklı olarak Krallığın görüşlerini savunmak için kurulan bu okulu kabul etmemişlerdir. Makedonya'dan burada okuyan öğrenci sayısı çok azdır. Ayrıca bu okulda okuyanların diğer fakülteler de okuma imkanları olduğu için, sürekli zorluk bekleyen imam, öğretmen veya din görevlisi mesleklerini beğenmemiştir dolaysıyla Müslüman halkın ihtiyaçlarının karşılaması mümkün olmamıştır. Bu sebeple olmalıdır ki, Müslümanlar yeni bir Medreseye ihtiyaç duymuşlardır.

[41] Murteza Sulooca, *İki Dünya Savaş Arasında Makedonya'da İsa Bey ve Büyük Kral Aleksandar-I Medresesi,* yayınlamamış Lisans Tezi, AÜİF, Ankara, 2000, s.36.
[42] bkz.Ek-1.
[43] bkz. İsa Bey Medresesinin eski Müdürü Bahri Aliu'nun 15.Yıl Kutlamalarında yaptığı konuşma.

3.1.2. Meddah Medresesi[44]

Medresenin Tarihçesi

Meddah Medresesi eski bir tarihi olmasına rağmen, biz sadece 1923-1945 yılları arasındaki son faaliyet dönemi ile ilgili bilgiler edinebildik. Hatta 1935/36 yılında sonra, bazı sebepler yüzünden Medrese, eğitim faaliyetini başka binalara nakletmek zorunda kaldı. Ama bu faaliyet yine Meddah Medresesi adı altında devam etti. Medrese binası, İkinci Dünya Savaşı esnasında 1943 yıllarında Üsküp'ün bombalanması esnasında , Meddah camii ile birlikte yok olmuştur.

Medresenin banisi ile bina tarihi hakkında kesin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Üsküp halkı arasında ise, nesilden nesile intikal eden bir rivayete göre, Medrese, Meddah camii ile birlikte Yiğit Paşa tarafından yaptırılmıştır. Ancak, Yiğit Paşa bunları, çok hürmet ettiği şeyhi Meddah Baba adına yaptırmış ve bu sebeple cami de Medrese de Meddah adını almıştır. Fakat Meddah Medresesinin inşa tarihine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

3.1.2.1. Meddah Medresenin Faaliyetleri

Medresenin faaliyetleri 1923'de Ata Efendinin başına gelmesiyle başlamıştır. Ata Efendinin tam adı icazetnamesinde Nâbi-zade Muhammed Ataullah'dır. Üsküp'e bağlı Studeniçan köyünde 1872'de doğmuş ve 1946'da 74 yaşında iken vefat etmiştir. İlk öğrenimini Studeniçan köyünde tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiş ve Fatih Medresesine devam ederek 1327 H. Tarihinde Rodomirli Hüseyin Necmeddin Efendiden icazet almıştır. İcazet almadan önce İstanbul'da Fatih camisinde bir süre usûl-i fıkıhtan Mikrkat adındaki eseri okutmuş olan Ata Efendiye Meşihat-ı İslamiye tarafından Dersiâmlik rütbesi de verilmiştir. Ata Efendi, Meddah Medresesindeki eğitim faaliyetine başlarken, üç kişiyi daha öğretim kadrosuna almış. Seyfettin Efendi Osmanlıca yazı; hüsn-ü hat ve imla, Hafız Hasan efendi Şabiç Sırp-Hırvat dili, edebiyatçı ve gazeteci-yazar Süleyman Aşkı efendi de Türk dili ve edebiyatı ile usûl-i kitabet derslerini verecekti. Yeni sınıflar teşekkül etmeye başlayınca, başka bir yönteme

[44] Tüm bilgiler İslam Birliğinden 10.03.2005 tarihinde alınmıştır.

baş vuruldu. Ali kısmındaki öğrencilerden başarılı olanlar seçiliyor ve aşağı sınıflardaki kadro eksikliği bu yöntemle gideriliyordu.

3.1.2.2. Medrese'nin Ders Programı

Meddah Medrese'sinde uygulanan ders programı, İstanbul Fatih Medrese'sinin son devirdeki programına göre ayarlanmıştı. Bazı ilmi dalları (Hikmet-i nazariye), ilm-i hey'et (Astronomi) programa alınmamış, okutulan kitaplardan da ayrı tercihler yapılmıştır. Yenilik olarak tali kısmının programına Osmanlıca yazı ve imla, hüsn-ü hat (kaligrafi), hesap, Türk dili ve edebiyatı, Usûl-i kitabetet, ilm-i eşya (tabiat bilgisi) gibi dersler alınmıştı.

Okutulan ilim dalları ve takip edilen kitaplar:

No	Ders	Okutan kitap	Ders hocası
1	Sarf	a) Emsile b) Bina c) Maksud d) İzzi e) Merah (metinler ezber)	Atullah efendi
2	Nahv	a) Avâmil a) Tuhfe b) İzhar c) Kafiye e) Molla cami	Atullah efendi
3	İştikak	Şafiye	Atullah efendi
4	Belâgat	a) Alâka Şerhi b) Muhtasaru'l-maâni	
5	Aruz	a) Davud Kayseri'nin aruz-ı Endelûsi şerhi	Ataullah efendi
6	İlm-i vazı	a) Hacerzade	Fettah efendi
7	Mantık	a) İsaguci	Fettah efendi

		b) Mugni-t tullâb c) Tasavvurat d) Tasdikat e) Şemsiye f) Fenari	
8	Fıkıh	a) Merakı'l-felâh b) Halebi-i sagir c) Multeka	
9	Usûl-i Fıkıh	a) Mirat b) Şerh-i Menar	
10	Ferâiz	a) Siraciyye	
11	Akaid ve Kelam	a) Emali Şerhi b) Akaid-i Nesefiyye Şerhi Taftazani c) Devaâni (Gelenbevi, şerh-i Mevakıf ve Şerh-i Maksıd takip ediler	
12	Usûl-i Hadis		
13	Hadis	a) Sahîh Buhâri (baştan bir bölüm)	Ataullah efendi
14	Tefsir	a) Kazî Beyzavi (baştan bir bölüm)	

3.1.2.3. İcazet Dağıtımı[13]

Ata Efendi 1938 yılına kadar bu Medrese'de baş müderrislik yaptıktan sonra 1938 yılında onun yerine Fetah Efendi getirildi. Ata Efendi devrinde iki sınıfa icazet verilmiştir. Birinci icazet merasimi 27 Zül-hicce 1352/15 Nisan 1934, ikincisi 1938 tarihinde düzenlenmiştir. Bu merasimlerin her ikisine her taraftan ulema, meşayi ve

halk kitleleri katılmıştır. Merasimler Sultan Murad Camiî'nde yapılmıştır. Merasime "Medeniyet" gazetesi, Kilise Temsilcisi,

[45] *Biz Oralarda Kalmalıydık,* El-Hilal, IV/23, Üsküp, 1991, s. 22.

devletin mülkî ve askerî yüksek makamlarının temsilcileri katılmıştır. İştirak eden cemaatin sayısı 5000'in üstünde idi.

İlk İcazet Alanlar:

1. Hafız Şaban Efendi.
2. Hafız Necati Efendi.
3. Hafız Sadullah Efendi.
4. Fettah Efendi.
5. Mehmed Efendi.
6. Selim Efendi.

İkinci İcazet Alanlar:

1. Hafız Hasan Efendi.
2. Hafız Abdürrahman Efendi.
3. Hafız Mustafa Efendi.
4. Hafız Hamdi Efendi.
5. Hafız Kadri Efendi.
6. Hasan Efendi.
7. Hakkı Efendi.
8. Osman Efendi.
9. İdris Efendi.
10. Hüseyin Efendi
11. Ferhat Efendi.

Fettah Efendi Devrinden İcazet Alanlar:

1. Hafız Bekir Efendi.
2. Hafız Sami Efendi.
3. Kemal Efendi.
4. Cemal Efendi.

5. Salih Efendi.
6. Ramadan Efendi.

Medrese'ye kayıt olmak için hâfız olma şartı aranmadığı halde, icazet alanların yarısının hâfız olduğu dikkati çekmiştir. İcazet alanların sayısı 23'ü geçmemektedir. Medrese'de ders almış kişilerin sayısı 60'tan fazladır. Medrese 1945 yılında kapatılmıştır.

İcazet alanların hepsi, yaşadıkları devrin şartlarına göre, topluma hizmet sunma çabasını göstermişler. Fettah Efendi, Hâfız Necatî Efendi ve Kemal Efendiler icazet aldıktan sonra eğitim sahasındaki çabalarını sürdürmüşler. Hafız Şaban Efendi 1941-44 yılları arasında Üsküp'teki İsâ Bey Medresesinde hocalık yapmıştır.

Yayın sahasında önemli bir faaliyet gösterilmemiştir, oysa ki Fettah Efendi'nin 1000'i aşan mısrası vardır. Onun sadece bir şiiri Üsküp'te Birinci Dünya Savaşından sonra eski yazı ile çıkan "Saadâ-yı Millet" gazetesinde çıkmıştır.

Bu medrese ve yetiştirdiği adamlar hakkında şimdiye kadar tanıtıcı bir çalışma yapılmamıştır. Sadece Bekir Sadak, Fettah efendi hakkında İstanbul Türkoloji kongresinde iki bildiri (biri 1986 diğeri 1987 yılında) şiir ve edebiyat yanı anlatılmaya çalışılmıştır.

1943/44'te müttefik güçlerin Üsküp'ün bombardımanı esnasında medresenin büyük bir kısmının Ataullah Kurtiş'in Üsküp'ten 12 km. uzaklıktaki köyü Studeniçan'a taşındığı vealtı ay orada derslere devam edildiği zikredilmektedir.Bir süre sonra yine Üsküb'e geri dönülüp 1945 yılının Nisan ayına kadar derslere devam edildi. Ancak bu tarihte kurula yeni Yugoslavya devleti makamlarının kararıyla Meddah Medresesi'nin faaliyetine son verildi. Medresenin o günlerde öncülüğünü yapanlar da mahkemelere sevk edilip cezalandırıldılar.[46]

C. Sırp-Hırvat-Sloven Krallık Döneminde Makedonya'nın Durumu (1918-1941)

Makedonya 1912 Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı idaresi altında kalmıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra, 4 Aralık 1919 yılında Sırp, Hırvat ve Sloven (SHS)

[45] Saiti Macide, 93 yaşında, Ataullah Efendinin akrabası, 11.02. 2005'te görüşme yapıldı.Üsküp.

Krallığı kurulmuş, Makedonya bu münasebetle üç kısma ayrılmıştır. Pirin Makedonya' sı Bulgaristan'a (halen Bulgaristan yönetimindedir), Ege Makedonya'sı Yunanistan'a (halen Yunanistan egemenliği altındadır) ve bugün kü Makedonya Sırp-Hırvat-Sloven Krallığına verilmiştir.[47] Sırbistan bununla yetinmeyip Arnavutluğu da egemenliğine almıştır. Böylece Sırpların Adriyatik denizine çıkma emelleri de gerçekleşmiştir. Kendini savaşa hazır hisseden Fransa dışında herkes buna karşı çıktmıştır. Avrupa ülkeleri tarafından masaya oturtulan Türkiye Makedonya ve Arnavutluğu kaybetmek istemiyordu. Bu yüzden kendi himayesi altında olacak bir özerklik öneriyordu. Fakat kabul edilmedi ve 27 Aralık 1912 yılında Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti. Avusturya-Macaristan Arnavutluğu tanıyınca Sırbistan geri çekilmek zorunda kaldı.[48] Bu gelişmeler Sırbistan'ı Makedonya'nın diğer bölgelerine yöneltti. Yunanistan'la gizli anlaşma yaparak, 29 Haziran 1913 yılında Bulgaristan'a karşı savaş açtı. Bu savaşa Romanya ve Türkiye'de katıldı. Böylece ortaya sıkışan Bulgaristan barış çağrısı yapmak zorunda kaldı. Ağustos 1913 yılında Bükreş'te bir araya gelen beş taraftan Bulgaristan dışında herkes istediğini aldı. Doğu Makedonya'yı Bulgaristan, Güney-Doğu Makedonya'yı Yunanistan ve tartışılmayan bölgeyi Sırbistan aldı.[49]

1912-1915 yılları arasında Makedonya'da kanunsuzluk ve düzensizlik hakimdi. Halk ancak, polis ve askere rüşvet vererek iş görebiliyordu. Makedon ismi kaldırıldı, kiliseleri, okulları Sırplaştırıldı, soyadlarına "ik" Sırp ekleri getirildi. Müslümanlardan alınan topraklar: Sırp, Bulgar, Yunan; tüccar, çeteci, jandarma ve bir kısım idareye bağlı olan Makedon arasında paylaşıldı. Yüzlerce köy ve kasaba temelden yakılarak halk göçe zorlandı.[50] Kalanlar üzerinde asimilasyon siyaseti uygulanmaya başlandı, bu amaçla çok sayıda eğitimci, öğretmen ve din adamı görevlendirildi (bunlar önceden Sırp Dışişleri Bakanlığından maaş alıyorlardı). Buna rağmen Üsküp'te hakimiyetin sağlanması çok zordu. Çünkü Sırp halkı fakir ve okuma yazması olmayan insanlardı, önde gelenler – asil aileler; Türk veya Bulgar idi. Sırplar ise bunlara güvenmezdi. Sırplar tarafından atananlar görevi yerine getiremeyecek

[47] Petar Stoyanov, *Makedoniya Vo Vremeto Na Balkanskite İ Prvata Svetska Vojna 1912-1918*, Skopje 1968, str. 24.
[48] *A.g.e.*s 25.
[49] *A.g.e.* s. 55.
[50] *A.g.e.* s.151-155.

durumda olduklarından dolayı göreve gelmiyorlardı. Durum diğer bölgelerde de pek farklı değildi. Başkanlık görevlerine yarı okur yazar, halk tarafından dışlanmış olan çeteciler getiriliyordu. Sırbistan'dan gönderilen görevliler yeri, halkı ve konuşulan dili bilmediklerinden dolayı başarısızlığa mahkum idiler.[51] Okullarda eğitim durduruldu, öğretmenler zorla idare merkezlerine gönderildi. Türk, Arnavut ve Makedonlar topluca katlediliyordu. Bunu daha etkili bir şekilde gerçekleştirmek için devlet halktaki silahları topluyordu. Kendi hakimiyetini sağlamak amacıyla tüm okullar kapatılıyordu. Sırp okulları açılıyordu, kiliselerde sadece Sırpça vaaz veriliyordu. Halk buna pasif tepki vererek okulları ve kiliseleri boykot ediyordu. İdare iyilikle başarılı olamadığı yerlerde cezalar uygulamaya başladı.

1. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Döneminde Müslümanların Din Öğretimi (1918-1941)

Bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'ni oluşturan topraklar, Birinci Dünya Savaşı sonunda Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nın egemenliği altına girdi. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminin başlangıcından itibaren Müslüman azınlıkları (Arnavut, Boşnak, Türk...) büyük Sırp iktidarının eğitim siyasetine karşı gelerek din okulları açmak talebinde bulundular. Sırp iktidarın amacı Ortodoks din eğitimi dışında başka bir din eğitimi yapılmamasıydı. Çocuklarını Sırp okullarına göndermek istemeyen halk, eğitim sorununun çözülmesini istiyordu. 5.12.1922 yılında Sırp iktidarı ilk olarak genel eğitim ile ilgili kanunlarını getirdi. Daha sonra 7.7.1930 din eğitimi ele alındı ve bazı değişiklikler getirildi. 1929-30 yıllarında Sırp iktidarına göre eğitimin sekiz sınıfa çıkarılması kararlaştırıldı, fakat maddi sıkıntılardan dolayı bu kanun (sekize sene eğitim) gerçekleşmedi. Sırp Büyük meclisine göre maddi sıkıntılardan dolayı 1930 yıllarında 7 yaşında 550.000 öğrenci okullara kayıt olamadı. 1933 yılında Sırp Krallığı kendi amacını açıkça belirtti; "İlk okula giden öğrencilerin eğitimine temel konulardan başlayarak, din eğitimi, Sırp krallığın propagandasını, kilise propagandasına devam etmesi gerekir." Eğitim genelde Sırp dilinde yapılıyordu.. Sırp dilini öğrenmek için hazırlık sınıflar açılmıştı (bu sınıflar

[51] *A.g.e* s. 167-169, 186-188, 200-212.

Müslüman öğrenciler için açılmıştı).[52] Sırp okullarında Müslüman çocukların oranı çok az idi, bu oran % 28 idi, Milli Eğitim Bakanına göre İslam dinine mensup olan Türk ve Arnavut çocuklarının sadece bir kısmının okula gitmesi gerekiyordu. Fakat Makedon kaynaklarına göre, 12 Mayıs 1919 yılında Eğitim Bakanı Lubomir Davidoviç Müslüman öğrencilerin Ortodoks dinini öğrenmek zorunda olmadıklarını savunmuş ve üç maddeden ibaret bir karar almıştır:

1. Gayr-ı müslimlerin yanında Müslüman çocuklarının da bulunduğu bütün okullarda, din derslerini bu ders için tayin edilmiş din hocaları vermelidir,

2. Müslüman çocukları, Ortodoks dinine mensup olan çocukların din derslerine katılmamalıdır,

3. Müslüman çocukları, Ortodoks dinine mensup olan çocukların okulda veya okul dışındaki dini törenlerine katılmak zorunda değildirler.[53]

Bu karardan sonra memnun olmayan halk, hiç olmazsa çocuklarını 10 yaşına kadar kendi dini okullarında okutabilmek için devletten izin istemiştir. Fakat bu konuda yapılan girişimler, hiçbir netice vermemiş ve çocuklar 8 yaşından itibaren Sırp okullarına devam etmek mecburiyetinde kalmışlardır.[54]

Durum gittikçe daha ciddi boyutlar alıyordu. Dördüncü sınıftaki Müslüman çocuklara ders vermek üzere, Eğitim bakanlığınca gönderilen Sırp öğretmenlerini, Müslüman halk kabul etmeyip geri gönderiyordu. Halk kendi öğretmenlerini kendisi tayin etmek istiyordu. Bu konuda halkın devlete güveni yoktu. Öğretmenlerin Müslüman çocuklarına Sırp dili ile ilgili ders vermesine kesinlikle razı olmuyordu. Bu yüzden halk, çocuklarını okula göndermemeye başladı. Bunun üzerine devlet sıkı önlemler almaya, okula gelmeyen çocukların velilerine ilkokul kanununa göre büyük para cezaları vermeye başladı. Fakat bu cezaların hiçbir etkisi olmadı.[55]

1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan programa göre derslerin devam etmesi gerekiyordu. Tablo şeklinde I-IV sınıflarda öğretim programı şöyleydi:

---

[52] Avzi Mustafa, *Shkollat Serbe Dhe Qëllimi i Tyre*, El-hilal, Shkup, Prill, 1992, Fq.17.
[53] Marija Jovanoviç, *Prosvetno-politiçkite priliki vo Vardaraka Makedonija,* 1918-929, Skopje, 1983, str. 239.
[54] Hamdi, *A.g.e.* s. 36.
[55] *A.g.e.*s. 38.

	Dersler	I	II	III	IV	Toplam
1	Din eğitimi	2	2	2	2	8
2	Sırp-Hırvat dili	7	7	7	7	28
3	Vatandaşlık ve Davranışlar	3	4	-	-	7
4	Coğrafya	-	-	2	2	4
5	SHS Tarihi	-	-	2	3	5
6	Matematik	4	4	4	4	16
7	Doğa Bilimi	-	-	3	3	6
8	Resim	1	1	1	1	4
9	Güzel Yazı	1	1	1	1	4
10	El işi	2	2	2	2	8
11	Müzik	2/2	2/2	2/2	2/2	4
12	Beden Eğitimi	2/2	2/2	2/2	2/2	4
		22	23	26	27	98

Öğretim programı 1929 yılında hazırlandığı halde bir yıl sonra 1930 yürürlüğe girdi. Fakat çok başarılı olduğu söylenemez.[56]

Devlet başarılı olmayınca, 1933 yılında yeni plan ve program hazırlamaya karar verdi,(fakat bu sefer daha çok din eğitimi ve Sırp dili üzerinde durmaya karar verdi).

Program şöyle idi:

	Dersler	I	II	III	IV	Toplam
1	Din eğitimi	1	1	2	2	6
2	Sırp dili	10	9	6	5	30
3	Coğrafya	-	-	2	3	5
4	Tarih	-	-	1	3	4
5	Doğa bilimi ve sağlık	-	-	3	3	6

[56] Mustafa Avzi, *Edukata Dhe Asrimi Neper Shekuj*, Shkup, 1997, Fq.94.

6	Matematik	5	5	4	4	18
7	Resim	-	1	1	1	3
8	Güzel Yazı	-	1	1	1	3
9	Çiftçilik (pratik)	-	-	3	3	6
10	Müzik	2/2	2/2	1	1	4
11	Beden eğitimi	4/2	4/2	2	1	7
		19	20	26	27	92

Bu plan ve programa göre Milli eğitim Bakanlığı Sırp diline daha çok önem vermiştir. Aynı zamanda, öğrencileri Sırp kültürüne daha yakın olması için, müzik ve tarih derslerine önem verildi. Din dersleri genellikle (devlet tarafından seçilmiş) imamlar tarafından veriliyordu.[57]

Eğitim konusunda görülen bütün bu güçlükler arasında, kadro sıkıntısı en büyük sorunlardan biriydi. Balkan Savaşlarından sonra çok sayıda Müslüman Türkiye'ye göç etti. Ülkede din eğitimi verebilecek çok az sayıda nitelikli öğretmen kalmıştı. Kalan grup da halkla iç içe idi ve Sırp öğretmenlerin İslam dinine karşı olduklarını anlatmaya çalıştılar. Durum gittikçe daha ciddi boyutlar alıyordu. Dördüncü sınıftaki Müslüman çocuklarına ders vermek üzere, Eğitim bakanlığınca gönderilen Sırp öğretmenlerini, Müslüman halk kabul etmeyip geri gönderiyordu. Bakanlık tarafından tayin edilen Müslüman din hocalarını da kabul etmiyordu. Halk kendi öğretmenlerini kendisi tayın etmek istiyordu. Devletin bu konuda anlayış gösterip yardım etmemesi, halkın tepkisini daha arttırıyordu. Halk, çocuklarını okula göndermemeye başladı. Devlet daha sonra imamlarla işbirliği yapmaya karar verdi. Devlet okullarında imamlar tarafından haftada iki saat din dersi verilmesi ve bakanlık tarafından imamların maaşlarının ödenmesi kararlaştırıldı. Sırp devleti imamların işine memnun olmayınca, Üsküp merkezinden bulunan İslam Birliği[58] ile işbirliği yapmaya karar verdi ve bir komisyon kuruldu. Komisyonun görevi imamları

[57] Mustafa Avzi, *A.g.e s*. 98-99.

[58] Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği ülkede ve ülkenin dışında Müslümanların dini hayatını örgütleyen tek kuruluştur. Osmanlı yönetimi döneminde dini teşkiletlenma Şeyhülislamlık müessesi tarafından yürütülmüş, fakat Balkan Savaşlarından sonra, Müslümanların dini hayatı Bosna Hersek'te, Saraybosna' da bulunan Reisu'l-Ulema tarafından organize edilmiştir. Bu zamanlarda Makedonya İslam Dini Birliği ilk önce Krallık Yugoslavya, daha sonra ise Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyetinin ayrılmas parçasıydı. M.C. *İSLAM DİNİ BİRLİĞİ ANAYASASI*, 25 Aralık, 2003 Üsküp, s. 2.

kontrol etmek ve onlara görev vermek idi. Bu komisyon kurulduktan sonra imamları kontrol altına aldı ve çok sayıda camii imamsız kaldı. Bazı köylerde camiiler boş kalınca, gerekli eğitime sahip olmayan kişiler göreve alındı. Böylece devlet amacına ulaşmış oldu.[59] 1930/31 yıllarında Sırp Devleti günden güne güçlenmeye başlayınca, okulların isimlerini değiştirmeye başladı ve okullara Slav isimler takmaya başladı. Mesela "Car Duşan" "Kral Milutini" "Car Llazar" gibi. 1929/30-1940/41 yıllar arasında Sırp devleti, Müslümanların yoğun olarak yaşadığı yerlerde sırp okulları açtı. Okulların yanında öğretmenler için de binalar inşa edildi. İlk okulların dışında, lise, yüksek okul açıldı fakat Müslümanların ilk okul ve din okullarının dışında kayıt yaptırmasına izin verilmedi.[60]

Sonuç olarak, Makedonya halkının durumu fevkalede kötü idi. Sırplarla yapılan anlaşmalar sonucunda bazı haklar elde edildiyse de vaatler yerine getirilmedi. 1936 yılında getirilen Yugoslavya İslam Birliği Anayasası Eğitimle ilgili konuları da ele alıyordu. Buna göre İslam dini okulları devlet tarafından finanse edilecek, İslam Birliği ise derslerin İslam'a uygun olmasına dikkat edecekti, herhangi bir anlaşmasızlığı ise Eğitim Bakanlığı çözecekti . Büyük Medrese ve Saray Bosna' da ki Şeriat lisesinde derslerde İslam bilimi ve Arap ile Türk diline ağırlık verilmesi öngörülüyordu. Öğretmenlerin Müslüman olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtiliyordu. Bu iki okulda Mürebbiler mutlaka Müslüman olmalıydı. İsa Bey ve Gazi Hüsrev Bey okulları ise Vakıflar tarafından finanse edilecekti. Alt Medreseler ise tamamlanmamış liselerdi ve genel bilgi yanında İslam hakkında bilgi vermekle görevliydi. Öğrenciler sözleşmeli imam veya benzeri işler için hazırlanmalıydı. Verilen ek sınavla, eğitime İsa Bey veya Gazi Hüsrev Bey Medreselerine devam edebilirlerdi. Vakıf veya cemaat tarafından finanse edilirlerdi. Bu okullarda ders verecek olan hocaların maaşları devlet tarafından karşılanmazsa bu yük İslam birliğine düşerdi. Din dersi tüm okullar için zorunluydu. Plan ve program ile ders kitapları ancak Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilirse uygulamaya konulabilirdi. Ders saati haftada iki saat olmalıydı. Yerel yönetim Müslümanlara mektep, kurs vb. açmakla görevliydi.[61]

---

[59] Mustafa Avzi, *Konflikti i İmameve me Mesuesit Serb*, Hena e re, Maj, 1992, s. 17.
[60] Avzi, *Edukata.., A.g.e.* s.106.
61 *Glasnik,* Broy 12, Sarajevo 1936.

Tüm bu konular Anayasada yer almasına rağmen yerine getirildiği pek söylenemez. Öğretmenlerin maaşı İslam yüküne bırakılmıştı. Halbuki Müslümanlar günden güne manevi açıdan olduğu gibi maddi açıdan da çökertiliyordu. 1931 yılına ait rapor bunu dile getirmekte ve öğretmenlerin ekmek parası kazanmak için öğretmenliği bırakıp başka işlerle uğraştıklarını belirtmektedir.[62]

2. Büyük Kral Aleksandar–I Medresesi

Üsküp'teki Büyük Medrese belirli siyasi ve toplumsal şartların sonucunda kuruldu. Sırp, Hırvat, Sloven Krallığının kurulmasından sonra, siyasi baskıya dayalı idare düzeni inşa edilirken, ister tutucu-derebeylik kalıntıları olsun, ister yeni kapitalist düşünceyi savunanlar olsun, tüm milletlerin ve azınlıkların tepki veren önderleri toplanıldı veya toplanmaya çalışıldı. İlerici düşüncenin ve adil toplumsal-ekonomik düzeninin savunucusu olan Yugoslavya Komünist Partisi'nin (Y.K.P) yasak; milli azınlıkların ise istemediği, bazıları için göç, sürgün edilme, asimilasyon veya fiziki olarak yok etme siyasetin sürdüğü zamanlardır.[63]

Siyasi nedenler bazı belirli anlarda memleketin siyasi hayatında da görünmelerine izin veriyordu, fakat hiçbir zaman bağımsız, iktidardaki partilerin birinin ya kolu yada kuklası gibi. O zamanki CEMİYET Müslüman Partisi öyle davranıyor ve öyle çalışıyordu, Sırp Radikal Partisinin himayesiyle ayakta kalıyordu, bu parti Nikola Paşiç' in yönetiminde idi. 1920 yılındaki Anayasa Meclisi seçimlerinde, Radikal Partinin önderliğini ettiği blokta yer aldı. Yugoslavya Kömünist Partisi'nin yasaklanmasından sonra Türk, Arnavut ve Müslüman milletlerine ait topluluklarda etkisi belirgin bir şekilde güçlendi, çünkü 1920 yılında komünistler için oy veren bu milletlerin vatandaşlarını kazanmayı başardı. Bu özellikle Üsküp,Kosova Mitroviçası ve Cakoviça bölgelerinde kendini gösterdi.

Kitlelerin mensubu oldukları yerden ve din'den ayrılmaları için değişik baskılar ve yasak işler uygulanmış.

Belli bir dine mensup olmak, bazı bölgelerde hayatta kalmanın temel öğelerinden ve şartlarından, ayrıca insanların hayat güvencesi idi. Bu uygulama şu

[62] İzveştay o radu ulema-meclisa u Skoplju u 1931. God.
[63] Sulooca, *a.g.e.,* s.11.

tahminden kaynaklanıyordu; İslam dinini kabul edenler kolayca Ortodoksluğa dönecekler fakat bu uygulamanın gerçek dışı olduğu görüldü. Bazı alanlarda yerel halkın örgütlü ve kitleler halinde zorla din değiştirme uygulamaları insanlar arasında ilişkilerde olumsuz izler bırakmıştır. Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı kuruluşun ilk günlerinde, hiç hoş olmayan şeyler meydana geliyordu, bu da halkın kitleler halinde göçüne neden oluyordu. Ardından Komitacı ve Kaçakçı, olarak, isimlendirilen skandallara rastlanmaya başlandı. Bu tür olayları-terörü yönetim,etnik temizlik yaparak yerleşimin milli yapısını değiştirmek için kullanıyordu. "Hayatımızın dışında her şeyimiz alındığı ve el konduğundan dolayı hayatımızı korumak için" kendi istekleriyle göç için yalvarmalar az değildi. Bu konu ile ilgili kayda değer Plav da ki eski camilerden hacların çıkarılması olayıdır, çünkü resmi yazıda durduğu gibi "yerli halktan ne Ortodokslar' dan ne de Müslümanlar' dan okul binasının tepesinden gönüllü olarak hacı çıkaracak insan bulunamıyordu". (Eski cami okula dönüştürülmüştü).

Bu olay ve benzeri olaylar için Yugoslav günlük basını da yazıyordu, bazılarından dolayı ilgililere çok büyük suçlamalar içeren haberler gönderilmiştir. Müslüman halkın Şahovça'da (bu gün Tomaşevo) ve Pavino Ovasında ve Akovakaymakamlığında yapılan katliamlarla ilgili kral Aleksandar'a özel muhtıra verilmiştir.[64]

Büyük Medresenin bulunduğu bölge halkının siyasi bilinci hemen-hemen yoktu. 17 Aralık 1919 yılında Üsküp'de Paşiç' in radikalleri ile yapılan anlaşma ve iş birliği ile Müslüman Kongresi yurdun güneyinde tutuldu. Bu Kongre'de vatandaşların ekonomi-toplumsal ve kültürel sorunları için hiçbir söz söylenmedi, halbuki Kongre bu vatandaşları temsil ediyordu. Onun programı, böyle adlandırabilirsek, beylerin ve vakıfların mallarını korumaya ve dini alandan bazı sorunları çözmeye yönelik idi.

O zaman CEMİYET Partisi kuruldu. Başta Makedonyalı beyler, tüccarlar ve dini sınıf yürütüyordu, daha sonra başa sanayici, yerini koruyabilmiş derebeyi Ferhat Bey Draga geçti. İki dünya savaşı arasında yurtta kurulan kırkı aşkın partiden biri idi. Anlaşma üzerine kurulmuş ve Halk Radikal Partisinin dalı olarak, Milli Mecliste onunla birlikte oy kullanma vaadi ile, diğer taraftan Paşiç'in radikalleri bey mallarının korunması ve ödünlendirilmesi için Cemiyetin isteklerini destekleyecekler. Cemiyet

[64] Masar Korda, *Shqiptaret e Maqedonise gjat luftes se dyte boterore,* Kumanove, 1996, fq. 23-24.

Paşiç'i desteklediği sürece vardı. Bir an için bile desteğini kestiğinde, Paşiç' in hükümeti düştü. Bundan kısa bir süre sonra Paşiç yeniden iktidara geldiğinde, anında Cemiyetle hesaplaştı ve yok etti. Sebep olarak sözde "kaçaklar skandal"ı idi, güya Cemiyet yönetiminin de bu olaylarla bağlantısı varmış. O zaman bu parti Mecliste 14 milletvekiline sahip idi (4 Zveçan-Raşko bölgesinde, 2 Kalkandelen, Üsküp, Manastır, 3 Kosova 1 Prillepe-Beran seçim bölgesinde). Cemiyetin temsil ettiği kişilerin çıkarlarına karşı, Vidovdanski Anayasa için olumlu oy kullandı ve böylece kabulüne yardım etmiş oldu. O dönem sekiz milletvekili vardı.[65]

Paralel olarak Bosna ve Hersek'ten entelektüel bir Müslüman grup kurulmuştu, Yugoslavya Müslüman Teşkilatın'dan ayrı olarak boy gösteriyordu ve onun temel tutumlarına karşı. Anmamızın nedeni, bu grubun başında Hasan Rebaç ve Dr. Muhammet Mehmetbaşiç ile Tafro Derviş bulunuyordu, Büyük Medresenin kuruluşunda etkin rol oynadıklarından ve düşünceleri ile onun var olduğu süresince orda olduklarıdır. Rebaç, Mehmedbaşiç ve Tafro'nun yönettiği teşkilat, Müslümanların dini bazda siyasi olarak toplanmalarına karşı idi, "Biz Müslümanları Yugoslavya milletinin ayrılmaz bir parçası olarak görüyoruz, çoğunluk ne Sırpların nede Hırvatların değildir, fakat etnik kavmiyet olarak mutlak Yugoslav'dır.

Büyük Medresenin kurulması ile ilgili ilk teşebbüs 1923 yılının Eylül ayında başlatıldı. Bu teşebbüs o zamanki Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı Hükümeti Dinler Bakanından kaynaklandı. Hasan Rebaç o zaman bu Bakanlıkta daire başkanı olması sebebiyle, bu kararın alınmasında olumlu yönde etkili oldu.

Büyük Medresenin kurulmasına teşebbüs edenler öneri kurallar ve gelecekteki okulun programını hazırlayarak Eğitim Bakanlığının Baş Meclisine sunmuşlar.

Okulun kuruluş nedenlerinin çoğu, o zamanki Devlet idaresinin siyasetine hizmet etmekti, bu okul aracığıyla Arnavut ve Türk milleti mensuplarına kendi etkisini sağlamayı hedefliyordu. Bunu, okulun kurulması için ihtiyacı belirten bildiriyi okurken Müdür Ahmet Mehmet başiç şunu belirtti: Ülkenin güney kısmında bulunan İslam dünyasının eğitim düzeyi düşüklüğü çok belirgin bir haldeymiş, bu düşük eğitim düzeyi diğerlerinin yanında ülkeye karşı yönelmiş olanlara olumlu şartlar yaratır; eğitimdeki bu durum İslam Dini mensuplarını öyle bir hale getirdi ki sadece din adamları eğitimli oluyor ve halk için son sözü onlar söylüyor; din adamları eski

[65] *A.g.e.* s., 24.

kurumlarda tek taraflı eğitilmişler, "hem de düzensiz ve çağdaş yöntemlersiz" onların genel eğitimi "söz konusu bile olamaz"; bu türden din adamları kadrosu her türlü diğer eğitime karşı düşmanca duygular besler; "genç Müslüman din adamları oluşturulmalı, bizim okullarda eğitilmiş ve kültürümüzün ruhunda, devletimizin ihtiyaçlarına ve milli istek ile ülkülerimize göre, Arnavut ve Türk milletine yönelik dış eylemlerin engellenmesi için, onların katılım sürecinin daha başarılı olması ve bununla bölgedeki fırsatlar sağlamlaşmış olur".[66]

Sunulan proje kurallar ve programı Eğitim Baş Meclisi,uzmanlar tarafından tasdik edilmesine karar verdi, bu amaçla uzman komisyon oluşturdu: Dr. Vladimir Çoroviç Belgrat Üniversitesi Profesörü daha sonra Rektörü,Osman Nuri Haciç ve Abdülhafız Cumhur üyeliğinde. Komisyon kendi tutumunu 2 Eylül 1923 Yılında bildirdi. Sunulan proje kurallar ve programı kabul etti, Büyük Medresenin görevi ne olduğu uyarısını yaparak "en başta dini ve öğretim kadrosunu eğitmek; okulun lise düzeyinde Müslüman dini akademi olduğu; sunulan programın değeri öncelikli olduğu, bu saygı değer sistemle öğrencilerde milli şuurun gelişmesini sağlamak, dini ve bilimsel plan yeterince yer almaktadır". Sunulan planın çok fazla olduğu dolayısıyla öğrencilerde aşırı yorgunluk yapacağı itirazı yapılmış; liselerde olduğu gibi burada da alt ve üst ders sınavları geçme prensibi kabul edildi.[67]

Büyük Medrese hazırlık çalışmalarında dini derslerin Türk, daha doğrusu Arap dilinde tutulması öngörülüyordu, her halde okulda ana dili Türkçe olan çocukların ağırlıklı olacakları tahmininden dolayı. Fakat bu olmadı ve dersler sürekli Sırpça-Hırvatça dilinde gerçekleşti.Aleksandar Medresesi Sırp, Hırvat ve Sloven krallığına bağlı idi. Okulun kuruluş kararı, 28 Nisan 1924 yılında Kral buyruğu ile alındı. Buyrukla okulun ismi de belirlendi: "Üsküp'teki Kral Aleksandar-I Büyük Medresesi". Okulun Üsküpte açılması için bir çok toplumsal-ekonomik haklı gerekçe vardı. Onun tarihi rolü ve ekonomik değeri, özellikle Selanik demir yolu inşasından sonra uzun yıllar Balkan Yaramadasının kültür ve eğitim merkezi olarak gelişmesini sağladı. Osmanlı döneminde 11 lise, 8 medrese, bir çok sayıda mektep, Sırp, Yunan, Bulgar, Latin, Ulah, Yahudi, Çingene ve Rus okulu çalışıyordu. 11 lise arasında; öğretmen okulu, düz lise, askeri akademi lisesi, kız lisesi, alt lise, ziraat okulu, meslek

[66] Musli Bajrami, *Periudha Historike e Medresese se İsa Beut,* Shkup, 2005, fq. 77.
[67] *A.g.e.* s.77.

okulu, mürebbi okulu, iki Bulgar okulu ve bir Sırp lisesi bulunuyordu. Bu okullar 1800-1903 yıllar arasında kurulmuşlardı. 19. yüzyılın sonuna kadar eski programa, ondan sonra da Fransız okulları öğretim plan ve programına göre çalışmaya başladı. Üsküpte değişik milletlerin okulları 1830 yılında ana dilinde çalışmaya başladı. O zaman Yunan okulu kuruldu. Beş yıl sonra Sırp okulu kuruldu (1835). Ondan önce Manastır okulları çalışıyordu. Latin okulu 1860 yılında kuruldu. Bu okul Katolik dinine mensup olan Sırp ve Arnavut çocuklarına yönelikti. Bulgar okulu 1880 yılında, Ulah okulu ise 1903 yılında kuruldu. Yahudi ve Rus okullarının ne zaman kurulduğu ise belirlenemedi. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının kurulması ile 1920 yılında Üsküpte Felsefe Fakültesi kuruldu. [68]

1921 yılında Üsküp Kent Merkezinin 40.666 nüfus, Üsküpün, Merkezi hariç ise 51.158 idi. O zamanki etnik yapıyı belirlemek zordur çünkü Makedonlar Sırp olarak gösteriliyordu. Onlar bir arada gösterilirse: Makedon ve Sırplar %64,6; Türkler %34,4; tüm diğer azınlıklar %11. Üsküp çevresinde ise Makedon ve Sırplar %51,2; Arnavutlar %36,7; tüm diğerleri, toplamın %12,1.

Medresenin temel amacı "dini ve öğretim kadrosunu eğitmek, lise düzeyinde eğitim ve öğretim yapmak, öğrencilerde milli şuurun gelişmesini sağlamak."[69]

İki savaş arasında Üsküp'te; 8 lise ve 6 okul belirli meslekleri öğrenmek için kurulmuştu. İki lise vardı (erkek ve kız), öğretmen okulu, ticaret akademisi, hasta bakıcı okulu (hemşire okulu), ziraat okulu ve iki medrese (Büyük Medrese ve İsa Bey Medreseleri).

1920' den sonra Üsküp'te ulus ve milletlerin okulları kaldırıldı. Sadece 1919 da kurulan Fransız-Sırp okulu öğrenimine devam etti. Tüm bu bilgiler onu gösteriyor ki Üsküp, Büyük Medresenin kurulduğu dönemde gelişmiş eğitim merkezi idi, bu yüzden okulun burada açılması doğal ve doğruydu.[70]

Medreselerde normal liselerde okutulan tüm dersler yer alıyordu. Sadece Latin dilinde istisna yapıldı; beşinci sınıftan itibaren haftada üç saat okutuluyordu. Meslek dersleri olarak, Arap dili ve Edebiyatı, Şeriat Hukuku ve onun kaynakları, Müslüman

[68] *A.g.e* s. 22.
[69] *A.g. e.* s. 23.

[70] Mustafa Memiç, *Velika Medresa i Njenu Uçenıcı u Revolucıonamon Pokretu,* Fonofgrafika, Skopje 1984 str.22-23.

Miras Hukuku, Müslüman Akaidi, Kur'an Tefsiri, İslam Geleneği, Muhammed'in Hayatı ve İslam Tarihi, Müslüman ve Genel Dinler Tarihi ve Türk Dili belirlenmiştir. Medrese öğretmenlerinin ve müdürünün atanmasında uzmanlık ve kişisel yetkileri bakımından düz liselerde ve diğer liselerde uygulanan kanunlar aynen uygulanacak, dini derslere ise özel bir karar ile İlahiyat Fakültesinden, Nüvab ya da Medreseden mezun olanlar atanabilecekti. Mezun öğrencilerin üniversiteye girişi ise, açıkça belirlenen kurallara göre, sadece Bakanın özel izni ile gerçekleşebilir. Çünkü, temel düşünce, onların ilk görevinin Müslüman İlahiyat Fakültesinin sayısını doldurmak ve gereksimlerini karşılamak idi. Bu karar daha sonra öğrencilerin isteği ve teşkilatlanmış eylemleri doğrultusunda öğretmen meclisi ve okul müdürünün desteği ile birlikte geçersiz kıllındı.[71]

2.1. Öğretim Programı

Okulun programı, görevi ve özelliğine göre hazırlanmıştır. Onun kurucularının amacı bu okulun mesleki-ilahiyat ile düz lise arasında bir karışım ve özelliğe sahip olan okul kurmak. İlk başta onun Dini Akademi olması planlanıyordu. Müdür Mehmedbaşiç niye bu tür olduğunu şöyle açıkladı "düz liselerde verilen genel eğitimsiz İlahiyat okulu, okulun amaçlarına ve beklentilerine uygun düşmez. Bu yeni Din adamı, geniş genel eğitimsiz, şimdiki Din adamlarından ve hocalardan az farkı olur, halbuki biz bunların kullansız olduklarını söyledik". Daha sonra Mehmedbaşiç devam ederek "temiz lise İlahiyat dersleri olmadan ise bu unsur için hiçbir çekiciliği olmaz, çünkü düz liseler bir çok yerde, evin eşiğinde bile varolduğunu söyleyebiliriz bu yüzden oraya gitmez, halbuki Büyük Medreseye Üsküpten olduğu gibi uzak bölgelerden de geliyorlar ve birçok şeyi kendinden esirgeyerek çocuğunun yurttaki barınması için ayda 500 yada 300 dinar ödemeyi tercih ediyor, oysa kendi yerinde ki liseye bedava kaydedebiliyor ve okutabiliyor". Ayrıca İlahiyat okulunun, başka görevlere müsait olmayan, belirli uzmanlık kadroları yarattığı değerlendirilmiş. Sınırlı ihtiyaçlar, bunun yanında bu tür uzmanlıkların düşük geliri onlara uygun işi zor sağlar. Diğer taraftan ise uzman ve eğitimli Din adamları kadrosu isteniyordu, bunu da düz lise sağlayamıyordu

[71] Memiç, *A.g.e.* s.23.

Büyük Medrese öğrencileri altı dil öğreniyorlardı (Arnavut ve Türk çocukları için Sırpça-Hırvatça dili ana dili değildi). Fransızca ve Arapça birinci, Almanca ve Türkçe üçüncü, Latince ise beşinci sınıftan itibaren okutuluyordu. 1927 yılında Farsça da okutuldu. Arnavut ve Türk öğrencileri bu iki dili kullanıyorlardı, bu yüzden okulda iki dil kullanımda idi. Dil öğretimi planı ise şöyleydi:[72]

SINIFLAR									
Dilin ismi	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Toplam
Sırpça-Hırvatça	5	5	4	4	4	4	4	4	34
Fransızca	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Arapça ve Ede.	4	3	3	3	2	2	2	2	21
Almanca	-	-	3	3	3	3	3	3	18
Türkçe	-	-	2	2	1	1	-	-	6
Latince	-	-	-	-	3	3	2	2	10

İlahiyat temeli olmamasına rağmen Türkçe ve Arap Dili ile Edebiyatı İlahiyat dersleri olarak sayılıyordu, bu iki ders dışında dokuz ders İlahiyat içerikli idi. Diğer taraftan, bu derslerin ders planıyla öğretilmesi için toplam sekiz sınıf için haftada 32 saat öngörülmüştü, sekiz sınıf için her ders başına 3,5 saat düşüyordu. İlahiyat derslerin öğretimi için ders toplamının %11,5 ayrılmıştı, halbuki sadece Sırpça-Hırvatça'nın öğretimi için dokuz İlahiyat dersinin toplamından iki saat daha fazla öngörülmüştü. İlahiyat dersleri çoğunlukla iki öğretim yılı okutuluyordu. Sadece İslam Hukuku üç yıl okutuluyordu, Kuran, İslam biliminde geniş yönelme ve Şeriat Miras Hukuku ise bir yıl okutuluyordu. Tüm bunlar gösteriyor ki İslam Hukuku dışındaki mesleki-İlahiyat dersleri, sadece isim olarak duruyorlardı ve merkezi değeri yoktu. Bunun sebebi öğrencilerin kapasiteleri idi çünkü İlahiyat eğitiminin yanında tüm düz lise programını almak durumunda idiler. Okulun dört yıl çalışmasından sonra anlaşıldı ve İlahiyat ders fonundu 23 saat kısaltıldı. Öğretim plan ve programından Arap Etimolojisi, Arap Hitabeti, anlatım ve tartışma çıkarılmıştı, son ders için neden olarak

[72] Memiş, *A.g.e., s.*24-25.

"eski skolastik okulun eskimiş bilim dalı" açıklamasını yapmışlar. Aynı zamanda Farsça'yı da öğretimden kaldırdılar, Türkçe ve Arapça öğretimini beşer saat azalttılar.

Genel eğitimin programı ki diller dışında düz lise programı kadardı, on üç dersten oluşuyordu. Programın bu kısmı için haftada 132 saat ayrılmıştı, ortalama olarak ders başı on saatten fazla (İlahiyat derslerine göre üç kereden daha çok). Şu dersler görülüyordu:[73]

Dersin adı	Haftalık ders saati	Okutulan sınıflar
Matematik	7	8
Tarih	20	7
Coğrafya	15	8
Beden Eğitimi	14	7
Doğa Bilimi	13	5
Resim	11	6
Fizik	10	4
Kimya	5	2
Felsefenin Temelleri	4	2
Temizlik	4	4
Müzik	4	2
Güzel yazı	3	2
Vatandaşlık ve ceza kanunu hali	2	2

Not: Müzik saatlerinde öğrencilerin hor, tambura ve viyolan çalışmaları sayılmamıştır, çünkü o ders dışı faaliyetler olarak değerlendirilmiştir.

2.2. Okul Yurdu

Kurallarla öngörüldüğüne göre okul yatılıdır ve yurt hayatı tüm öğrenciler için zorunludur. Öğrencilerin çoğu 'devlet yatılı öğrencisi' statüsüne sahip idi. Sayıları her

[73] *A.g.e.*, s.26-27.

yıl özel kararla belirleniyordu. Yurt giderleri (yemek,yatmak,temizlik,eğitim) Eğitim Bakanlığı bütçesi tarafından karşılanıyordu. Öğrencilerin çok azı, devlet yatılı öğrencisi statüsünde olmayanlar, yurt giderleri için 300-500 dinar ödüyorlardı. Bunlar yeterli başarı göstermeyen ve ailesinin durumu daha iyi olan öğrencilerdi. Okul ve yurdun kendi binaları yoktu ve bu sorun her zaman vardı, var olduğu sürece de dile getirilmiş. Eylül 1933 yılında Kral Aleksandarın okulu ziyareti esnasında bu konu üzerinde konuşulmuş. Okul ve yurt özel mülke ait beş binada yerleşik idi. Yıllık kira bedeli 276.000 dinardı. Bina şimdiki İlindenska caddesi üzerinde, öğretmen okulunun ve Vardarın karşısındaki büyük parkın yakınlığında bulunuyordu. Yerleştirme yurdun en zayıf tarafı idi. Serbest saatlerini öğrenciler sadece 100m² olan yurdun avlusunda geçirebiliyorlardı. Akşam saatlerinde ise bu alan otuz dakikalığına dans için kullanılıyordu. Dayanılmaz bodrum katlarında, yerleştirilmiş olan yaş bataryalar, temizlik oldukça güç tutuluyordu. İlkel çamaşır haneler ve banyolar öğrencilerin hatıralarında çok kötü izler bıraktı.[74] Yurt hayatının her dakikası planlanmıştı ve her şey belirlenmişti,öğrencilere bu programı gerçekleştirmede tam sorumluluk verilmişti,bunun gerçekleşmesini ise yurt mürebbileri sağlıyordu. Son senelerde beş kişi idiler. Aynı zamanda tümü de öğretmendi. Her öğrenci için form açılmıştı, burada onların entelektüel gelişimi, notları, tiyatro ve sinema gösterilerine katılımları, okulda ve okul dışında tutulan konferanslara katılımları not ediliyordu.

[74] Mustafa Memiç, *A.g.e,.* s. 26-27.

Öğrenciler yurtta tüm zamanı düzenli bir şekilde geçiriyorlardı. Günde sadece iki saat (14-16 arası) yurt dışına çıkma hakları vardı fakat bunu şehre gitmek için kullanamıyorlardı. Okul sıralarında muhakkak günde 9-11 saat geçiriyorlardı (5-7 saat derste ve 4 saat konuların hazırlanmasında). Şehre haftada iki kez çıkabiliyorlardı (Cuma ve Pazar günleri. Pazar günleri öğleden önceki saatlerde ders yapılıyordu. Yatma ve kalkma, yıkanma, yatakların düzeltilmesi ve diğer her şeyin saatleri belliydi. Her şeye rağmen sevgi ve duygusallıkla yapılan içerikli-anlamlı toplumsal faaliyetler yapmaya da yetişiyorlardı.[75]

Öğrenci sayısına göre Büyük Medrese oldukça küçük bir okuldu. Sekiz sınıfta ortalama olarak 26-27 öğrenci vardı, yeni sınıflarda bu sayı çoğalırken yüksek sınıflarda azalıyordu. 1925 yılında 58 öğrenci ile başladı, tüm sekiz sınıf kurulunca Eylül 1932 yılında ise öğrenci sayısı 232 ye ulaştı.16 yıl çalıştığı sürece okula toplam 680 kişi kayıt yaptı. Okulu terk edenler çok sayıdaydılar (kayıt yapanların % 40). Mezun olma arzusu gerçekleşemeyen çok sayıdaki kişinin nedeni şöyle açıklanıyor: Türk ve Arnavut milletinden olan öğrenciler Sırpça-Hırvatça dilindeki dersleri zorlukla takip edebiliyorlardı; yurt hayatı zorunlu olduğundan, başarılı olamayan öğrenciler parasız yurt hakkını kaybediyorlardı, bu da okulu terk etmeye neden oluyordu çünkü yurt masrafları kendileri karşılayacak durumda değillerdi, bu okula yurt dışından devam etme olanağı yoktu; programın çok yüklü olduğu değerlendirmenin ise çok sert olduğundan okulda sadece en iyileri kalıyordu; otuzlu yıllardan itibaren Yugoslavya Komünistlerinin bu okulda etkisi çok büyük olduğundan dolayı bazı öğrenciler illegal eylemler için okulu terk etmek zorunda idi.

İlk neslin mezun olduğu Haziran 1933yılından, Eylül 1940 yılına kadar okulu sadece 175 öğrenci bitirdi, yada kayıtlı olandan her dördüncüsü (%25,8).Okulun kapanışı esnasında 31 Mart 1941 yılında okulda 230 öğrenci bulunuyordu, yada kayıtlı olanlara göre %39. Kuruluştan itibaren 1941 yılına kadar okulu 275 öğrenci terk etti.

Dört nesilde okulu terk edenlerin sayısı okulda kalmayı başaranlardan daha çoktu. 218 kayıtlı olandan, okulda sadece %87'si kaldı; okulu 131 öğrenci terk etti, yada kayıtlı olanlardan %60. Bir nesilde o orantı 181 civarında idi. Onu bu verile de gösteriyor:[76]

---

[75] Sulooca, A.g.e., s. 24.

[76] Memiç, *A.g.e.* s., 41-42,

Nesil	Okul yılı	Kayıt Yapanlar	Devam Edenler	Terk Edenler
XI	1935-1936	64	28	36
I	1925-1926	58	25	33
IV	1928-1929	52	19	33
IX	1933-1934	44	15	29
II	1926-1927	54	27	27

Belirtmeye değer ki Vardar Bölgesinde okuyan öğrenci sayısına göre Büyük Medresede okuyan öğrenci sayısı sembolikti. 1929-1930 okul yıllarında Vardar Bölgesinde 6.025 öğrenci, 15 lise vardı. Liseler genellikle öğrenci sayısı itibarı ile Büyük Medreseden çok daha büyüklerdi (ortalama 400 öğrenciye karşı Büyük Medresede 220). Bu aynı zamanda Vardar Bölgesinde liseli öğrencilerin %3,5 Büyük Medresede okuduklarını gösteriyor. Fakat Makedonya Bölgesinden olan Medrese öğrencilerin sayısı çok daha azdı ve toplam Bölgede okuyan liseli öğrencinin %0,2 sini oluşturuyordu. Sonraki yıllarda bu orantı biraz düzeldi ve 1939 yılında %1 idi. Bu bir kez daha Türk ve Arnavut öğrencilerin Makedonya, Kosova ve yaşadıkları diğer bölgelerdeki Lise eğitimindeki kötü durumlarını göstermektedir.

Öğrencilerin bu nesillerin gereken tüm yapı öğeleri verilemiyor ,çünkü Nisan 1941 yılında Bulgar birlikleri tarafından Üsküp'ün işgali esnasında okulun arşivi tamamen yok edildi. Mürebbilerin de tuttukları öğrenci bilgi formları ykıldı. Üç öğrencinin yazılı fonunu ve 2800den çok eseri olan (Haziran 1940 yılına kadar 2.718 kitap vardı) öğretmen kütüphanesini de yaktılar. Bu yüzden çalışmamızda sadece Yugoslavya arşivinde korunan okulun yıllık raporlarından mezun olanlar için veri veriyoruz.

Okuldan mezun olanlardan Bölgelere göre dağıtımı şöyle idi en çok Kara Dağ (%38,9 yada 74 öğrenci). Kosova'dan 34 yada %17,8; Makedonya'dan 25 yada %13,3; Sancaktan Plevay ve Byelo Polye çevresi hariç 25 yada %13,3 ; Bosna ve Hersek' ten 17 yada % 8,9; Güney Sırbistan'dan 15 yada %7,8 (bu incelemeye okulda Mart 1941 yılında sekizinci sınıfta bulunan 15 öğrenci de giriyor).

Karadağ'dan toplam 74 öğrenciden 72'si bu Cumhuriyetin kuzey bölgesinden olması ilginçti, sadece ikisi 1912 yılına kadar olan Karadağ sınırlarındandı. En çok Plava ve Gusinya Bölgesinden vardı. Prokletiya'ya bağlı olan bu iki küçük yerden 25

öğrenci Büyük Medreseyi tamamladı, ki bu toplam Kara Dağ mezunlarının %33,8 dır. Byelo Polye'den (Beyaz Ova'dan) 25 öğrenci mezun oldu yada %27,1; Plevyaya'dan 16 yada%21,6; Rojal' dan 8 yada %10,8; Beran'dan (İvangrad) 3 yada % 4 ve Podgoritsa'dan (Titograt) 2 yada %2,7.

Makedonya Bölgesinden mezun olan en çok Medrese öğrencisi Üsküp'ten idi. Fakat Makedonya'da yaşayan Türklerden sadece 5 öğrenci bu Medreseden mezun oldu. Sosyalist Cumhuriyetin diğer yerlerinden mezun olan Medrese öğrencileri şöyleydi: Pirok3 öğrenci Debre, Gostivar, Mamuşa ve Mateyça2 öğrenci, Kalkandelen, İstrumca, Radoviş, Jirovniça, Ovçe Pole, Jegligova ve Viduşa' dan-1.

Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı olan Sancak Bölgesinden en çok Medrese mezunu olan Novi Varoş ve Syeniça – 7 öğrenci, Priyepolye 5 öğrenci, Priboy 4 ve Yeni Pazar ve Tutin'den 1 öğrenci.

Bosna ve Hersekten en çok mezun olan Medrese öğrencisi ilk nesilde 9 idi. Bu dokuz kişiden dördü Maglaya'dandı, ikisi Bugoyna (Üsküpte yaşıyorlardı) ve Nevesinay, Gorni Miyoniça, Graçaniça, Byelina, Prozor, Rudog'daki Mioç, Konyiça, Mostar, Çayniça, Yayçe e Saraybosna'dan birer kişi.

Güney Sırbistan bölgesinden toplam 15 kişiden 9 öğrenci Preşova'dan Tupala'dan 5 öğrenci ve Lebine'den bir öğrenci.

Sosyalist Cumhuriyetlere ve Özerk Bölgeye göre öğrencilerin milliyetini aşağıdaki tablo net gösteriyor:

S.C. ve Ö.B.	Müslüman	Arnavut	Türk	Toplam
Sırbistan	25	49	-	74
Kosova	-	34	-	34
Sancak	25	-	-	25
Güney Sırbistan	-	15	-	15
Karadağ	74	-	-	74
Makedonya	2	13	10	25
Bosna ve Hersek	17	-	-	17
Tamamı	118	62	10	190

Okulun yıllık raporlarında milli yapı takip edilmemiş. Okul Müdürünün birinci nesille ilgili verdiği raporda 58 kişi kayıtlı olandan: 33 Sırp, 16 Türk ve 9 Arnavut olduğunu belirtir. (O zaman Müslümanlar Sırp olarak gösterilmiş, Türklerle Arnavutlar arasındaki orantı büyük bir ihtimalle doğru gösterilmemiştir çünkü bir kısım Arnavut Türk olarak sayılıyordu)

2.3. Öğretici-Eğitici Kadrosu[77]

Büyük Medresenin kendi kadrosu yoktu, bundan dolayı ilk üç yıl Üsküp'teki Erkek Lisesi ve Öğretmen Okulundaki hocalara dayanıyordu. Eğitim Bakanlığı Büyük Medreseye uzman öğretici-eğitici kadro bulmak için özel çaba harcıyordu. Buraya, Türkler ve Müslümanlar arasında devlet siyasetini sağlayacak ve yorumlayacak, ayrıca Karacorceviç hanedanını koruyacak, gelecek din görevlilerini ve memurlarını yetiştirecek kusursuz milli kadro göndermek istiyordu. Daha 1930/31 öğretim yılında Büyük Medresede 14 kişi çalışıyordu; üç yıl sonra 17, 1940/41 öğretim yılında ise 20 hoca ve öğretmen vardı. On altı yıl çalışma süresince 48 kadrolu ve 11 sözleşmeli hoca ve öğretmen çalıştı. Çoğunlukla Sırp idiler. Her üçüncüsü Müslüman'dı. Milli yapıya göre şöyle idi: 23 Sırp, 18 Müslüman, 7 Rus, 3 Makedon, 3 Kara Dağlı, 2 Hırvat ve 2 Yahudi. Eğitim Bakanlığı dini esas alarak hoca gönderiyordu. Tüm Hıristiyanları Sırp, İslam Dinine mensup olanları ise Müslüman sayarak. Eylül 1940 yılına ait bir belgede şöyle deniyor: "Bu okuldaki 20 öğretmenden 6'sı Müslüman'dır, kalanı ise Sırp'tır, bunlardan sadece biri o bölgedendir", (Makedonya'yı kast ediyor). Gerçekten de: 9'u Sırp, 5'i Müslüman, 3'ü Rus ve 1'er Makedon, Türk ve Karadağlı.

Büyük Medresede ders veren hoca kadrosu, onların uzmanlıkları ve çalıştıkları zamana göre şöyledir:

No	Soyad ad	Uzmanlık alanı	Yıllar
01	Mehmedbaşiç Ahmed	Arapça, Almanca, İslam Geleneği ve Şeriat Hukuk	1925-1941

[77] *A.g.e.* , s. 43-48.

02	Sleypçeviç Dr. Pera	Almanca, Sırpça-Hırvatça, Fransızça, Coğrafya	1925-1932
03	Saviç-Rebaç Dr. Aniça	Latince, Yunanca, Almanca, Fransızca	1932-1940
04	Latkoviç Dr. Vido	Yugoslavya Edebiyatı, Sırpça-Hırvatça, Milli Tarih	1932-1941
05	Okiç Taib	Şarkiyat, Şeriat Hukuku, Din Bilgisi	1934-1941
06	Hacibegiç Hamid	Arap Dili ve Edebiyatı, Şeriat Hukuku	1931-1939
07	Bayram Ferid	Türk Dili	1931-1941
08	Resuloviç Niyazi	Fransız Dili, Yugoslavya Edebiyatı	1938-1941
09	Voyinoviç Senia	Bioloji, Coğrafyayla Abioloji	1933-1941
10	Mahmutagiç Abdulah	Oryental Filoloji, Milli Tarih, Sırpça-Hırvatça	1932-1941
11	Slepiçeviç Fuat	Coğrafyayla Genel ve Milli Tarih	1934-1937

D. **Makedon Ortodoks Kilisesinin 1967-2001 Yıllar Arasında Eğitim Faaliyetleri**

1. Aziz Kliment Ohrulu Lisesi[78]

Makedonya Ortodoks Kilisesi Sinod'unun 26 Eylül 1967 yılında aldığı (Sin. no:38, zap. No:12/67) kararı ile açıldı. Plan ve program 17.10.1967 yılında ilk öğretmenler toplantısında belirlendi. İlk önce okul Üsküp köyü Banyani'de "Yukarıki Aziz İliya" Manastırında eğitim vermeye başladı. 01.11.1967 yılında 68 öğrenci ile başladı. 3 kadrolu ve 6 misafir hocası vardı. İlk öğretim yılı 15.06.1968 yılında tamamlandı. İkinci öğretim yılı Draçevo Üsküp köyünde 04.12.1968 tarihinde başladı. Kötü şartlardan dolayı bina 1973 tamir edildi.

1998/99 öğretim yılında öğrenci sayısı 134 idi. 30 yıl içinde 644 kayıtlı ve 24 dışardan öğrenci ders gördü. Bunlardan 389'u mezun olmuş. Mezun olanlardan 60 öğrenci de üniversite diplomasına sahip olmuştur. MOK bugünkü kadrosundan %90 bu okuldan mezun olmuştur. Bunların arasında iki de piskopos bulunmaktadır. Yurt dışında görev alanların biri dışında, tümü bu okuldan mezundur.

Buna karşın son birkaç yıla kadar okulun ve yurdun durumu çok kötü idi. Bu MOK'nin parası olmayışından ve devletin tutumundan kaynaklanmaktaydı. Fakat geçtiğimiz son hükümetten (VMRO-DPMN, SDSM, PDSH ve PDP) ve diğer ülkelerden büyük yardım aldı.

Bu okulda öğretim beş yıl sürer ve yatılı okullar arasında yer alır. Gün saat 5.45'te başlar, dua ve kahvaltıdan sonra derse başlanır. Öğleden sonra ders dışı faaliyetler vardır. Akşam duası ile devam ederler iki kere etüd, akşam yemeği, televizyon seyretmek ve bir etüd daha. Son olarak yatmadan önce toplu dua ve 22.00 de uyumak için hazırlık.

Okulun 5.979 eserli bir kütüphanesi, spor, Kızıl Hac, İnsani yardımlaşma, çevre, okul korosu, edebiyat ve bogoslovska tribina/Tanrı Kelamı Trübünü kulüpleri bulunmaktadır.

[78] http: www. m-p-c.org

2. Aziz Kliment Ohrulu İlahiyat Fakültesi[79]

Bu Fakülte 1977 yılında kuruldu. Makedonya Ortodoks Kilisesi başında bulunan şahıs aynı zamanda Fakültenin de Dekanıdır. Fakültede 15 civarında Doktor unvanına sahip fakat sınırları giderek genişleyen bu alan net olarak çizilmemiştir. Bununla birlikte Selanik, Manastır ve Üsküp Makedonya'yı oluşturan üç önemli merkezi olmuştur. Bunların hepsine birden "Vilayet-i Selâse" denilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu üç şehri de içine alan Makedonya bölgesi genel olarak, Avrupalı coğrafyacılar tarafından da kabul edilen, şu sınırlar arasında kalmıştır; Kuzeyde Şar, güneyde Olimpos ve Pindus, doğuda Rodop dağları, batıda Ohri gölü.

Makedonya Cumhuriyeti, Balkan yarımadasının orta bölgesinde bulunması nedeniyle birçok uluslararası ulaşım hatları Makedonya'dan geçerek, Makedonya'yı komşu ülkelerle bağlamakta ve Ege ile Adriatik denizine ulaştırmaktır.

Makedonya, yükseklikleri yer yer 2500 metreyi geçen dağlarla kaplıdır. İç kısımlarda ise Vardar Irmağı ve kollarının parçaladığı plato alanları yer alır. Platolar ve vadiler, ülkenin başlıca tarım alanlarını oluşturmaktadır. Ülkenin en önemli akarsuyu Vardar Irmağıdır, onu Bregalnitsa, Tsrna Reka, Tsrni Drim nehirleri izler. Arnavutluk sınırlarındaki Ohri ve Prespa gölleri başlıca gölleridir. Makedonya'da karasal iklim görülmektedir. Kışlar soğuk, yazlar oldukça sıcak geçer, yağış daha çok kış ve ilkbahar mevsimlerinde düşer. Yunanistan sınırındaki dağlar başta olmak üzere, yüksek alanlar ormanlarla kaplıdır. Platolarda ise bozkırlar yaygı olarak görülmektedir. Ormanlar ülkenin yaklaşık % 25'ini kaplar. Makedonya'nın yüzölçümü 25.713 km dır. Nüfusu ise 2.022.547 dir.

Makedonya Cumhuriyeti, kuzeyde Sırbistan, doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan ve Batıda Arnavutluk ile komşu olan ve sınırların toplam uzunluğu 849 km olan bir ülkedir. Makedonya genelde dağlık bir bölgedir ve toprak alanın %70'ibu dağlık bölgelerden oluşur.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIK SONRASI (1991'DEN SONRA) MAKEDONYA'DA DİN EĞİTİMİ

[79] www. m-p-c.org

A. Makedonya'nın Toplum Yapısı

1. Coğrafi Yapı ve Sınırları

Osmanlı Devleti tarafından Makedonya bölgesinin fethi 14. yüzyılda başlamıştır fakat sınırları giderek genişleyen bu alan net olarak çizilmemiştir. Bununla birlikte Selanik, Manastır ve Üsküp Makedonya'yı oluşturan üç önemli merkezi olmuştur. Bunların hepsine birden "Vilayet-i Selâse" denilmiştir[79]. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu üç şehri de içine alan Makedonya bölgesi genel olarak, Avrupalı coğrafyacılar tarafından da kabul edilen, şu sınırlar arasında kalmıştır; Kuzeyde Şar, güneyde Olimpos ve Pindus, doğuda Rodop dağları, batıda Ohri gölü.

Makedonya Cumhuriyeti, Balkan yarımadasının orta bölgesinde bulunması nedeniyle birçok uluslararası ulaşım hatları Makedonya'dan geçerek, Makedonya'yı komşu ülkelerle bağlamakta ve Ege ile Adriatik denizine ulaştırmaktadır.

Makedonya, yükseklikleri yer yer 2500 metreyi geçen dağlarla kaplıdır. İç kısımlarda ise Vardar Irmağı ve kollarının parçaladığı plato alanları yer alır. Platolar ve vadiler, ülkenin başlıca tarım alanlarını oluşturmaktadır. Ülkenin en önemli akarsuyu Vardar Irmağıdır, onu Bregalnitsa, Tsrna Reka, Tsrni Drim nehirleri izler. Arnavutluk sınırlarındaki Ohri ve Prespa gölleri başlıca gölleridir. Makedonya'da karasal iklim görülmektedir. Kışlar soğuk, yazlar oldukça sıcak geçer, yağış daha çok kış ve ilkbahar mevsimlerinde düşer. Yunanistan sınırındaki dağlar başta olmak üzere, yüksek alanlar ormanlarla kaplıdır. Platolarda ise bozkırlar yaygın olarak görülmektedir. Ormanlar ülkenin yaklaşık % 25'ini kaplar. Makedonya'nın yüzölçümü 25.713 km²' dır. Nüfusu ise 2.022.547 dir.[80]

Makedonya Cumhuriyeti, kuzeyde Sırbistan, doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan ve Batıda Arnavutluk ile komşu olan ve sınırların toplam uzunluğu 849 km olan bir ülkedir. Makedonya genelde dağlık bir bölgedir ve toprak alanın %70'i bu dağlık bölgelerden oluşur.

2. Etnik Yapı

[79] Danışmend İsmail Hami, *Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul, 1995 s.344.
[80] *Zavot za İsatistika,* Statistiçki Godişnik Na Republika Makedonija, Skopje 2002.

Makedonya'nın nüfusu 2.022.547'dir. milyon 280.000 Hıristiyan yaşamaktadır, bu rakamlara göre % 64,18'lık toplam nüfusunu Hıristiyanlar oluşturur, son sayıma göre Arnavutlar %25.17, Türkler % 3.85, Sırplar % 1.78 ve diğer etnik gruplar oluşturur. Fakat ne Arnavutlar ne de Türkler bu sayımı doğru kabul etmemektedir.

Balkan yarımadasının etnik tablosunda dört temel antik grup ve birçok etnik azınlık görülmektedir. Dört temel grup Güney Slavları, Romenler, Yunanlılar ve Arnavutlar olarak kabul edilirken Güney Slavlar da kendi içinde Slovenler, Sırplar, Hırvatlar ve Bulgarlar olarak ayrılmaktadır. 14.yüzyılda Osmanlı Devleti buraları egemenliği altına aldıktan sonra, buralara Anadolu'dan göç ettirdiği Müslüman Türkleri yerleştirmiş ve böylece etnik yapı daha da karışmıştır. 19.yüzyıl sonunda ve özellikle 20.yüzyıl başında Makedonya Bölgesini paylaşım savaşında taraftar olacak bir unsur daha eklenmiştir: Müslüman Türkler.[81]

Balkan savaşları esnasında Makedonya'nın demografik durumunda önemli değişiklikler olmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları esnasında Makedonya'nın Bulgar tarafından işgali, demografik yapıyı da etkilemiştir. 1950-1953 yıllardan günümüze Makedonya'daki bütün etnik grupların sayısı artarken Türklerin sayısının (göç sebebiyle) azaldığını görmek mümkündür.

[81] Mehmet İnbaşı, *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, ASAM, Ankara, 2002.

1953-2003 yıllar arasında Makedonya'da Nüfus;[82]

Yıl	1953	1961	1971	1981	1991	1994	2002/3	%
Makedonlar	860,699	1,000,854	1,142,375	1,279,328	1,328,178	1,295,964	1.297.981	% 64.18
Arnavutlar	162,524	183,108	279,879	377,208	441,987	444,104	579.083	% 25.17
Türkler	203,938	131,481	108,552"	88.591	78.880	87.019	79.959	% 3.85
Sırplar	35,112	42,728	46,465	44.468	42.775	40,228	35.939	% 1.78
Çingene	20.402	20.606	24.505	43.1	55.575	47.408	53.879	% 2.66
Ulah	8.668	8.046	7.190	6.384	7.764	8.574	9.695	% 0.48
Boşnak	-	-	-	-	-	-	17.018	% 0.84
Diğerleri	13.111	19.180	38.350	72.037	87.454	40.079	20.993	% 1.04
Toplam	1.304.514	1.406.003	1.647.308	1.909.136	2.033.964	2.075.196	2.022.547	100

Tabloda da görüldüğü gibi, 1953-2003 yıllar arasında Makedonya'da Nüfus 50 yıl içerisinde 1.304.514'ten 2.022.547'e yükselmiştir. Bu normal bir artıştır. Fakat Türklerin azalmasının sebebi Türkiye'ye yapılan göçlerdir. Böylece Makedonya çapında Türkler çoğunluk değildir, her tarafta azınlık durumundadır.

3. Dini Yapı

Devlet İstatistik Kuruluşunun vermiş olduğu bilgilere göre (2002) Makedonya'da 2.075.196 kişi yaşamaktadır. Bunların 1.378.687 Makedon, 607.99 si ise (Arnavut, Türk, Romen) Müslüman'dır. Ancak bu istatistik bilgiler yanlış olmasa bile en azından eksiktir. Çünkü bazı Müslüman kaynaklarına göre toplam Makedonya nüfusunun % 45'inden fazlası Müslüman'dır. Buna göre Müslümanların etkisi de görülmektedir. Devlet İstatistik Kurulu dini verileri maalesef aktarmamıştır. Bundan

[82] Makedonya Devlet İstatistik Kurumu Bülteni, Üsküp 2004.

dolayı dini grupların sayısı konusunda resmi olarak herhangi bir şey söylememiz mümkün değildir. Fakat bazı ABD sivil gruplarının yaptıkları araştırmalara göre halkın; %66 Ortodoks, %30 Müslüman, %1 Roma Katolik ve %3 diğer gruplara mensuptur.[83]

4. Sosyo-Ekonomik Yapı

19. yüzyılın sonuna doğru Makedonya'nın ticaret hayatı, bölgenin işlenmemiş mallarının dünya piyasasına sunulmasıyla beraber gelişmeye başlamıştır. Bölge içinde, köy ve kasabalarda toprağa dayalı ekonomi ağırlıkta olmuştur. Toprağa bağlı yaşam sürdüren insanlar arasında toprak sahibi, çiftlik sahibi beyler genellikle Müslümanlardan meydana gelmiştir. Ova ve vadilerde bulunan bu çiftliklerde beylere bağlı olarak çalışanlar ise yalnızca Müslüman değil aynı zamanda gayrimüslimlerden olmuştur. Çiftçilikle uğraşanlar Devlete her zaman vergiler ödemişlerdir.[84]

Bölgede yaşayanların sosyo-ekonomik tablosunu genel olarak, devlet memurları, askerler, toprak sahibi beyler, beylere ait topraklarda çalışan köylüler, tüccarlar, din adamları oluşturmuştur.

Makedonya ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanır. Vardar Irmağı ve kollarının geçtiği yerler en önemli tarım alanlarıdır. Başlıca tarım ürünleri; pamuk, pirinç, sebze, meyve, tahıl, ayçiçeği, tütün ve şeker pancarıdır. Küçükbaş hayvancılık ve sığır yetiştiriciliği de önemlidir. Yer altı zenginlik kaynaklarının başlıcalarını demir, çinko, krom, kurşun ve nikel oluşturur. Sanayinin ekonomideki payı %40'ı bulur. Ayrıca gıda, mobilya ve seramik sanayii de gelişmiştir. Sanayi kuruluşları daha çok Üsküp çevresinde yoğunlaşmıştır. Almanya, İtalya, Türkiye ve Avusturya Makedonya'nın en çok ticaret yaptığı ülkelerdir.

B. Makedonya'nın Bağımsızlık Döneminde Din Eğitimi

2000 yılında geniş siyasi koalisyon partiler tarafından (Makedon partiler: VMRO-DPMNE ve SDSM ve Arnavut partilerden: PDSH ve PPD) Makedonya Parlamentosu ilköğretim okullar için bazı kanun değişiklikleri yapıldı. Değişikliğe göre

---

[83] İsmail Bardhi, "*Vrojtım Përmbledhës Rreth Gjendjes Fetare Dhe Lojërave Brenda Etnıkimit Shqiptar*", http://www.bim.org.mk/kollumna/bardhi1.htm 25-12-2002.
[84] Mehmet İnbaş, *Dünden bugüne.., A.g.e,*. s.51.

İlköğretim Kanunun 13 Maddesi [85]kaldırılarak yasak olan din eğitimi yasak olmaktan çıktı. Eğitim Bakanının kararı ile din dersi devlet okullarında seçmeli olarak haftada bir kere din adamlar tarafından verilmesine izin verildi.

Bir tarafta M.C. Dini Birlikler ve Dini Gruplar diğer tarafta Eğitim Bakanlığı ön hazırlıklarına başladı. 2002/03 öğretim yılında Eğitim Bakanlığı Makedonya çapında devlet okullarında din dersi 3' sınıflarda seçmeli olarak tutulmasını ve öğrencilerin sayısının tespit edilmesini istedi. M.C. İslam Birliği tarafından hazırlanan ve M.C. Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan Eğitim plan programı hazırlanmaya başlandı. Aynı zamanda M.C. İslam Birliği tarafından önerilen ve Eğitim Bakanlığına gönderilen dini eğitim öğretmenlerinin listesi ve içeriğindeki öğretmen sayısı kabul edildi.[86]

Kısa bir zaman önce Din eğitim plan programı Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda uygulanmaya başlandı ve eğitim almaya başlayan Müslüman öğrencilerin sayısı 4500-5000 civarında idi.[87]

M.C. Ortodoks Kilisesi din eğitim konusunda pek hazırlıklı olmadığı için bir ay içerisinde Makedonya çapında din derslerine son verilmesine karar verdi. Eğitim Bakanlığından alığımız bilgilere göre din dersinin son verilmesinin sebepleri şunlardır:

1. Öğrencileri sayısı konusunda kesin bilgiler yoktu,
2. Kilise ve İslam Birliği öğretmenlerinin masraflarını karşılanmaması,
3. Kadro sıkıntısı (öğretmenlerin sayısı beli olmaması).
4. Kitap sıkıntısı vs.

M.C. İslam Birliği Ortodoks Kilisesinden farklı olarak bu konuda daha büyük başarı gösterdi ve Makedonya çapında 13 öğretmen tayın etmeye başardı. Gostivar, Kalkandelen, Üsküp, Kumanova, Debre, Ustruga derslere başlandı, kısa zaman içinde Resne ve Manastır şehirlerde din dersin başlanmasını beklenirken Anayasa Mahkemesi tarafından din dersin kesilmesine karar verildi. M.C. Dini Birlikler ve Dini Gruplar Kanunun 24. Maddesi [8892] "Din öğretimi sadece dini ibadetlerin ve dini işlerin yapıldığı yerde yapılabilmektedir" gösterildi. Müslüman çocukları bir yıl boyunca bu seçmeli dersleri aldılar.

---

[85] Madde 13: İlk ve orta okullarda siyasi ve dini teşkilatlanma ve hareket etme yasaktır. İlk öğretimde din öğretimi yasaktır.
[86] Bahri Aliu, İslam Birliği Din Eğitim Sorumlusu, 15.02.2005 görüşme yapıldı.
[87] İrfan Aguşi, "Probleme Fetare" Fakti, 21. Tetor, 2002, Shkup, Eq.3.
[88] M.C. Resmi Gazetesi, No-35/97, Üsküp, 1997.

C. Devlet Okullarında Ortodoks Din Eğitimi[89]

Ortodoks din eğitimi Devlet okullarında Makedon Ortodoks Kilisesi (MOK) tarafından belirlenmiş ve Eğitim Bakanlığından izin almış 30 öğretmen ile din eğitimine 7 Ekim 2002 yılında başlamıştır.

Din eğitimi birçok okulda gecikme ile başladı, bunun ana sebebi okullarda anketlerin gecikmeyle yapılması idi. Alınan bazı bilgilere göre, Eğitim Bakanlığının bu kararı, ya kendi bölge çalışanlarından, ya okul müdürlerinden ya da bizzat öğretmenlerden saklanmıştır. Bu nedenle bazı okullardan hiçbir cevap alınamamıştır.

2002/03 öğretim yılı esnasında Kilise yetkilileri ile Eğitim Bakanlığı temsilciler ve okul müdürleri ile iki görüşme yapılmıştır. Bregalnitsa Piskoposluğu düzeyinde 17 Ekim 2002 tarihinde "Aziz Pantelemeyon" manastırında "Din Eğitimi Derslerinin Seçmeli Olarak İlkokul III. Sınıflarında Başlatılması". Din Eğitiminin okullarda uygulanmasının sorunlarına pratik çözümler bulunmak amacıyla 11 aralık 2002'de Üsküp'te bir görüşme yapılmıştır.

Din dersi için MOK tarafından 38 öğretmen görevlendirildi. Daha sonra bazı düzeltmeler yapıldı ve bazıları göreve başlamadı. Toplam 28 okulda 3000 öğrenci bu derse katıldı. Bunların 1300'ü Bregalnitsa Piskoposluğunda (Doğu Makedonya'da) idi.

Din Eğitimindeki sorunlara çözüm bulmak ve eğitimi daha düzenli bir seviyede gerçekleştirmek amacıyla uzun bir bekleyişten sonra 15 Temmuz 2003 yılında dönemin Eğitim Bakanı ile MOK görüştü. Bu görüşmeler esnasında Bakanlığın din eğitimi konusunda bir sıkıntısı olmadığını ve okul kapılarının açık olduğunu fakat eski bakanın resmiyetteki eksikliklerin düzeltilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu nedenle Eğitim Bakanlığı din dersine girecek öğretmenlere maaş vermesi söz konusu olmayacağını belirtmiş ve kitap basımı konusunda yardımcı olabileceklerini bildirmiştir. Fakat konu ile ilgili makamlara yapılan görüşme başvuruları kabul edilmemiştir. Diğer taraftan 2003 öğretim yılından itibaren devlet okullarındaki din eğitimine son verilmiştir. Bundan sonra MOK'un tüm görüşme taleplerine Eğitim Bakanlığı olumsuz cevap vermiştir.

---

[89] Zlatanov Metodija, Pravoslavna Hristijanska Vjeronauka Za Treto Oddelenie Osnovno Obrazovanie, Skopje, 2002, st. 2.

1. İlkokul III. Sınıflar İçin Ortodoks Hıristiyan Din Eğitim Plan Programı

Din Eğitimi ilkokullarda iletişim düzeyinde olması gerekiyor (sorular, tartışmalar vs). Ortodoks dinin belli dini ve ahlakî konuları ele alınacak. Öğrencilerin çalışma kapasitesi ve onların duygusal olgunluğuna göre her sınıfta öğretim plan ve programı genişletilecek ve zenginleştirilecektir. Bu şekilde din derslerinin eskimiş, skolastik, ders çalışma, ölçme ve değerlendirme, çocuğa bir yük daha vs gibi tanımlardan arındırmış olacağız.

Konular dört bölüme ayrılmıştır: Genel konular, 2. Kilise konuları, 3. Etik konular ve 4. Estetik konular. Din dersi öğretmenin ödevi, ders esnasında kullanacak olan metotla etkileyecek sorular öğrencileri serbest konuşma ve düşünmeye teşvik etmektir. Her ders şu şekilde yapılmalı:

1. Ders ("Bizim Babamız") dua(sı) ile başlayacak.
2. Dersin ana konusu ile ilgili giriş.
3. Sorular (öğrencilerin bilgisini ölçmek için değil, onları teşvik edecek sorular sorulacak).
4. Serbest konuşma.
5. Sonuç.
6. Ders ("Bakire Meryem Ana" ya da yıllık bayram ilahilerinden bir ilahi) ilahi(si) ile sona erecek.

İlkokul III. sınıflar için Ortodoks Hıristiyan Din Eğitim ders konuların sıralaması şu şekilde gerçekleşecek:[90]

Genel (tanrısal) konular:

1. Ortodoks dini (din eğitimi niçin önemlidir?) 2.Tanrı, 3. Dünyanın yaratılışı, 4. İnsanın yaratılışı, 5. Melekler, 6. Tanrı İsa Mesih, 7. Meryem Ana, 8. Azizler - aziz insanlar.

[90] Ortodoks Hıristiyan Din Eğitiminin Ayrıntılı Programı ve Okul, Öğrenci sayısı Ek-2-3 verilmiştir.

Kilise konuları:

1. Kilise, 2. Mabet, 3. Mabet ziyaretleri, 4. Din görevlileri, 5. Dua, 6. İbadet, 7. Mesih'in doğum gününü kutlama - Noel, 8. Noel kutlamalarına hazırlık – Noel ağacı ve kutlamalar, 9.

Etik konular:

Ahlaki görevler, 2. Bağışlamak, 3. Ebeveynlere saygı, 4. Görevler (Allah'a karşı, insanlara karşı, vatana karşı), 5. Gerçeği söylemek, 6. Çalışkanlık, 7. Başkalarına karşı görevlerimiz (yakınlara, yabancılara, düşmanlara), 8. En büyük iyilik – mutluluk.

Estetik konular:

1. İkonalar 2. Resimler, 3. Mozaikler, 4. Ağaç İşlemleri, 5. Kilise edebiyatı, 6. Kutsal Kitap, 7. Mesih'in göğe yükselişinin kutlanışı-Paskalya

2. Ortodoks Öğretmenlerin Sayısı

İlkokul Eğitimi Kanunun 28. maddesi (M.C. Resmi Gazetesinde yayınlanan 52/2002'nolu Kanun), 49. maddenin 1. fıkrası ve 58. maddesinin 1. fıkrası ve Devlet İdaresinin İşçi Kanununa (M.C. Resmi Gazetesi'nde yayınlanan 58/2000'nolu Kanun) ile Eğitim Bakanlığı'nın III. sınıflara verilen din eğitimi plan ve programı için 03.10.2002 tarihli 10-2858/1'nolu karara göre, Makedon Ortodoks Kilisesi, 03.10.2002 tarihli ve 299'nolu kararı ile şu öğretmenleri tayin etmiştir:

No.	Adı ve Soyadı	Şehir	Öğretmenin Eğitim durumu
1.	Vesna Apostolovska	Manastır ve çevresi	İlahiyat
2.	İtse Popovski	Manastır ve çevresi	İlahiyat
3.	Kire Traykovski	Manastır ve Resne	İlahiyat
4.	Dragi Trayanovski	Berova ve çevresi	İlahiyat
5.	Zoran Popovski	Vevçani ve Kireçova	İlahiyat
6.	Snejana Kolevska	Köprülü ve çevresi	İlahiyat

7.	Ana Dimova	Gevgeli ve çevresi	İlahiyat
8.	Ratko Milanovski	Kalkandelen ve Gostivar	İlahiyat
9.	Voislav Gorgiev	Kavadarts ve çevresi	İlahiyat
10.	Mişany Kliment	Koçana ve Vinitsa	İlahiyat
11.	Ognyan Atanasovski	Kıratova ve Kriva Palanka	İlahiyat
12.	Jiko Todorovski	Kumanova	İlahiyat
13.	Lilyana Risteska	Ohri ve çevresi	İlahiyat
14.	Goran Sekulovski	Pehçevo ve çevresi	İlahiyat
15.	Goran Peyovski	Pirlepe ve çevresi	İlahiyat
16.	Gotse Atseski	Pirlepe ve çevresi	İlahiyat
17.	Jaklina Kotseva	Probiştip ve Radoviş	İlahiyat
18.	Petar Ristovski	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
19.	Suzana Traykova	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
20.	Slavço Tasev	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
21.	İliya Oraçki	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
22.	Goran Stoyçevski	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
23.	Aneta Blajevska	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
24.	Ruja Stoykovik	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
25.	Daniela Risteska	Üsküp ve çevresi	İlahiyat
26.	Katerina Pişeva	Ustrumca ve çevresi	İlahiyat
27.	Aleksandar Bojinovski	Ustrumca ve çevresi	İlahiyat
28.	Yana Poposka	Ustruga ve çevresi	İlahiyat
29.	Vlatko Stoimenov	İştip ve çevresi	İlahiyat
30.	Jaklina Pertova	İştip ve çevresi	İlahiyat

D. Müslümanların Din Eğitimi

Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği (MİDB) Devlet okullarında, kendi tarafından belirlenmiş ve Eğitim Bakanlığından izin almış 12 öğretmen din eğitimi verdi. 2002-03 Aralık ayında Eğitim Bakanlığı ile İslam Dini Birliğinin Üsküp'te bir araya gelerek görüşme yaptıktan sonra, Din Eğitimi Derslerinin Seçmeli Olarak İlkokul III. Sınıflarında Başlatılması için karar alınmıştı.

İlkokul III. sınıflarda, Din Eğitim Dersleri haftada bir kere yapılması için tüm okullarda anket yapıldı. Müslüman aileler tarafından yapılmış olan ankete olumlu cevap alındı ve Makedonya çapında 5.000 öğrenci seçmeli olarak bu dersi kabul etmiş ve derse katılmıştır.

MİDB'ne 99 ilahiyatçı bu iş için başvuru yaptı. Başvuruyu yapan tüm öğretmen adayları Üniversite mezunu idi ve çoğu Türkiye ve Tunus ülkelerinden mezundular. 2002/03 öğretim yılında Makedonya çapında (Üsküp, Gostivar, Kalkandele, Kumanova, Kireçova ve Ustruga) iki ay gecikmeyle din eğitimine 12 öğretmenle başlandı.[91]

1. İlkokul Üçüncü Sınıflar İçin İslam Din Eğitim Programı

Makedonya Cumhuriyetinde 2002 yılına kadar okullarda din eğitiminin yapılması kanunen yasaktı. 2002/2003 yıl içerisinde yapılan kanun değişikliği ile din eğitimi serbest bırakıldı ve seçmeli olarak devlet okullara konuldu.

İlkokul üçüncü sınıflar için MC İslam Birliği tarafından hazırlanan din eğitim programı şöyledir:

Saat	Dersin birimi	Konunun kısa bir tarifi
1	İyi işler nasıl başlatılır	Bismillah Bismillahir-rahmanr-rahim, Euzubil-lahi mineş-şeytanir-racim,
2	İslam'a göre selamlaşmak	Esselamu aleykum ve aleykumus-selam, gençler yaşlıları selamlıyor, öğrenciler öğretmenleri.
3	Biz müslümanız	Kelime-i şehadeti tercümesiyle, izim dinimiz nedir, İslam bizlere neler öğretiyor, Tanrı-

[91] Bahri Aliu, İslam Birliği Din Eğitim Sorumlusu, 10.03.2005'te görüşme yapıldı.

		Yaratıcı ile insanlar arasındaki ilişkilerin düzeltmesi, aile ilişkileri, insanlar arasındaki ilişkiler...
4	İman'ın şartları	a) İmanın şartları (amentu bil-lahi, ve melaiketihi, ve kutubihi, ve resuluhu, velyevmil ahiri ve bil kaderi hayrihi ve şer-rihi minal-lahi tea'la vel-basu ba'del-meuti hak-kun)
5	İslam'ın şartları	b) İslam'ın şartları (kelime-i şehadetin telaffüzü, namazın kılınışı, zekatın verilmesi, ramazan – oruç tutulması ve hacca gidilmesi)
6	Bu dünyaya nasıl geldik	(Büyük anne yanlıştır. Çocukların gelişinin leylekten olmadığını, annelerin doğum yaptıklarını, bu masalların gerçeğinin öğretilmesi, bitkilerin tohumunun da yeni bitkiler ortaya çıktığını öğretilmesi)
7	Allah c.c. gerçek yaratıcıdır	(subhanekell-llahumme ve bi hamdike, Elhamdu lilahi rab-bil alemin, tercümeyle)
8	Muhammed a.s.	Hz.Muhammed'in doğumu ve çocukluk dönemi, All-llahum-me sal-li ala muhammed ve All-llahum-me barik ala Muhammed
9	Temizlik	Temizlik imanın bir parçasıdır, namaz temiz yerde, eşyalarla ve vücutla kılınır. Dinde temizlik nedir?
10	Ab dest	Niyet etmek, ellerin yıkaması, ağzın, burnun, yüzün yıkanması, başını mes'h etmesi ve ayakların yıkaması
11	İslam'a göre kıyafet	Erkeklerin ve kadınların kapanması gereken yerleri
12	Mekke ve Kabe	Hz. İbrahim ve Hz. İsamil zamanında Kabe'nin temellerinin atılması, Hz. Muhammed a.s.

		zamanında Kabe'nin yeniden inşa edilmesi
13	Namazın kılınışı	İlk tekbir, ayakta durmak, Kur'an okumak, ruku'ya gitmek, secdeye gitmek, son oturuş ve selam vermek
14	Ezan	Namaza çağırmak, hikaye, Allahu ekber, Allahu ekber
15	Camiye gidilmesi	Ön hazırlık şarttır
16	Camiye gitmek ve namaza durmak	Sükunet-sessizlik, Allah c.c. dua edilirken yoğunlaşmak, başkaları rahatsız etmemek
17	Cami çıkışı	Camide yapılacak dualaların düşünerek yapılması
18	Oruç-Ramazan	Sahur, iftar ve teravi namazı
19	Tekbir ve salavatlar	Allahu ekber Allahu ekber ve Allahumme salli ala seyyidina
20	Bayram	Gerçek bayram, namaz ve oruç ile ruhun temizlenmesi, abdestle vücudun temizlenmesi, yeni ve temiz elbiselerle, sabah erkenden bayram namazı kılınır, Bayram sofrası, bayramlaşma vs....
21	Sadakatul fitri	Fakirlere ve yetimlere karşı merhametli olmak, Hz. Muhammed a.s. bayram gününde bir yetimle ilgili olayını anlatmak
22	Leyletül-Kadri Mübarek gece	Kur'an okumak, namaz kılmak ve bütün insanlar için dua etmek(vefat edenler ve hayattakiler için)
23	Kurban	Hz. İbrahim a.s. ve Hz. İsmail'in doğuşu
24	Hz. Muhammed a.s. doğum günü	İlahi, kaside, şiir ve mevlidi şeriften bazı bölümler
25	Hz. Muhammed a.s. ve Hz. Fatma r.a.	Müşrikler devenin bağırsaklarını başın üzerine attıkları olay
26	Kötü işlerden ve amellerden korunmak	Kul euzu bi rabbin-nas ve kul euzu bi rabbil felek
27	Hac	Mübarek yerleri ziyaret etmek, Tavaf, zemzem,

		safa ve merve arasında koşmak, İsmail a.s. ve Hz. Hacer'in r.a. olaylarını anlatmak
28	Bizim dualarımız	Anne-baba ve müminler için, Rabbenag-firli ve livalideyye ve lil mu'minine yeme yekumul hisab, mezarlıkların ziyareti, Hz. Muhammed'in Medine'deki mezarlıkların ziyaretini anlatmak
29	Her şey Allah-u Teala yaratmıştır	Doğanın güzelliklerini anlatmak ve Allah-u Teala'ya dua ederek bitirmek, subhanekallllahumme ve bihamdike
30	Tanrı birdir ve her kez ona dua eder	Hz.İbrahim a.s, yıldızları, güneşi,ayı vs anlatmak, kul huvall-llahu ehad...
31	Hicret-İslam'ın yeni yılı	Mekke'den Medine'ye Müslümanların göç etmesi –anlatmak
32	Allah'a şükür etmek	Niye Allah'a dua etmeyelim ayet ve hadisler kullanarak anlatmak
33	Allah günahları affeder	Allah nasıl günahları affede hadislerle anlatmak
34	İslam'a göre eğitim-öğretim	Eğitim-öğretimin önemi, Hz. Aişe'nin olayını anlatmak
35	Çocuklara karşı merhametli olmak	Hz. Muhammed'in torunlarla olan ilişkilerini, Hz Ömer'i ve torunlarını, hikaye şeklinde anlatmak
36	Böylece hırs düşer	Bahçe sahipleri- Kur'an'a göre anlatmak
		M.C. İslam Birliği Komisyon tarafından hazırlanmıştır.

2. Müslüman Öğretmenlerin Sayısı

M.C. İslam Dini Birliğinin Tarafından 2002/03 Eğitim Öğretim Yılında Atanan Din Dersi Hocaların Listesi:

Sayı	Adı ve Soyadı	Eğitim Seviyeleri	Bölge
1	Nuran Ademi	Üniversite	Üsküp- Studeniçan
2	Amel Kurtiş	Üniversite	Üsküp
3	Nehat Emini	Üniversite	Üsküp-Saray
4	İmran Şakiri	Üniversite	Kalkandeen
5	Sabiye Abdurrrahmani	Üniversite	Kalkandeen
6	Gafur Selamni	Üniversite	Kalkandeen-Çelopek
7	Fatime Besiri	Üniversite	Gostivar
8	Sabahuddin Zendeli	Üniversite	Gostivar-Çegran
9	Nuhi Aliu	Üniversite	Kumanova
10	Rahim Arapovski	Üniversite	Kireçova-Plasnitsa
11	Nasih Şehu	Üniversite	Ustruga-Veleşta
12	Arben Kokale	Üniversite	Debre

Bu görev için 99 üniversite mezunu aday olmuştur. İslam Birliği tarafından seçilen 12 kişi, İslam Birliğinden lisans, Makedonya Eğitim Bakanlığından çalışma izni almışlardır. Öğretmenler tam çalışma saatlerine sahip olmaları için Üsküp ve Kalkandelen'de 3'er, Gostivar'da 2 ve diğer bölgelerde 1'er öğretmen tayin edilmiştir. Eğitim süresince ebeveynlerden gelen yoğun istek üzerine öğretmen sayısının artması beklenirken, din derslerine son verilmesiyle bu plan gerçekleşmemiştir.[92]

2002/03 öğretim yılında din dersleri devlet okullarında Makedonya çapında verilmiştir,[93]

[92] Mülakat: Suleyman Recepi,M.C. İslam Dini Birliğin Yönetim Üyesi 26.03.2005.
[93]Tüm bilgiler 2002/03 yılında din dersleri veren öğretmenlerden alındı.Öğrenci ve okul sayısını Ek-5 verilmiştir.

E. Makedonya'da Okul Dışında Hıristiyanların Din Eğitimi

Makedonya Ortodoks Kilisesi Resmi internet sayfasında "Eğitim" adı altında dört bölüm bulunmaktadır. Bunlardan biri liseyi, ikincisi fakülteyi tanıtırken üçüncüsü Ortodoksluğun temel kaynaklarını vermektedir, dördüncü bölümde ise Manastırlarda genç nesillere yönelik din eğitimi uygulanmaktadır. Lise ve fakülte için daha önce bilgi verdik. Şimdi geri kalan iki bölümde durulacak. [94]

Üçüncü bölümde oruç, tövbe, İsa'nın tanrı huzuruna göç etmesi gibi konular işlenmiş ve son bölümde Mukaddes Kitapta yer alan bazı tarihi olaylar aktarılmıştır.

Aziz Yovan Zlatoust

- Gerçek Oruç
- Tövbe
- Toma Havarinin hainliği

Aziz Grioriy Nişki

- Oruç
- Yükseliş

Aziz Kudüslü Kiril

- Diriliş

Aziz Büyük Vasiliy

- Gençler ve Kitaplar

Aziz Grigoriye Bogoslov

- Kutsal Ruh

Prof. Boris Boşkovski

- Dünyanın yaratılışı ve ilk insanlar

[94] http;www.m-p-c-Prosveta, 2004.

- Atalar öncesi günah ve onun sonuçları
- Kain ve Avel
- Adaletli Nuh ve dünyanın su altında kalışı
- Vavilon kulesi
- İbrahim ve Lut
- İbrahim ve oğlu İshak
- İshak'ın evliliği
- Yakup ve İsav'ın kardeşleri
- Yakubun oğulları
- Yusuf ve kardeşleri Mısırda
- Çok çile çeken Yov
- En gençler için Yahudiler Mısırda. Musa ve Pahsal_ kuzusu
- 10 Tanrı Emrinin alınışı ve çöllerde 40 yıllık yolculuk

Gençler İçin Din Eğitimi

Sanal dünyada başlatılan din eğitimi daha genç nesil için düzenlenmiştir, burada eğitimli kişilere yönelik bir çalışma yapılmaktadır. Amaçları temel dini bilgileri vermek. Ana konular olarak şöyle sıralanmıştır:

1. Ortodoksluğa Giriş
2. Tanrı
3. Tanrı nasıldır
4. Dua-İbadet için

Test no 1.

5. Ruhani dünyanın yaratılışı Melekler
6. Dünyanın yaratılışı

Test no 2.

7. İlk insanların yaratılışı
8. İlk insanlar nasıl yanlış yaptı
9. Tanrı bizim atalarımız Adem ile Havayı cezalandırdı

Test no 3.

10. Tanrının büyük vaadi
11. Melek Kurtarıcının doğuşunu ilan ediyor

12. İsa'nın doğumu

13. Uzak Doğunun alimleri/mudrets

Test no 4.

14. İsa bebeyi Mabede getiriyorlar

15. İsa'nın Nazared'de ki yaşamı

16. 12 yaşındaki İsa Mabette

Test no 5.

17. Tanrı İsa'nın takdis edilmesi

18. Tanrı İsa'nın sınav edilişi

19. İsa suyu şaraba dönüştürüyor

20. İsa hastaları iyileştiriyor

Test no 6.

21.Diğer Ortodoks Kiliseleri ile ilişkileri

22. Diğer dinlerle ilişkileri.

F. Makedonya'da Okul Dışında Müslümanların Din Eğitimi

1. Mektepler

İslam Birliğinden aldığımız bilgilere göre Makedonya çapında 450 camide 250 mektep vardır. Mektepler cami içinde veya yanında bulunmaktadır. Dersler İslam Birliği tarafından hazırlanmış olan plan ve programa göre yapılmaktadır. 147 Öğretmen ders vermektedir, her mektebin bir hocası vardır bazı hocalar ise iki yerde ders vermektedirler.[95]

2. Medreseler[96]

İkinci Dünya Savaşından sonra uzun zaman faaliyetlerine ara verililen İsa Bey Medresesi, nihayet İslam Birliği tarafından 1979 yılında başlatılan bir girişim

[95] Mektepler ve öğrenci sayılar hakkında veriler, M.C. İslam Birliği "Mekteplerde İslam Din Dersleri İçin Öğretim Programı", İslam Öğretimini Gerçekleştirmek için Yönetmenlik, Ek-6 verilmiştir.

[96] İsa Bey Medreseyle ilgili bilgileri veren okul sekreteri Yusuf Zimeri'yi teşekkür ederiz.

neticesinde yeni projeler ile gündeme gelmiştir. 43 sene sonra İsa Bey Medresesi 15 Eylül 1984/85 öğretim yılında yeniden hizmete girmiştir. Yeni binası Üsküp'ün Kondova köyünde yapılmıştır.

Üsküp İsa Bey Medresesi dahilinde kızlara ait bir bölümün açılması konusunda yıllardan beri yürütülen çalışmalar nihayet 2004/05 öğrenim yılında başarıyla sonuçlandı. İsa Bey Medresesi, İslam Birliği'nin ihtiyaçlarını karşılamak adına, dini kadrolar yetiştirme konusunda yıllardan beri uzun bir geçmişe ve geleneğe sahiptir.

1984/85 öğretim yılından, 2004/05 öğretim yılına kadar kız öğrencileri yatılı olarak öğrenimlerine devam etme imkanı bulamadıkları için, Üsküp İsa Bey Medresesine çok sayıda kız öğrencisi dışardan (açık öğretim) öğrenimlerine devam etmek zorunda kaldılar. İslam Birliği Riyaseti[97] bu meseleye bir çözüm getirmek amacıyla, 2004/2005 öğrenim yılında kız öğrencilere ait bir bölüm açmaya karar aldı. Bu bölüm, öğrenim içi teknik imkanlar olmaması münasebetiyle, Kalkandelen Müftülüğü'ne ait binada faaliyete geçirildi. Müftülük görevlileri ise, başka mekanlara taşındı.

2004/2005 yılından itibaren başlayan İsa Bey Kız Medresesi bölümü 2005/2006 öğrenim yılını devam edecek.

2.1. Medrese Binası

Medrese binası, ek binalarla beraber 7.000 metre karelik bir alan sahiptir. Medrese okul binası, mutfak ile yemekhane ve öğrenci yurdundan oluşmaktadır. Okul binası, sekiz sınıf, iki laboratuar, Biyoloji laboratuarı, mescit, okuma bölümü ve kütüphane, öğrenci ve çalışanların kantini ve idare odalarından oluşmaktadır. Yurt binası ise 265 kişiyi barındırabilecek kapasitedir. Her odada dört yatak ve dört dolap bulunmaktadır. Yer olmasına rağmen cami ve spor salonu için devlet tarafında izin verilmemiştir.

2.2. Medresenin Eğitim Durumu

[97] *Riyaset,* İslam dini birliği meclisinin en yüksek dini-idari icra organıdır. M.C. İslam Dini Birliği Anayasası 25 Aralık 2003 Üsküp, s.5.

Medrese, lise düzeyinde eğitim vermektedir. Sekiz yıllık okulunu bitiren her başarılı öğrenci medreseye başvuruda bulunabilmektedir. Ön kayıt sonrasında yapılan sınavda başarılı olanlar kesin kayıt yaptırma hakkını kazanmaktadırlar. Sınavda temel dini bilgilerle genel yetenek olmak üzere iki alanda soru sorulmaktadırlar. Son sınavda psikloji ve pedagji testleri Lyublana-Slovenya'dan alınmıştır. İsa Bey Medrese Tüzüğüne göre 29 genel ders ve din dersi okutulmaktadır. Medrese yetkilileri tüzüğe dayanarak her yılın başında Öğretim Kurulu kararı ile plan ve programı onaylamaktadırlar. Dini derslerde üç medrese: Alauddin Medresesi-Priştine, Gazi Hüsrev Bey Medresesi –Saraybosna ve İsa Bey Medresesi- Üsküp; 1990/91 yılında alınan bir karara uyarak birlikte hareket etmektedirler. Genel kültür derslerinde ise Makedonya liseler kanuna göre hareket edilmektedir. Bu medresede üç dil, ana dili olarak öğretilmektedir Arnavutça, Makedonca ve Türkçe, meslek dili olarak Arapça ve yabancı dil olarak İngilizce okutulmaktadır. Fakat dersler Arnavutça ve Makedonca yapılmaktadır.

2.3. Öğretmenlerin Eğitim Durumu

Faaliyete başlamasından bu yana Medresede ilgili dersleri okutan profesyonel kadrolar mevcuttur. Medrese öğretmenlerin ve müdürünün uzmanlık ve kişisel yetileri bakımından kurallara göre kabulde Gazi Husrev-Beg İlahiyat Fakültesi, T.C. İlahiyat Fakülteleri, Arap Ülkelerin İlahiyat Fakülteleri, Tunus İlahiyat vs. mezunu olanlar girebilir. Tam fonu olmayan din derslerini, İslam Birliğinde çalışan din görevlileri okutmaktadır. Genel dersleri dışardan öğretmenler (düz liselerde ders verenler) ders vermektedirler. Bugün, 14 zorunlu ve 5 öğretmen sözleşmeli olarak görev yapmaktadırlar, bunların arasında hiç bir bayan öğretmen bulunmamaktadır. Öğretmenlerin maaşı İslam Birliği tarafından verilmektedir.

2.4. Öğretim Plan ve Programı

İsa Bey medresesinde düz liselerde olduğu gibi tüm dersler okutulmaktadır. Sadece Fizik ve kimya dersleri okutulmamaktadır. Meslek dersleri olarak Arap dili,

Kıraat, Akait, İslam Tarihi, Fıkıh, Hadis, Tefsir, Usulü-Fıkıh, İslam ve Sanat Tarihi, Ahlak ve Da've dersleri okutulmaktadır. Tüm bu dersler Makedonca ve Arnavutça olarak yapılmaktadır. Anayasada eğitimin Türkçe, Arnavutça ve Makedonca olmak üzere üçdilde yapılması gerektiği belirtilmektedir, ancak öğretmenlerin çoğu Türkçe bilmediklerinden Türk öğrenciler Makedonca ders almak durumunda kalmaktadırlar.

Medresede şu dersler görülüyor:

NO	Dersin adı	I	II	III	IV	Haftada	Toplam
1	KIRAAT	5	5	5	5	2	40
2	AKAİT	2	2	2	2	2	16
3	TEFSİR	-	-	2	2	2	8
4	HADİS	-	-	3	2	2	10
5	FIKIH	2	2	2	2	2	16
6	USULU FIKIH	-	-	-	2	2	4
7	İSLAM VE SANAT TARİHİ	2	2	2	2	2	16
8	KALİGRAFİ	2	-	-	-	2	4
9	ARNAVUT DİLİ	3	3	3	3	2	24
10	TÜRK DİLİ	3	3	3	3	2	24
11	ARAP DİLİ	5	5	4	3	2	34
12	İNGİLİZ DİLİ	2	2	2	2	2	16
13	MAKEDON DİLİ	3	3	3	3	2	24
14	TARİH	2	2	-	-	2	8
15	COĞRAFYA	2	-	-	-	2	4
16	BİYOLOJİ	2	2	-	-	2	8
17	PSİKOLOJİ	-	-	2	-	2	4
18	MANTIK	-	-	1	-	2	2
19	SOSYOLOJİ	-	-	2	-	2	4
20	PEDAGOJİ	-	-	-	2	2	4
21	İSLAM FELSEFESİ	-	-	-	2	2	4

22	GENEL FELSEFE	-	-	2	-	2	4
23	SAVUNMA	-	2	-	-	2	4
24	BİLGİSAYAR	2	2	-	-	2	8
25	MATEMATİK	2	2	-	-	2	8
26	LABORATUAR	-	-	1	2	2	6
27	DAVE	-	-	2	-	2	4
28	AHLAK	2	2	-	-	2	8
	TOPLAM	41	39	41	39	160	320

Birinci sınıfta toplam 16 ders görülmektedir.

İkinci sınıfta toplam 16 ders görülmektedir.

Üçüncü sınıfta toplam 16 ders görülmektedir

Dördüncü sınıfta da 16 ders görülmektedir.

2.5. Öğrencilerin faaliyetleri:

Öğrencilerin Faaliyetleri arasında şunlar yer almaktadır:

a) Koro ve mevlit grubu;

b) Tiyatro grubu;

c) "İkre" dergisi yayın grubu;

ç) Edebiyatçılar grubu

d) Spor grubu.

"İkre" dergisi sene de iki defa çıkmaktadır ve tamamen öğrenciler tarafından hazırlanmaktadır.

Ramazan ayında ders yapılmamakta ve 2, 3 ve 4 sınıf öğrencileri ramazanda görev almaktadırlar.

2.6. Mezun olanlar

İsa Bey medresesinde 1988/89 öğretim yılında ilk dönem öğrencilerin mezun olmasından başlayarak 2003/04 öğretim yılına kadar ve çoğunluğu kızların teşkil ettiği

toplam 710 öğrenci mezun olmuşken, 227 öğrenci ise dışardan derslerini verip mezun olmuştur.

Kuruluşundan bu yana birkaç defa faaliyetlerine ara verdiyse de "İsa Bey" Medresesi, bu topraklarda yaşayan müslümanların din eğitimi, dini kadroların yetiştirilmesi ile İslam dini değerlerinin geliştirip ilerletilmesi konusunda çok büyük bir fonksiyonu başarılı bir biçimde ifa etmiştir.

2.7. Öğretmenlerin listesi:

No	Adı ve soyadı	Verdi Dersin adı	Öğrenim Durumu
1	Şafi Osmanı	Kıraat	Üniversite/İlahiyat
2	Şeval Azizi	Kıraat	Üniversite/İlahiyat
3	Musli Bayramı	Akait, Dava, Mantık	Dr.-Kosova Üniversitesi
4	Yusuf Zimeri	Fıkıh, Usuli-Fikhı	Üniversite/İlahiyat
5	Mensur Nuredin	Türk Dili	Mr. Dokuz Eylül Üniversite/İlahiyat
6	Nuredin Ahmedi	İslam Tarihi, İslam medeniyet kültürü	Üniversite/İlahiyat
7	Recep Osmani	Hadis	Üniversite/İlahiyat
8	İbrahim İdrizi	Tefsir, Güzel Konuşma, Pedagojik	Üniversite/İlahiyat
9	Elez İ smaili	Arnavut Dili	Mr. Ünivrsite
10	Mahir Hasani	Arap Dili	Üniversite/İlahiyat
11	Recep Yusufi	Arap Dili	Üniversite
12	İsmet Osmani	Makedon Dili, Mantık	Üniversite
13	Mervan Yakupi	İngiliz Dili	Üniversite
14	Yusuf Çoloviç	Tarih, Coğrafya	Üniversite
15	Gayur Belul	Bioloji	Üniversite
16	İsa Aliu	Savunma	Üniversite
17	Sadat Recepi	Matematik, Bilgisayar	Üniversite

3. Camilerde Yapılan Din Eğitimi

Resne

M.C. İslam Dini Birliği, 2001/02 yılında yaşanan iç savaşından dolayı sadece Güney-Batı Müftülüğü faaliyet gösterebildi. Bu bölgede 65 sene sonra Resne kasabasında, Haci Murat camisinin içinde bir sınıf açıldı. Bu Kur'an Kursunda 9 ay içerisinde 20 kişi Kur'an-ı Kerimi öğrenmey başardı. Buradaki dersler İslam Birliği tarafından hazırlanmış olduğu plan ve programa göre gerçekleşiyordu. Dersten sonra Günlük Rapor Müftüye verilir, öğrencilerin yoklaması yapılıyordu. Burada temel din dersleri Türkçe veriliyordu, sureler ise Arapça'nın yanında Türkçe anlamıyla birlikte öğretilmekteydi. Süreleri daha kolay ezberletmek için bilgisayar kullanılırdı. Her yerde olduğu gibi Resne'de de başlangıçta ilgi fazlaydı, öğrencilerin sayısı 57'ye ulaştı. Fakat ailelerin karşı çıkmasıyla öğrencilerin sayısı 35'ye indi.

Resne İslam Birliği Müftülüğünden Din Eğitim ile ilgili veriler:

No	Camiler	Öğrenci Sayısı	İş Günü	Öğretmenlerin Eğitim Durumu
1	Haci Murat	58	4	Üniversite
2	Nakolets	7	3	Üniversite
3	Latssa	12	**3**	Üniversite
Toplam	3	77		

2000 yılında öğrencilerin sayısı 35 iken, 2003 yılında 60 idi, 2004/2005 yılında 77 ulaştı.

4. Müslüman ve Ortodoksların Din Eğitiminden Beklentileri

Makedonya Cumhuriyeti Devlet okullarında yapmış olduğumuz anket,öğrenciler ve öğreticiler tarafından çok olumlu karşılandı. Katılma oranı yüksekti. Ankete toplam 2.500 öğrneci katıldı. Öğrencilere dağıtılan anket formları ebeveynler tarafından doldurudu ve tüm sorulara olumlu cevaplar verildi. Onlar: Bu tür araştırmaların devamının yapılması, değerlendirilmesi, sadece bir ilmi çalışma olarak kalmaması, hatta

Eğitim Bakanlığına ve yetkili şahıslarına kadar ulaşmasını talep ediyorlar. Anket yapılırken hiçbir olumsuz sorunla karşılaşmadık. Bu anket yoluyla aileler tarafından devlet okulların din dersinin seçmeli değil de zorunlu olarak başlaması istendi.

Öğretici, ebeveynler, Müslüman öğrencilerle birlikte Hıristiyan öğrenci ve öğreticiler de bu konuya ilgi göstermiş, bu araştırmadan dolayı memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

4.1. Anket uygulamasının genel çerçevesi

Tezimizin konusu olan 'Makedonyada Devlet Okullarında Din Dersleri' ile devlet okullarındaki din eğitimin nasıl yapıldığını ve din eğitim program önerisini İslam Birliğine sunurak, varnolan bu eksikliğin giderebilmesinin yol ve yöntemlerini ortaya koymaya amaçladık.

Bu program önerisi hazırlanarak ve amacı gerçekleştirmek amacıyla, tezimizin ikinci bölümünde 2.500 kişi üzerinde anket yöntemi uygulanmıştır. Yapılan araştırmalar gözönünde bulundurularak anketin soruları hazırlanmıştır. Ankette şu sorular yer almaktadır; öğrencilerin cinsiyeti, milli mensubiyeti, doğum yerin özelliği, ailelerin eğitim durumu, dini mensubiyeti, devlet okullarında din dersi almak istedikleri vs. Sorunları cevabı anket kağıdında yer alan seçeneklerden birini işaretlenmesi şeklinde verilmiştir. Bizi en çok etkileyen cevap 12 sorunun cevabı idi. Ankete katılanlar tüm soruya olum cevap verdi ve anket değerlendirmesinde çok iyi bir sonuca varıldı. Anketin uygulanmasının ilk önce okul müdürlerinden, daha sonra sınıf öğret menlerinden izin alınarak yapılmıştır.

4.1.1. Ankete Katılan Okullar

Bu anket[98] 2003-2004 öğretim yılında; Mite Bogoevski İlkokulu (Resne), Dame Gruev (Manastır), Naim Fraşıri-Gyorgy Kastrioti-Liriya-Abdül Fraşeri, (Kalkandelen), Çayla-Yehona-Bratstvo Edinstvo-Gradets (Gostivar), Dituriya-Anton Zakon Çayupi-

[98] Anket Soruları ve Ankete katılan Öğrencilerin Sayısı Ek-8.

Bayram Şabani (Kumanova), Dame Gruev-Tefeyyüz, Liriya, Bayram Şabani-Naim Fraşıri-Tsvetan Dimov-Branstvo Edinstvo-Emin Duraku (Üsküp) ilkokullarında yapıldı.

4.1.2. Öğrencilerin Yaşı

Ankete katılan öğrenciler İlkokul 3 ve 4 sınıflarında eğitim gören öğrencilerdir. Ankete cevabı ebeveynlerle birlikte verdiler. Anket soruları dağtılırken kız ile erkek öğrenciler arasında eşit dağıtım yapılmıştır.

4.1.3. Ailelerin din eğitiminden beklentileri şunlardır:

1. Çocuklara Ahlak terbiyesi verilmesi,
2. Çocukların, Allah'ı bu vesileyle daha yakından tanıması,
3. Çocuklara Din Bilgisi hakkında ebeveynlerinin veremedikleri cevapları din derslerinde öğretilmesi
4. Kur'an'ın mealinin öğretilmesi
5. Sure, Ayet, Hadislerin anlamıyla birlikte öğretilmesi
6. Temizliğin imanın bir parçası olduğunun anlatılması
7. Selamlaşmanın öneminin belirtilmesi
8. Komunist devrimini geçiren ebeveynler, çocuklarının onlar gibi dini konularda bilgisiz kalmamalarını istemiyorlar
9. Genel eğitimin içinde din eğitiminin de yer alması isteniliyor
10. Çocuklara sevgi ve saygının öğretilmesi
11. Çocukların baki hayata hazırlanması,
12. Din öğretmenlerinin çocuklara dini sevdirmesi.

G. Makedonya'da Devlet Okullar İçin Bir İslam Din Dersi Program Önerisi

Makedonya'da Müslüman öğrencilere din dersi devlet okullarında seçmeli olarak verilmekte idi. Eğitim Bakanlığı İslam Birliğinden Müslüman öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilkokul sınıflar için plan ve program hazırlanmasını istedi. [99] Fakat İslam Dini Birliği 30 gün içerisinde yanlız üçüncü sınıflar için bir plan ve

program hazırlayabildi. İslam Birliği tarafından 4-8 sınıflar için gelecekte din eğitimin desteklemek amacıyla, İslam Din Dersi Progam Önerisi hazırlamamız uygun görüldü.

Plan ve programı hazırlarken, [100] Makedonya'da İslam Dinin Esasları, Müslümanların buradaki hayat şartlarını yorumlamaya ve bunların üstesinden gelmeye yardım etmelidir. İslam Dini, İslam topluluklarında şimdiye kadar karşılaşmadığı soruları cevaplandırmak zorundadır. Makedonya'da yaşayan Müslüman ile Müslüman olmayanların, herkesin yararına, barışçı ve yapıcı bir biçimde birarada yaşamak isteniyorsa, karşılıklı olarak birbirini öğrenmek, tanımak ve desteklenmek gerekmektedir. Bütün bu talepler öğretmene büyük görevler yükler.

Bu öğretim programının ana hedefleri, Makedonya'da ki dini-kültürel çoğulculuk gözününe alınarak, İslam Dini Bilgileri yanında, diğer dinlere, milli değerlere, insani değerlere de önem verilerek hazırlamıştır. Genç müslüman nesillere kendi dinlerine doğru bir şekilde öğretmek, inancın ve dinin kutsallığının öğreterek, diğer dinlere mensup olan insanlara hoşgörüye dayalı ilişkiler kurmalarını sağlamak, milli, insani, ahlaki ortak değerleri öğretip benimsetmek.

Programı hazırlarken şu amaçları üzerinde duruldu:

1. Dini bilgiler için temel oluşturmak,
2. Kendi iç dünyasında, aile ve toplumda inanç ve ibadet yönününden de dengeli ve uyumlu bir kişilik kazanmak,
3. Din ve İslam Dini'ne ilişkin temel kavramları öğrenmek,
4. Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi güzel ahlakın da insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeğini benimsemek,
5. İslam Dini'nin inanç ve ibadetlerini öğrenmek,
6. Namazda okunan sure ve duaları anlamlarıyla öğrenmek ve kavramak,
7. Başka insanların inancına, düşüncesine ve diğer haklarına saygı gösteren bir hoş görü kazanmak.
8. Dinin emriyleriyle örf ve adetlere dayalı olan davranışları ayırt edebilmek,

---

[99]Sabauddin Mahmudi, 3 sınıflar için plan ve programını hazırlayan medrese öğretmeni, 4-8 İslam Din Dersi program önerisi Ek-9 verilmiştir.

100. Bu program hazırlanırken: T.C. M.E.B. (3,4,5,6,7,8) ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitapları, Romanya'daki Müslüman Çocuklar için İslam Dini Ders Programı, Almanya'da İlkokul Müslüman Öğrencilere Din Dersinin Programı ve M.C. İlkokul için Plan ve Programları örnek alınmıştır.

9. Dinin sevgi boyutunu fark ederek onun insan için vazgeçilmez bir öğe olduğunu kavrayabilmek.

1. Program Temelleri

Din eğitimi bilimi alanın üzerindeki çalışmalarından sonra, ele alınması gereken önemli bir konu da, din eğitimi ve öğretiminin temmelendirilmesi problemidir. Bu problemin temelinde din eğitimi ve öğretiminin lüzümü veya niçin din eğitimi sorusu yatmaktadır. Bu soru dinin, fert, toplum ve bütün insanlar için ifade ettiği anlam ve önemi ortaya koyacak araştırmaları gerekmektedir. Verilecek cevap ise, din eğitimi ve öğretiminin temellerini ortaya koyacak ve genel eğitim içerisindeki yerini belirleme katkı sağlayacaktır.[101]

Bugün Makedonya'ya din eğitimi bilimsel platformdan uzak siyasi alanda çekilerek günlük siyasi oyunlara değerlendirilmektedir.

Çalışmanın devamında din eğitimi ve öğretiminin insani, toplumsal, kültürel ve hukuki temelleri üzerinde duracağaz.

1.1.İnsani Temeller

Eğitim insan içindir ve hangi anlayışa dayanırsa dayansın, bütün eğitim sistemlerinde ve felsefelerinde, eğitimden beklenen temel görevlerin başında, fertlerin bütün yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek ve temel duygu ve ihtiyaçlarını uyumlu bir şekilde doyurmak gerekmektedir. Öte yandan, çağımızın eğitim ve okul teorileri, okulun ve eğitimin ana hedefleri arasında, özgürleştirme, kendini gerçekleştirme ve insan olma gibi hususlara öncelik tanımaktadırlar. Bundan hareketle din eğitiminin insanın önemli bir ihtiyacını karşılama ve bu sayede kendini gerçekleştirmesine yardımcı olma açısında gerekli olduğu ileri sürülmektedir.[102]

1. 2. Kültürel Temeller

[101] Cemal Tosun, *"Din Eğitimi Bilimine Giriş"*, Ankara, 2002, s. 85.
[102] *A.g.e.*s., 88-89.

İnsan bir kültürün ürünü olan ve aynı zamanda kültürü yaratan bir varlıktır. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın insanın eğitimi ile kültürü arasında vazgeçilmez bir ilşki vardır. Bu ilişkiyi 'kültürleme/kültürlenme' kavramı etrafında toparlamak mümkündür. Kültürleme, sahip olunan maddi ve manevi kültürel değerlerin yeni nesillere aktarılıp benimsetilmesini ve bunları ilerletecek kabiliyet ve ideallerin kazandırılmasını içermektedir.[103]

1.3. Toplumsal Temeller

İnsan toplumsal bir varlıktır. Eğitimden beklenen vazgeçilmez görevlerden birisi de yeni yetişen nesilleri toplumsallaştırmaktır. Toplumsallaştırmayı, kısaca bireylerin içinde yaşadıkları topluma uymalarını sağlama şeklinde tanımlayabiliriz. Eğitimden beklenen bireyleri toplumsallaştırma görevi, bu uyumu gerçekleştirmeye yardım olarak anlaşılmaktadır.

Din, ferdi olduğu kadar, toplumsal bir ihtiyaç ve gerçekliktir. Çünkü din, fertle fer, fertler toplum ve toplumlararası ilişkileri önemli derecede etkilemektedir.[104]

1.4. Felsefi Temeller

Her milli eğitim sisteminin yetiştirmek istediği 'insan tipi' vardır. Bu istek, o milli eğitim sisteminin şekil ve muhteva olarak belirlenmesinde önemli rol oynar. Buna da eğitim politikası denilebilir.

Eğitim politikalarının belirlenmesinde, o milletin ve devletin sahip olduğu değerlerin rolü büyüktür. Özellikle de, benimsenmiş olan yönetim anlayışları, bu konuda oldukça belirleyici bir etkiye sahiptir. Sosyalist veya komünist bir yönetim, milli eğitim politikasını, bu anlayışı koruyup geliştirecek nesiller yetiştirmek amacıyla muhtevalandırır ve şekillendirir, demokratik-laik bir yönetim aynı amacı kendi varlığı ve devamı için düşünür. Eğitim politikalarının ve felsefelerinin belirlenmesinde o kadar etkindir ki, eğitim-öğretim konusunda yapılan tanımları bile etkiyebilmektedir.[105]

---

[103] *A.g.e.*s., 90.
[104] *A.g.e.*s., 89.
[105] *A.g.e.*s, 92.

1.5. Evrensel Temeller

Din eğitimi ve öğretimi, evrensel açıdan bakıldığında da bir zorunluluk olarak gözükmektedir. Bireyler de dahil olmak üzere, toplumlar, milletler ve devletler evrensel unusurlardır. Bunları evrenselden soyutlayarak tek başlarına düşünmek gerçekçi değildir. İletişim alanındaki hızlı gelişmeler sonucunda, insanlar, toplumlar her an iç içe yaşar duruma gelmişlerdir. Bu gelişme, din eğitimi ve öğretiminin evrensel boyutu üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.[106]

Bu alandaki gelişmeler, son zamanlarda, Batı'da "Kültürel Arası ve Eğitim", "Dinler Arası Eğitim" gibi yeni yeni dalların doğmasına yol açmıştır. Bu yeni araştırma dallarının amacı; farklı dinden ve inançtan olan insanların bir arada nasıl daha mutlu yaşayabileceklerini araştırmak ve çözüm önerileri getirmektir. "Kültürel Arası ve Eğitim" ve "Dinler Arası Eğitim'de ilk ilke herkesin kendi dinini bilmesidir.[107] Kendi dinini bilmeyen ve ona saygı duymayan kimse, başkalarının dinini anlayamaz; onlara hoşgörü ile bakmaz. İnançlarından doğan davranış ve yaşayış farklılıklarını anlamakta güçlül çeker.

1.6. Hukuki Temelleri

Din eğitiminin hukuki temellerini "hak" kavramı ve "hukuki metinler" çerçevesinde düşünmek mümkündür. Ülkemizde din eğitim ve öğretiminin hukuki temelleri şöyle değerlendilebilir;2002-03 Okullarda başlayan din öğretinin Anayasa Mahkemesi tarafından 2003 yılında kesilmesinin hukuksal M.C. Dini Birlikler ve Dini Gruplar Kanunun 24. Maddesine dayanmaktadır. Bu maddeye göre "Din öğretimi sadece dini ibadetlerin ve dini işlerin yapıldığı yerde yapılabilmektedir". Dini Birlikler ve Dini Gruplar Kanunu III bölümünü Din öğretimine ve Dini okullara ayırmıştır. Madde 24. göre: "Din öğretimi sadece dini ibadetlerin ve dini işlerin yapıldığı yerde yapılabilmektedir. 10 yaşından küçüklerin din öğretimine katılmaları için ebeveynlerin, 10 yaşından büyüklerin ebeveyn ve kendilerin rızası gerekmektedir. Din öğretimi sadece öğrencilerin dersi olmadığı zamanlarda gerçekleşebilir."

---

[106] *A.g.e.*s., 91-92.
[107] Hayri Bolay Süleyman - Sarıkavak Kazim, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 42.

Madde 25. göre: "Dini Birlikler ve Dini Gruplar,[108] dini görevlileri eğitmek için ilk ve ortaokul haricinde her seviyede okul ve bu okullarda okuyan kişiler için yurt kurma hakkına sahipler. Dini okullar, yurtlar ancak dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumunun onayını aldıktan sonra kurulabilir. Eğitim Bakanlığı ders programlarını ve uygulamalarını gözetleyebilir. Dini Birlikler ve Dini Gruplar dini okulu açmadan üç ay önce okulun amaçlarını, iç teşkilatlanma şeklini ve ders programlarını kuruluş akdi ile dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumuna bilgi vermekle yükümlüdür. Dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumu başvuruyu aldıktan sonra 60 gün içinde kendi düşüncesini ifade ile mükelleftir. Dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumundan alınan karar olumsuz ise, Dini Birlik kararı aldıktan sonra 15 gün içerisinde Makedonya Cumhuriyeti Hükümetine şikayet hakkına sahiptir. Dini Birlikler ve Dini Gruplar tarafından kurulan dini okullara: zorunlu olan orta okuldan mezun olmuş yada kanunlar çerçevesinde zorunlu eğitim görevinden men olan kişiler kayıt yapabilmektedirler."

Madde 26. göre: "Dini birliklerden ve dini gruplar kurdukları okul yada yurtları kendileri idare ederler. Ders plan ve programları, Anayasa ve kanunlarla uyum içinde olmalı. Dini okullarda eğitim sadece Makedonya vatandaşları verebilir. Yabancı uyruklular dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumunun izni ile geçici olarak ders verebilir."

Madde 27. göre: "Dini okul ve yurt sorumlusu yetkili kurumlara teftiş için tüm bilgileri teslim etmesi gerekmektedir. Ayrıca belirlenen süre içerisinde de tüm düzensizlilikleri ortadan kaldırmalıdır.

Ceza kısmında ise dini okullarda dini birliklerden ve dini gruplardan sorumlu yetkili devlet kurumunun izni olmadan ders veren yabancı uyruklu (Madde 29.) ve din öğretimini dini ibadet ve işleri yapılan mekanların dışında; ebeveynin izni olmadan küçük çocuklara ders veren ile okulda ders zamanında öğrencilere din öğretimi veren kişiler (Madde 31.) 30.000 ila 50.000 denarla cezalandırılacaklardır. Madde 34. göre: "Dini okullar: derslere ortaokul mezunu olmayanlara eğitim verildiği takdirde; yetkili makamdan izni olmadan yabancı uyruklu öğretmenlere çalışmalarına iznin verdiği takdirde; yetkili makamlara teftiş izni durarak, vermediği ve belirlenen düzensizlikleri ortadan kaldırmadığı takdirde 50.000 ila 100.000 denarla cezalandırılacaktır.

[108] *M.C. Resmi Gazetesi*, No: 35/97, Üsküp, 1997,

2. Programın Öğretiminde Uygulacak İlkeler

Hazırlanmış olan bu öğretim programı, amaca ulaşabilmek için öğretmenlerin aşağıdaki ilkeleri göz önünde bulundurulması gerekiyor;

1. Din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğü zedelenmeyecektir.
2. Dinsel anlayış ve uygulama farklılıklarını birer zengilik olduğu fark ettirilecektir.
3. Öğrencilerin sosyaleşmeleri, iyi vatandaş olarak yetişmeleri için dini ve ahlaki bilgi ile onların duygu ve davranışlarından olabildiğince yararlanacaktır.
4. Dini bilgiler yanında birlik ve beraberliği kuvvetlendirici, sevgi, saygı, yurt sevgisi, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici kavramların öğrencilerin zihinlerinden yer etmesine özen göstermelidir.
5. İnanç-davranış ilişkisinin önemi üzerinde durulacaktır.
6. Konular işlenirken yer geldikçe, işlene konular ile öğrencilerin diğer derslerde kazandıkları bilgiler arasında bağlantı kurulmalıdır.
7. Konular, sınıf seviyelerine göre, öğrencilerin kültür ve pedagojik gelişmeleri göz önünde bulundurarak işlenmelidir.
8. Her konuda mümkün olduğu ölçüde öğrencinin günlük hayattan ve gözlemlerden hareket edilerek konuları öğretilmelidir.
9. Konular sınıf ve yaş düzeyine göre hazırlanmış hikaye, fıkra, hatıra vb. Metinler ve resimler yolu ile beslenecektir ve uygun bir yaklaşım sağlanmalıdır.
10. İslam'ın belli kalıplar, kuru bilgi ve yüzelsel davranışlarından ibaret olmadığı, aksine sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu gerçeği kavratılacaktır.
11. Verilecek olan ödevler, daha çok ana kaynakları tanımlarına, araştırmalarına ve yaşanan hayatı görüp idrak etmeli.

SONUÇ

Makedonya'da Din eğitiminin izleri Osmanlılarının ve kavimlerinin bu ülke topraklarında ilk yerleştikleri dönemlere kadar uznmaktadır.Osmanlılar XV. Yüzyıldan başlayarak XX. Yüzyılın ortalarına kadar göç etmişlerdir.

Makedonya'da Din eğitiminin yerleşmesi ve yayılması Osmanlı hakimiyeti devrinde büyük hız ve yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı devleti yerleştiği bu topraklarda daha ilk yıllardan itibaren köy ve kasabalarda cami, mescit, mektep, medrese kurarak İslam eğitimi ve öğretiminin tatbik edilmesine büyük özen göstermiştir. XV yüzyılda Makedonya topraklarında camilerin sayısı 400' ulaşmış ve her caminin yanında birer mektep yapılmıştır. Böylece XIX. Yüzyılın ortalarında Osmanlı İmparatorluğun bu yördeki vilayetlede iptidaiye ve rüştiye adı verilen ilk ve ortaokullar da kurumsallaşmıştır. Bununla kalmayıp XVII. Yüzyılıda Üsküp şehrinde medreselerinin sayısı 97'e ulaştmıştır.

Buna rağmen Makedonya'da yaşamlarını sürdüren Müslümanlar, din eğitimini ve kültür eserlerini yaşatmaya ve geliştirmeye büyük çaba göstermişlerdir. Müslümanlar, 1912-1941 Sırp-Hırvat-Sloven Krallık egemenliği altına girmekle büyük sarsıntıya ve yıkıntıya uğramışlar. Bu dönem esnasında olduğu gibi, daha sonraki yıllarda da Sırp hükümetlerinin Makedon-Ortodoksları ve Müslümanlar üzerindeki kntrolü giderek artmıştır. Okullar, vakıflar, hayırsever kurumlar Sırp-Sloven–Hırvat Krallık hükümetlerinin sıkı denetimine tabi tutulmuşlar ve çeşitli güçlüklerle karşı karşıya bırakılmışlardır.

1944 yılında Yugoslavya Komunist Partisi iktidara gemleştir. Rejim değişikliği Makedonya'da yaşayan Müslümanlar için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Makedonya Müslümanları, yıllardan beri çok sıkıntılı ve zor günler yaşamıştır. Böyle bir zamanda gerçekleştirilen rejim değişikliğpi onlara büyük ümitler vermiş veya öyle gösterilmiştir. Bir kağıda dökerek ilgili makamlara sunulmuşlardır. İlk başta o zaman kadar varlığını sürdüren okulların eğitim-öğretim sorunları, öğretmenlerin durumları, okulların personel olanakları, kitap temini gibi eğitim konuları dile getirilmiştir. Fakat

yeni rejimi kötü niyetini göstermede geçikmemiştir. Tüm okullar Yugoslavya Komünist yönetimin eline geçmiştir.

1991 tarihinde Makedonya Bağımsızlığından bu yana din eğitimi mekteplerde haftasonu verilemsi için çaba harçanmıştır. 1991-1992 yılında Müslümanların yoğun olduğu bölgelerde haftada üç-dört gün mekteplerde din eğitimi verilmeye başlamıştır. Din Eğitim Öğretiminde öğretmen yetiştirmek amacıyla İsa Bey Medresesi açılmıştır. Ayrıca Türkiye ve Arap ülkelerinde her sene 30'er öğrenci İlahiyat fakültelerine gönderilmiştir. 2002/03 yılında devlet okullarında bazı değişik yaparak din dersleri devlet okullarında hafta bir ders olmak üzere verilmeye başlamıştır. Fakat bazı siyasi nedenlerden dolayı bir sene sonra bu dersler kesilmiştir. 2004/05 öğretim yılında kız öğrencilere yönelik İsa Bey Medresesine bağlı olarak Kalkandelen Şehrinde bir sınıf açılmıştır ve bütün bu olumlu adımların demokrasi süreci içinde daha da gelişeceği ve Din eğitiminin de yeniden dirileceği ümidini vermektedir.

KAYNAKÇA

Abazi, Nexhat, **Zhvillimi i Arsimit i Shkollave Dhe Mendimit Pedagogjik Shqiptar Në Makedoni, 1830-1912**, BKSH, Tetovë 1997.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, **Avrupada Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya**, III Cilt, İstanbul, 1981.

Aliu, Bahri, İsa Bey Medresesinin eski Müdürü Bahri Aliu'nun 15.Yıl Kutlamalarında yaptığı konuşma.

Bolay, Süleyman Hayri, Sarıkavak Kazim, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2001,

Bardhi, İsmail, "**Vrojtım Përmbledhës Rreth Gjendjes Fetare Dhe Lojërave Brenda Etnikumit Shqıptar**", http://www.bim.org.mk/kollumna/bardhi1.htm 25-12-2002.

Becudin**,** Şehabi, **İslam Birliği ve Kuruşları**, Üsküp1991.

Biz Oralarda Kalmalıydık, El-Hilal, Üsküp 1991, IV/23.

Georges, Castellan, **Türkçe çeviren Yaraman-Başbuğu Ayşegül, Balkanların Tarihi**, Milliyet yayınları, Ankara 2000.

Evliya, Çelebi, **Putopis**, İRO "VESELİN MASLEŠA" Sarajevo 1979.

İsmail Hami Danışmend, **Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, İstanbul 1995.

Dinci, Hasan ve Molali, Neriman, **Romanya'daki Müslüman Çocuklar İçin İslam Dini Ders Programı**, yayınlanmamış, Ankara 1998.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Konya 1994, Cilt. XIV.

El- Hilâl, İslami Kültür ve Haberler Gazetesi, Üsküp 2004 .

Elezoviç, Glişa, **Turski Spomenici u Skoplu, Glasnik Skopskog nauçnog drushtva, 1/**, Skopje 1925.

"**GLASNİK**" İslamske Vjerske Zayednice Kraljevine Yugoslavije, Sarayevo Oktobar 1936, Broj 10.

Hamdi, Hasan, **Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan**, Birlik yayımları, Üsküp, 1998.

Hamzaoğlu, Yusuf, **Balkan Türklüğü, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara 2000. Cilt. I.

Medreset me te njohura ne kohen e Osmanlinjeve, Hëna e Re, Viti XIII, No= 175, 1 dhjetor, Shkup, 2003.

İnbaşı, Mehmet, **Makedonya Sorunu Dünden Bugüne**, ASAM, Ankara, 2002,

Aguşi, İrfan, "**Probleme Fetare**" **Fakti**, 21 tetor, 2002, Shkup,

İslam Birliği ve Kuruluşları, Üsküp 1997,.

İzveştaj o radu ulema-meclisa u Skoplju u 1931. God.

Jovanoviç, Marija, **Prosvetno-politiçkite priliki vo Vardaraka Makedonija, 1918-1929**, Skopje, 1983.

Karamanyolu, Mustafa, **Türk Hakları**, Ankara, 1995.

Kur'an Kurslar'da İslam Din Dersleri İçin Öğretim Programı, Eylül, Üsküp, 1997.

Kumbaraçi, Bogoevik, Lidija , **Osmanliski spomenici vo Makedonija**, Skopje,1998,

M.C. İSLAM DİNİ BİRLİĞİ ANAYASASI, 25 Aralık, Üsküp 2003.

M.C. Resmi Gazetesi, no: 35/97, 23 Ağustos, Üsküp 1997.

Memiç, Mustafa, **Velika Medresa İ Njeni Uçenici u Revolucionarnon Pokretu**, Fonogafika, Skopje, 1984.

Mustaf, Avzi, **Shkollat Serbe Dhe Qellimi i Tyre**, El-hilal, Shkup, prill, 1992.

----------, **Edukata Dhe Asrimi Neper Shekuj**, Shkup 1997, Ramadani Naser, **Depertimi Osman Ne Balkan Nepermjet Shekujve XIV-XIX**, Shkup, 1999.

Pravoslavna Hristiyanska Veronauka Za Treto Oddelenie Osnovno Uçilişte,

İgumen Metodiy, Zlatanov, Skopje 2003.

Stoyanov, Petar, **Makedoniya Vo Vremeto Na Balkanskite İ Prvata Svetska Vojna 1912-1918**, Skopje 1968.

Sulooca, Mürteza, **İki Dünya Savaş Arasında Makedonya'da İsa Bey ve Büyük Kral Aleksandar-I Medresesi**, yayunlamamış Lisans Tezi, AÜİF, Ankara, 2000.

Tahsin, Saraç, **Büyük Fransızca Türkçe Sözlük**, Ankara 1976, Arnavutçaya tecüme eden: Arben Puto ve Luan Omari, Tirana 1992.

Tosun ,Cemal, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Ankara 2002.

Uzunçarşılı, Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Ankara 1988, Cilt I.

Vishko, Ali, **Medreset Me Te Njohura Ne Manastır**, **Hëna e Re,** Shkup, viti VII, nr-54-55, 5-6/1993.

Yeni Balkan Haftalık Gazete, Üsküp 2005,63.

Zavot za İsatistika, Statistiçki Godişnik Na Republika Makedonija, 1997, Üsküp

http.www.m-p-c-org./Prosveta/.12.11.2.

Ek-1 Tüzük [109]

Üsküp'te ki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi

1. Madde

İslam Birliğinin din ve dini öğretimi gerçekleştirmek için gerekli olan kişileri yetiştirmek amacı ile Üsküp'te Gazi İsa Bey Medresesi, Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi öğretim planı ve programı ruhunda yenileniyor. Ve şimdiden itibaren adı Üsküp'teki "Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi".

2. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi, özel orta mesleki İslam İlahiyat okuludur. İki devreden oluşur, alt ve üst, öğretim dörder yıl sürüyor.

3. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi, Üsküp İslam Birliğinin imkanları ile geçimini sağlar.

4.Madde

Medresenin baş denetimini Vakıf-Maarif meclisi, yakın eğitim ve öğretim denetimini ise Üsküp'teki Ulema Meclisi yapar.

5.Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesinde şu dersler okunur: Kuran-i Kerimin Kiraati, Tefsir ve Hadis, Akait, Fıkıh, Ahlak, Felsefe, İslam Tarihi, Pedagoji, Arap Dili, Türk Dili, Sırp-Hırvat Dili, Genel Tarih, Coğrafya, Matematik, Doğa Bilimi, İdare, Fizik, Kimya, Temizlik, Alman veya Fransız Dili, Vatandaşlık Bilimi, İmam Bürokrasisi, Husni Hat, Güzel Yazı, Resim, Jimnastik.

İslam Birliği Yöneticileri gerekli gördüğü ve Eğitim Bakanlığı izin verdiği takdirde, ihtiyaca göre bu programa ekleme yapılabilir.

---

[109] Sulooca, *A.g.e.*, s. 36-40.

6. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi'nin öğretim dili, devletin resmi dilidir.

7. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesinin öğretim plan ve programı Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesinin öğretim plan ve programına göre hazırlanmıştır, Üsküp'teki İslam Birliği Naip Kurulunun No.2871/36 13 Mayıs 1936 tarihli kararı ile ilaveler yapılmış ve kabul edilmiştir.

8. Madde

Din Derslerini aşağıdaki kurumlardan mezun olan öğretmenler verir:

1) Darulfünün (İlahiyat Fakültesi);
2) Cami-ul Ezher eğer bundan önce ülkede bir bütün mesleki lise tamamladıysa (Büyük Kral Aleksandar I Medresesini) Üsküp'te, Saraybosna'daki Şeriat Hakimi Okulunu, Saraybosna'da Şeriat lisesini, Saraybosnadaki Gazi Hüsrev Bey Medresesini ve Üsküpte'ki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesini(İlahiyat Fakültesi);
3) Saraybosnadaki Şeriat Akademisini;
4) Saraybosnada Şeriat Hakimi Okulunu;
5) Üsküpteki Büyük Kral Aleksandar I Medresesini;
6) İcazetli Medreseyi veya iyi ilahiyatçılar ve pedagoglar olarak tanınmış Cami-ul Ezher'i lisesiz tamamlayanlar.
7) Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesini ve
8) Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesini.

Dünyevi dersleri, liseler için istenilen kanuna göre mesleki yeteneği olan öğretmenler verir.

9. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesinin öğretmen kadrosuna şunlar giriyor: Müdür, kadrolu öğretmenler ve sözleşmeli öğretmenler.

10. Madde

Medresenin Müdürü bu tüzüğün 8.Maddesinin 1-3 fıkrasında belirtilen yeteneğe sahip olmalıdır. O, Üsküp' teki Vakıf -Maarif Meclisi bölgesindeki İslam Birliği III. Grup Görevlileri Kurallarına göre başlar ve bu belirtilen Kurallara göre terfi eder.

8.Maddenin 1,2 ve 3'üncü noktalardaki yeteneğe sahip olan Öğretmenler 1'inci sınıfta yer alırlar, 8.Maddenin 4, 5, 6, 7,ve 8'inci noktalardaki yeteneğe sahip olan öğretmenler ise 2'ci sınıfta yer alırlar.

1'inci sınıftaki öğretmenler Memur Kurallarının IV. Grubu ile başlıyorlar, dört yıl hazırlık görevini yaptıktan sonra grubun 1'inci derecesine terfi edebiliyorlar, buna görevinin dört yılını ayırmaları gerekiyor. V. ve IV grupta öğretmen sekiz yılını ayırması gerekiyor, V. gruba ;4 derece 4 yıl, V. gruba;1 derece 4 yıl ve IV. gruba 1derece 4 yıl. Öğretmenin daha ileri terfisi için Görevliler Kurallarının Buyrukları geçerlidir.

2'inci sınıftaki öğretmenler VII. Gruptaki 4'üncü dereceye (hazırlık) konulurlar ve 4 grup hazırlık görevden sonra Görevliler Kurallarının VI. Grup 4'üncü dereceye terfi ederler. VI. Grupta sekiz yıl,4'üncü derecede dört yıl ve 1'inci derecede dört yıl geçirdikten sonra öğretmen, beş yıl görev yapması gereken V. Grup 4'üncü dereceye terfi eder, bundan sonra V. grubun 1'inci derecesine yükselir, buna da beş yıl ayırması gerekmektedir. Daha ileri terfi için Görevliler Kurallarının Buyrukları geçerlidir.

11. Madde

Müdürü ve öğretmenleri Üsküp'teki Ulema Meclisi Meclis Kurulunun onayı ile tayin eder.

12. Madde

Müdürün görevleri şunlardır:

1) Kendi derslerinin yanında bu tüzüğe ve yetkili kurumların emirlerine göre Medreseyi yönetmek;

2) Öğretmen meclisinin toplantılarını ayarlamak ve yönetmek;

3) Öğretmenlerin ders anlatışlarını ve Medresede çalışanların tümünün çalışmalarını denetlemek;

4) Kurum öğretmenlerinin, öğrencilerinin ve diğer çalışanların tutumlarına dikkat etmek;

5) Kurumda disiplin ve düzeni sağlamak;

6) Hasta ve izinli öğretmenlerin yerine vekiller tayin etmek;

7) Öğrencilerin kayıt yapma ve kayıt silme işleriyle ilgilenmek;

8) Devletle yazışmaları yürütmek ve Medresenin arşivini korumak;

9) Belirlenen kurallara göre ve sağlanan kredilerin çerçevesinde Medresenin ihtiyaçlarını karşılamak

10) Çalışmalar ve kurumdaki ilerlemeler hakkında Meclis Kuruluna ve Üsküp'teki Ulema Meclisine üç aylık raporlar sunmak.

13. Madde

Müdürün şu hakları vardır:

1) Özürlü durumlarda dersleri bir gün tatil etmek;

2) Acil durumlarda öğretmenlere üç, öğrencilere on gün izin vermek;

3) Kanun veya tayin edilen amirlerin emirlerine karşı hata yapan öğretmeni sorumluluğa çağırabilir ve İslam Birliği Görevlileri için geçerli olan disiplin kuralları çerçevesinde soruşturma açmak

4) Her okul yılı başında mürebbiler tayin etmek.

14. Madde

Medresenin öğretim kurulunu müdür ve tüm sıralı öğretmenler oluşturur, sözleşmeli öğretmenlerin ise sadece onların derslerini ilgilendiren bir konu olduğunda tavsiye oyları vardır.

Müdürün daveti üzerine öğretim kurulu oturum yapar ve kararları oy çoğunluğuyla alır.

15. Madde

Öğretim kurulu şu işleri yapar:

1) Dersleri öğretmenlere uzmanlık alanlarına ve ihtiyaçlarına göre dağıtır;

2) Ders saatlerini ayarlar;

3) Öğretmenin çalışmalarına ve Medresenin ahlak ve öğretim yönünde gelişmesi için çalışır;

4) Medresede öğrencilerin kabulü için teklifte bulunur;

5) Öğretim kurulunun sekreterini ve kitapçıyı seçer;

6) Her okul yılı başında sınıf öğretmenlerini seçer;

7) Sınırlı sayıda harcamaları İslam Birliği tarafından sağlanacak olan öğrencileri teklif eder;

8) Sınav planını yapar;

9) Belirlenmiş kredi çerçevesinde kitaplar ve diğer bilimsel araçların alımına karar verir;

10) Örencilerin davranışlarına not verir;

11) Üsküp'teki Ulema Meclisine ve Meclis Kuruluna, kurumun öğretim ve ahlak yönünden düzeltilmesi ve gelişmesi için teklifler yapar ve

12) Okul yılın sonunda yıllık baş raporu düzenler ve Üsküp' teki Ulema Meclisine ve Meclis Kuruluna sunar.

16. Madde

Öğretmenin görevleri şunlardır:

1) Kendi derslerini, belirlenmiş program çerçevesinde İslam ruhunda vermeleri;

2) Derslere ve Öğretim Kurullarında tam ve belirlenmiş zamanda gelmeleri;

3) Öğrencilerin eğitimine katılmaları, bunlara çalışmaları ve örnek hayatları ile her yerde gurur kaynağı olmalıdırlar;

4) Teslim edilen ilmi koleksiyonları ve sorunlu oldukları araçları korumak;

5) Hastalanma veya derse katılması için her hangi bir engelli zamanında Müdüre haber vermek;

6) Tayin edilen amirlerin emirlerini tam ve zamanında yerine getirmek ve

7) İşleri götürmek için müdüre yardım etmek.

17. Madde

Sınıf öğretmenlerinin görevleri, devlet liseleri için geçerli olan kurallara göre belirtilir.

18. Madde

Sekreter Öğretim Kurulunun toplantılarını kayda geçirir ve müdüre büro işlerinde yardım eder.

19. Madde

Kitapçı sorumlu olduğu okulun kitaplığını yönetir.

20. Madde

Hijyenik işlerini doktor yapar.

21. Madde

Medresenin iktisadi işlerine, yetkili makamın tayin ettiği kişi bakar.

O görevli Kurumda bizzat iktisadi-muhasip işleri için tayin edildiyse, onun görevleri şunlardır:

1) Varolan kaideler çerçevesinde Kurulun tüm ihtiyaçlarını yerine getirmek;
2) Mürebbi, sınıf öğretmenleri ve Kurumun diğer görevlileri aracılığıyla Medreseye ve yurda ait olan tüm eşyaları korumak;
3) Medresenin mutfağında ve medrese ile yurdun diğer lokallerinde temizliğe ve düzene göz kulak olmak
4) Parayı almak, Medresedeki tüm girdi ve çıktıları işlemek ve bunun için yetkili makama sorumlu kişi olarak cevap vermek.

22. Madde

Kurumun düzenli hizmetini Meclis Kurulu veya onun görevlendirdi kurul atar.

23. Madde

Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi yatılı olarak düzenlenmiştir. Yatılıların yanında Medresede dışardan da öğrenci kabul edilebilir.

Yatılıların ve dışardan gelenlerin sayısına Meclis Kurulu karar verir, her okul yılı için zamanında ve Medrese yönetimine en geç 1 Temmuzda haber verir.

24. Madde

Yurt için kurallar ayrı tüzükle belirlenir.

25. Madde

Harcamaları İslam Birliği tarafından karşılanan öğrenciler yatılıdırlar. Onlar, fakir fakat başarılı olanlar ve İslam Birliğinin yatılı öğrenciler için koymuş olduğu şartları ve kuralları tamamlayanlardır, her okul yılı için belirli bir sayıda alınırlar.

Bunların yanında, Birlik harcamaları kendileri karşılayan öğrencileri de kabul edebilir. Bunlar tam veya yarı ödemeli olabilir. Fiyatı (tam ve yarımı) her yıl Meclis Kurulu belirler.

Diğer öğrenciler belirlenmiş sayı sınırlarında yatısız olabilirler, fakat hem okulda hem de okul dışında, okul ve yurt kurallarına göre hareket etmek zorundalar.

Sınıfta kalan öğrenci Birliğin yatılı öğrencisi olamaz.

26. Madde

Medrese öğrencilerini, Medrese Öğretim Kurulunun teklifi ile, Ulema Meclisi Başkanından, Vakıf Müdüründen ve Kurumun Müdüründen oluşan komisyon kabul eder.

27. Madde

Medresede kabul edilmek isteyen öğrenci şunları ispatlamalı:

1) Yugoslavya Krallığına bağlı olduğunu;
2) Başarı ile orta okulu bitirdiğini ve şahadet namesini teslim etmek;
3) 15 yaşını geçmediğini

4) Fiziki ve ruhi açıdan salam olduğunu.

Medresenin birinci sınıfına kayıt için aday olanlar liseler için geçerli olan kurallara göre sınavı kazanmaları gerekir.

28. Madde

Okul yılı 1 Eylülde her sınıfta ki öğrencinin kaydı ile başlar ve gelecek yılın 31 Ağustosuna kadar devam eder.

Ders 5 Eylülde başlar, 15 Haziranda ise bitirir, Medresenin sekiz yıllık okula dönüşmesi kadar, o zaman tüm sınıfların dersleri dört ve sekiz hariç 6 Temmuzda biter. Öğrencilere alt ve üst mezuniyet sınavlarına hazırlanmaları için zaman verilmek amacıyla, dördüncü ve sekizinci sınıfların dersleri 15 Mayısta kesilir.

Tüm mezuniyet, düzeltme ve bütünleme sınavları 24-31 Ağustos arasında yapılır.

29. Madde

Birinci sınıfa kabul edilecek öğrencilerin sayısı ve kabul şartları en geç 15 Temmuzda ilan edilir.

30. Madde

Notlar yılda üç kez veril Aralığın başında, Marttın başında ve ders kesiminin sonunda.

Öğrencilerin sorgulanması, onların başarılarının ve davranışlarının değerlendirilmesi ve bir üst sınıfa geçmesi liseler için geçerli kurallara göre yapılır.

31. Madde

Dördüncü ve sekizinci sınıf öğrencileri yılın sonunda alt veya üst mezuniyet sınavına girerler.

Alt ve üst mezuniyet sınav kuralları, diğer liseler için öncelikle Üsküp'teki "Kral Aleksandar I. Büyük Medresesi" ve Saraybosnadaki Gazi Hüsrev Bey Medresesi için geçerli olan kurallar geçerlidir.

Alt mezuniyet sınavını geçen öğrenciler beşinci sınıfa kayıt yapabilir, üst mezuniyet sınavını başarı ile bitiren öğrenciler ise Şeriat Akademisinde veya İslam İlahiyat Fakültesinde eğitimlerine devam edebilir.

32. Madde

Büyük okul tatili 20 Haziran dan 24 Ağustosa kadar devam eder. Ramazan tatili ise 34 gün sürer.

Medresenin çalışmayacağı diğer tatiller ise şunlardır:

1) Kurban Bayramı, altı gün;
2) Yeni Yıl -1 Muharrem-, bir gün;
3) Mevlüt –12 Rebiu-l evvel-,bir gün;
4) Mübarek Geceler, üç gün;
5) Cuma günü, bütün gün ve Pazar günü, öğleden sonra;
6) Tüm Devlet Bayramları ve
7) Gazi İsa Beyin gününde.

33. Madde

Medrese öğrencilerine şu şekilde ceza verilebilir:

1) Uyarı;
2) Azarlama;
3) Bir veya birkaç okul yılı uzaklaştırmak ve
4) Okuldan atılmakla.

1 ve 2'inci noktadaki cezaları öğretmen veya Müdür, 3 ve 4'üncü noktadaki cezaları ise Öğretim Kurulu. Öğretim Kurulunun kararı onay için Ulema Meclisine gönderilir.

34. Madde

Eğer bu tüzükle, Medrese çalışmalarında veya düzeninde öngörülmeyen her hangi bir şey varsa her şeyde devlet liselerinin kuralları geçerli olacaktır, eğer bunlar bu tüzüğün temel buyrukları ile uyuşmuyorsa, Tüzük yasal yolla yeniden düzenlenecektir.

Üsküp'te ki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi Yurd Kuralları[110]

I. Genel Buyruklar

1. Madde

Üsküp'teki Merkezi Islah Edilmiş Gazi İsa Bey Yurdunun amacı, yatılı olan kendi öğrencilerine, birlikte yaşama ve yemek yanında aile ev ortamını sağlamak, onların kültür, ahlak, milli ve fizik eğitimlerini İslam Kanunları ve Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi Kuralları çerçevesinde uygulamak ve geliştirmek.

2. Madde

Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi, liseli gençleri Dini ve Dini eğitim etkinliklerini İslam Birliği görevlileri çerçevesinde yapması için hazırlayan bir okul olduğu için, Öğrencilerin yurt hayatında Dini eğitime büyük önem verilecektir.

3. Madde

Yurt şu kaynaklarla ayakta duruyor:

1) Üsküp'teki İslam Birliği'nin Özel Mülkiyet Yönetimi bütçesinden ön görüldüğü imkanlarla;
2) Öğrencilerin aylık ödemelerinden ve
3) Bağış ve ödemelerden.

4. Madde

3'üncü Madde 3'üncü noktadaki imkanların yönetimi ve onların harcama şeklini Vakıf- Maarif Meclisi,Medresenin Öğretim Kurlunun teklifi ile, özellikle tüzükle onun için ihtiyaç duyulduğu zaman belirler.

[110] Eğitim Bakanlığı S. n . no. 31240/36 medresenin plan ve programı 29 Ağustos 1936 yılı kararı ile kabul edilmiştir.

II. Yurda Kabul

5. Madde

Yurda sadece Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi'nin sıralı öğrencileri kabul edilebilir.

Yurttaki yerlerinin taksimi için Öğretim Kurulu tarafından teklif edilen komisyon karar verir (Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesinin Tüzüğü Madde.26)

6. Madde

Yurtta öğrencilere şu şekilde yer ayrılır: a) ücretsiz ve b) paralı:1) tam ödemeli ve 2) yarı ödemeli.

Bir öğrencinin aylık ne kadar ödeyeceğini her yıl için Meclis Kurulu diğer yerel koşulları göz önünde bulundurarak karar verir. Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesine mülkü az olan öğrenciler geldiği için, aylık ödemeleri hem birinci hem de ikinci sınıfta ki öğrenciler için belirlendiği zaman, ne daha çok başarılı öğrenciye yurt imkanı sağlamak temennisi ile hareket edilmeli, ayrıca içtenlikle daha çok tasarruf yapılması.

7. Madde

Meclis Kurulu fakir öğrenciler arasından çok iyi başarı ve en iyi davranış gösterenler için, Öğretim Kurulunun teklifi ile aylık ödemelerini azaltabilir veya tamamen kaldırabilir.

8.Madde

Parasız yeri sadece Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi'nin Davranış notu en iyi veya çok iyi olanın, başarısı en iyi veya çok iyi olanın ve fakir olduğunu ispat eden öğrencisi alabilir ve koruyabilir.

Fakirlik ölçüsünü Meclis Kurulu belirtir, öğrenci ise fakirliğini ilgili belediye ve vergi makamlarından aldığı belge ile ispatlar.

9. Madde

Ödemeli yeri davranıştan en az çok iyi ve başarıdan en az iyi notu olan öğrenci alabilir. Ödemenin yüksekliği öğrencinin ailesi veya kendisinin ödediği vergiye göre

belirlenir. Ödemeli yerler için önceliğe daha fakir fakat davranış ve başarı bakımından daha iyi olan öğrenciler sahiptir.

10. Madde

Parasız yeri, ilk üç ayın sonunda davranıştan iyi veya Başarıdan zayıf alan öğrenci geçici olarak kaybeder ve bakımını ödemeli, notlarını düzeltene kadar, gelecek üç ayda not verildiği zaman. Ödemenin yüksekliğini her yıl belirtilen ödemeli öğrencilerin sınıflarına uygulan ölçüte dayanarak Öğretim Kurulu belirtir.

O yıl için sürekli olarak parasız yerini, Davranıştan kötü veya iki bilimsel dersten fazla zayıf başarı gösteren öğrenci kaybeder.

Madde. 11

Yarı ödeme yapan öğrenciler birinci üç ayın sonunda Davranıştan iyi ve Başarıdan zayıf alırsa geçici olarak tam ödeme yapar.

12. Madde

Sınıf tekrarlayan öğrenci, İslam Birliğinin yatılı okul öğrencisi olamaz.

13. Madde

Kurumun Müdürü, Meclis Kurulu gelecek okul yılının birinci sınıfına alınacak öğrencilerin sayısını belirten kararı aldığında, hemen ilan verir ve gelecek okul yılına alınacak öğrenci sayısını açıklar: a) İslam Birliği masrafında, b)ödemeli ve c) dıştan, başvuru şartları ve dilekçelerin teslim ile giriş sınavı tarihini tayin eder.

14. Madde

Giriş sınavı sona erdikten sonra Öğretim Kurulu tüm dilekçeleri gözden geçirecek ve tüm verileri değerlendirecek ve bundan sonra parasız, yarı ödemeli, tam ödemeli ve dışta olanların yerlerini belirtir. Her şey kaydedilecek, bu kayıta şunlar girmeli:1) sıra no su, 2) öğrencinin soyadı ve adı, 3) babasının adı ve mesleği, 4) verdikleri verginin yüksekliği, 5) orta okuldaki başarısı, 6) giriş sınavında başarısı ve 7) Öğretim Kurulunun teklifi.

Tüm bu bilgiler dilekçe ve onların teklifleri ile Öğrenci Kabul Komisyonuna karar için havale edilir.

15. Madde

Öğretim Kurulunun toplanmasından sonra gelecek olan dilekçeler, Kurul Müdürü tarafından gecikme nedeniyle geri çevirtilecek.

16. Madde

Boşalmış parasız veya yarı ödemeli yerler için üç ayın veya yılın sonunda dilekçeleri Müdür, Öğretim Kurulu teklifi aracılığıyla Öğrenci Kabulü Komisyonuna sunar.

17. Madde

Ödemeli olan öğrencilerin ödeme yüksekliği bulunduğu sınıfa bağlıdır, yazıldığı ve yurda gittiği günden itibaren ta derslerinin bittiği veya yurdu terk ettikleri güne kadar.

18. Madde

Büyük okul tatili ve Ramazan için, eğer okul çalışmıyorsa, öğrenciler yurtta kalamazlar ve yurt harçlarını ödemezler.

Hasta olan ve okul dışında kendi hesabına, on günden daha çok tedavi gören öğrenciler de yurt harcını yatırmaz.

19. Madde

Yurtta ödemeli yer alan öğrencilerin ebeveynleri veya kanuni vekilleri, öğrencilerin yurda girdikleri zaman imzalı ve yetkili mahkemede onaylanmış şu metinden oluşan yazılı yükümlülüğü verecek:

“Ben.....,’den, oğlum koruma altımda olan....., Üsküp’teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesinin ..... sınıf öğrencisi için her ayın onuna kadar, Üsküp’teki Merkezi Islah Edilmiş Gazi İsa Bey Medresesinin yönetimine aylık önceden ..... dinar sıralı ödeme, yurt

harcamaları adına yükümlülüğü kabul ediyorum ve aynı zamanda Kaymakamlık mahkemesi aracığıyla vakti geçmiş borcumu ödemek için tüm mahkeme ve bürokratik harcamaları ödemeye kabul ediyorum, anlaşmasızlık halinde Üsküp' teki Merkezi Islah Edilmiş Gazi İsa Bey Medresesinin bulunduğu bölgedeki mahkemenin hakemliğini kabul ediyorum. Aynı zamanda Üsküp'teki Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi Tüzüğünün 20. Maddedeki buyrukları da bildiğimi ifade ediyorum".

20. Madde

Ebeveynler veya kanuni vekiller uyarıdan sonra borcunu ödemezlerse öğrenci yurtta kalamaz. Öğrenci yurttan atılacak, kurumun Müdürü ise borcu Üsküp'teki Vakıf Yönetmenliği aracılığıyla almak için tedbirler alacak.

Yatılı Öğrencilerin Görevleri ve Hakları

21. Madde

Yatılı öğrenciler bu Tüzüğün tüm buyruklarına uymakla, yurt yönetiminin tüm emirlerini ve verilen tüm görevleri yerine getirmekle görevlidirler.

22. Madde

Tüm yatılı öğrenciler aynı hakka ve aynı göreve sahiptirler.

23. Madde

Tüm yatılı öğrenciler kurumda beraber kalıyorlar ve tüm ihtiyaçları karşılanır: ikametgah, yemek, ısınmak, ışınlandırılma, elbiseleri yıkama ve tıbbi yardım.

Tüm yatılı ve dışardan gelen öğrenciler, zorunlu olarak Ulema Meclisin Yönetim Meclisi ile belirlediği üniformayı giyiyorlar.

Bedava üniformaya (giyim kuşama) sadece İslam Birliği tarafından harcı ödenen öğrencilerin hakkı vardır, geriye kalan herkes üniformayı satın alıyor, bunu da okul yönetimi aracığıyla almak zorundalar. Üniformayı aldıktan hemen sonra ödeyebildikleri gibi, her ay (vadeli) olarak da ödemelerine izin verilebilir. Barınmak için aylık ödemelerde olduğu gibi bu ödemeler Medrese yönetimi tarafından yapılacak, o da yetkili makamın koyduğu buyruklara göre yönetecek.

24. Madde

Öğretim Kurulunun önceden izni ile Yatılı Öğrenciler yurtta, amacı İslam öğretisi ile uyumda, fakat pozitif hukukla ters olmayan birlikleri kurabilirler. Tüm bu birlik çalışmaların her türlü toplantılarını Öğretim Kurulu tarafından tayin edilen öğretmen-imkan varsa mürebbilerden- kontrol eder.

25. Madde

Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi, Müslüman din ve dini eğitim görevlilerini çağın ruhunda öğretmek ve eğitmek amacı ile kurulduğundan dolayı, her öğrenci her türlü durumda davranış, konuşma ve hareketleri ile İslam kanunlarına karşı sınırsız saygı ve samimi şahitlik göstermekle ve Müslüman'a görev olan günlük duaları yapmakla görevlidir.

26. Madde

Bizim yüce Hakimimize, devletin Baş başkanı olarak ve Hakimin kişiliği ile ve İktidar Evi ile ilgili olan her şeye; büyük vakıfa ve yardım sever İsa Bey ile tüm İslam Birliği, vatana karşı her öğrenci her yerde en derin saygı ve söz ile eylemle bağlılığını göstermelidir.

27. Madde

Kendi üstlerini, öğretmenlerini, dini büyüklerini, iktidar temsilcilerini, her öğrenci saygılı ve kibarca karşılamalıdır, ve de herkese ve her yerde kültürlü davranmalıdır.

28. Madde

Her öğrenci tüm arkadaşlarını kendi öz kardeşi gibi kabul etmelidir. Daha yaşlı arkadaşlarını samimi kibarlıkla karşılasın, daha küçüklerine karşı ise tatlı dille yaklaşmalı, diğer herkese karşı ayırım yapmaksızın samimi, açık ve yardıma hazır olmalıdır, arkadaşını aşağılık duruma düşürecek, hakaret edecek, gönül kıracak, üzüntüye sokacak ve ya her hangi bir şekilde zarar verecek her şeyden kaçınmalıdır.

Kurumun hizmetlilerine karşı da insancıl davranmalıdırlar, ihtiyaç dışında hizmetlileri ziyaret yasaktır.

29. Madde

Her öğrenci kaldığı ve eğitildiği yurdu kendi evi sayarak, yurdun şanını, namuslu ve değerli bir gencin ev ve ailesinin şerefini koruduğu gibi korur.

30. Madde

Öğrenciler yalnız okulun yönetimi aracılığıyla para alabilirler, fakat tüm parayı mürebbiye korumak için vermek zorundalar, bunlarda ihtiyaçlara göre parayı verecekler.

Yurdun Yönetimi

31. Madde

Sürekli yakından yurt üzerindeki yönetimi yönetici Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi Müdürü gerçekleştirir, o ise yurt yönetimi için hem ahlaken hem de maddi olarak sorumludur.

Müdüre bu teftiş ve yönetim için aylık 300. Dinar ek ücret düşer.

32. Madde

Yurdun yöneticisi olarak Müdürün görevleri arasında şunlar var:

1) Yurdun mürebbi ve diğer çalışanlar üzerinde teftişi, yurt kurallarının dini, ahlaki ve vatan sever ruhunda uygulanmasını sağlamak;

2) Mürebbilere, yatılı öğrencilere ve yurdun tüm çalışanlarına gerekli emirleri vermek;

3) Yurt şartlarının iyileşmesi için Meclis Kuruluna ve Ulema Meclisine teklifler sunmak;

4) Onun yanında mürebbilerden ve varsa iktisatçıdan oluşan yurt meclisini çağırmak ve yatılı öğrencilerin hatalarını değerlendirmek, gerektiğinde Ulema Meclisi'ni haberdar etmek.

33. Madde

Yönetici yardımcılığına mürebbiler getirilir, öncelikle bekar olan Islah Edilmiş Merkezi Gazi İsa Bey Medresesi öğretmenleri, ki onlar sıralı öğretmenlik görevi yanında yurtta mürebbi görevi yapıyorlar.

Mürebbileri Öğretim kurulu seçer, seçimin onaylamasını ise Ulema Meclisi yapar.

Mürebbiler hem dini hem de dünyevidirler. Mürebbilerin sayısını kurum Müdürünün teklifi ile Meclis Kurulu, Ulema Meclisle anlaşarak belirtir.

34. Madde

Dini mürebbi görevleri arasında şunlar var:

1) Yurt yöneticisinin izni ile yatılı öğrencilerin yemek listesini düzenlemek;
2) Yatılı öğrencilerin dini görevlerini yapıp yapmamalarını göz etmek ve öğrencilerin her duasında (namazında) onlarla birlikte olmak;
3) Dünyevi Mürebbi ile her yemekte yemekhanedeki sırayı gözetmek;
4) Her uygun fırsatta öğrencide dini-ahlaki ve vatansever duygusunu uyandırmak;
5) Dünyevi Mürebbiyle birlikte öğrencileri geziye götürmek ve bu esnada her şeyde gerektiği gibi onlara rehberlik etmek;
6) Dünyevi mürebbiyle birlikte öğrencileri kalktıklarında, yattıklarında, yatakhanede ve tatil süresince havluyu gözetlemek;
7) Yurt Kurulu toplantılarında katılmak ve öğrenciler hakkında bilgi vermek ve
8) Tüm öğrencilerin davranışları ve bilgileri hakkında liste hazırlamak.

35. Madde

Madde.34'te sayılan maddeler dışında dünyevi mürebbinin görevleri arasında şunlar da var:

1) Öğrencilerin ders çalışmalarını izlemek ve uzman öğütlerle her fırsatta yardım etmek;
2) Okumak için havluyu ve etüdü gözetmek;
3) Hasta öğrencilerle ilgilenmek ve onun izni ile derse katılmazlar ise okuldaki devamsızlıklarını özürlemek;
4) Öğrencilerin ruhsal gelişimini sağlamak, onları eğitmek, yönlendirmek ve ustaca konuşma ve açıklama ile ruhsal ufkunu genişletmek;
5) Öğrencilerin okuldaki davranış ve başarıları ile ilgilenmek;
6) Kurum Müdürüne kendi gözlemlerini bildirmek ve
7) Yurt Meclislerinde katılmak ve çalışması hakkında bilgi vermek.

36. Madde

İktisatçının görevleri şunlardır:

1) Temiz iktisadi işleri yanında yurdun tüm yerlerinin temizliğini sağlamak;

2) Hizmetlilerin ve aşçıların çalışmalarını gözetmek;

3) Yurt Meclisi toplantılarında katılmak ve onun alanı ile ilgili tüm soruları cevaplamak.

37. Madde [111]

Mürebbiler ve iktisatçı evli değillerse daireye (sadece birer oda), yemeye, ısınmaya, ışınlandırılmaya ve yurtta hizmete hakları vardır.

Mürebbiler ve iktisatçı yemeyi öğrencilerle birlikte yemekhanede yerler.

Yurtta kalmayan mürebbiler, mürebbi çalışmaları için öğrenci ödemelerinden özel ödül verilecek, miktarını Meclis Kurulu belirler.

38. Madde

Büyük okul tatilinde Müdür, mürebbiler ve iktisatçı yemek veya fazla ödeneğe hakları yoktur.

Eğer öğrencilerin tümü evlerine giderlerse diğer bayramlarda da.

39. Madde

Hekimlik görevlerini yurtta kurum hekimi yapar.

Onun görevi öğrencilerin sağlığı ile ilgilenmek, yurda girdiklerinde her yıl kontrol etmek; yurttaki temizliği teftiş etmek; sıkça öğrencilerin yemeklerini kontrol etmek ve gözlemleri hakkında Müdürü bilgilendirmek. Mutlaka yılda bir kez yurt çalışanlarını kontrol etmek. Hekim nöbetçi mürebbinin çağrısı üzerine yurda gelmekle görevlidir.

---

[111] Buraya kadar ki Maddeler, "*GLASNİK*" İslamske Vjerske Zayednice Kraljevine Yugoslavije Broj 10, Sarayevo, Oktobar 1936, sayılı dergiden alınmıştır.

Yurt hekimi öğrencilere ilk yardımı sunar, ev hastanesine gönderir ve hafif yara ve hastalıkları tedavi eder; ağır hastalıklarda ise hastane tedavisine gönderir.

40. Madde

Ev hastanesindeki tedavi ve ilaçlar yurt bütçesine ve öğrenci ödeneklerine aittir. Hastane tedavisinin masraflarını öğrencinin ebeveynleri karşılar.

41. Madde

Hekim okul yılı sonunda öğrencilerin okul yılı içerisindeki sağlık durumu hakkında yazılı rapor sunmakla görevlidir.

42. Madde

Gündelikçi olarak çalışan hizmetçi, aşçı ve çamaşırcıyı kurum Müdürü tayin eder. Tüm çalışanlar mecburi hekim kontrolünden geçer. Hizmetlilerin görevlerini mürebbilerle anlaşarak Müdür belirler.

İçerdeki düzen

43. Madde

Yurt her zaman Meclis Kurulu ve Ulema Meclisi organlarının teftişine boyun eğer.

44. Madde

Nöbetçi mürebbi yurdun günlüğünü yürütür, burada kendi nöbeti ve günlük çalışma düzeni dışında gün boyu ola gelen önemli olayı da yazar. Nöbetinin sonunda günlüğü imzalar ve kapatır.

45. Madde

Yiyecek tablosunu yurt meclisi, kurum hekimini dinledikten sonra emreder.

Depodan alınacak malın miktarı, nöbetçi mürebbinin sabah ve akşam verdiği yazılı raporu ile sayıya göre belirlenir.

Depodan gereken tüm mallar var olan kurallar ve yönergelere göre alınır.

46. Madde

Müdür kendisi ve ya belirlediği komisyon aracılığıyla yurt kitaplarını, hesaplarını, deposunu ve kasasını kontrol eder ve vezne kitabını kendi imzasıyla bulunduğu durumu belirtir. Bu kontrol yılda en az iki kez yapılmalıdır. Eğer bu kontrolü komisyon yaptıysa, Müdüre yazılı rapor sunar.

47. Madde

Müdür, yılda iki kere Meclis Kuruluna yurdun maddi durumu hakkında rapor sunmakla görevlidir. Bu türden ilk rapor 1. Eylül ile Ocağın sonu arasındaki dönemi kapsar, ikinci rapor ise Ocak sonundan Ağustosun sonuna kadar ki dönemi kapsar. İkinci rapor geçmiş yılın tüm gelir ve giderin beyanatlarını içerir.

Rapor aşağıdaki bilgileri içerecek:

1) O dönemin başlangıcından sonuna kadar ki öğrenci sayısını; yemeğe katılan öğrencilerin günlük ortalamasını;

2) Yemek yiyen diğer kişilerin sayısı;

3) Yemek yiyenlerin toplam sayısı;

4) Her geçen ay ve toplam o dönem için kaç öğrenci ödedi; İslam Birliği bütçesinden toplam yurt için ve şahsi ve maddi giderleri için ayrı- ayrı ne kadar verildi;

5) Toplam yemek için ne kadar verildi;

6) Şahsi giderler dışında her şey için yurtta ne kadar harcandı;

7) Bir öğrencinin ortalama yemek gideri ne idi, yemekle beraber diğer harcamalar, burada şahsi harcamaları saymayarak; tüm giderleri ile bir öğrenci kaça mal oluyordu;

8) Hangi daha büyük alımlar yapıldı, hangi yatırımlar ve hangi değerde ve

9) Öğrenci ödemelerinden harcanmayan ne kadar nakit para var harcanamayan parti kredisi ne kadar ve kurumun maddi giderlerindeki konumu.

48. Madde

Günlük çalışma programını Müdür özel tüzükle belirler, burada yurtta öğrencilerin toplu çalışmaları öngörülecek, örneğin: kalkma saati, namaz saati, zorunlu çalışma saati ve okula hazırlık, yatma saati, yemek saati, çıkış saati, gezme ve diğer.

49. Madde

Yurda girerken her öğrenci kendi sayısını alır, bu sayı elbisesine ve karışan diğer eşyalara yazılır.

50. Madde

Yatakhanelerde öğrenciler imkan varsa sınıfa göre yerleştirilirler, her yatakhanede müdür ve ya mürebbi yatakhaneden birer düzenleyici (sorumlu) belirler.

51. Madde

Düzenleyici yatakhanedeki düzen ve sessizlik ile ilgilenir, itfaiyecinin görevini yapar ve ışığı söndürür. Kalktıktan yarım saat sonra ve akşam yemeğinden yarım saat sonra nöbetçi mürebbiye sözlü olarak yatakhanesindeki öğrenci sayısını rapor eder ve hasta olan öğrencileri bildirir.

52. Madde

Nöbetçi mürebbi, tüm yatakhane düzenleyicilerden sabah yani akşam raporlarını aldıktan sonra, Belirlenmiş şekle göre yazılı sabah, akşam raporunu hazırlar yurtta olan tüm öğrenci sayısını, imzalar ve iktisatçıya verir. Sabah raporunda o günkü yemek için diğer kişilerin sayısını da belirtir.

53. Madde

Takımlarını ve kullanmadığı elbiseyi öğrenciler kalıplı ve düzgün bir şekilde dolaplarında tutarlar. Her öğrenci dolapta bir bölme alır. Dolap eksikliğinde öğrenciler kendi eşyalarını valizlerde tutarlar, valizler de özel sınıflara ayrılmış yerde tutulur. Bu yerin anahtarı mürebbide duracak, bu da bir öğrenciyi dolap düzenleyicisi olarak tayin edecek. Günün belirli zamanında nöbetçi mürebbi düzenleyiciye dolabın anahtarını verecek.

Belirlenmiş plana göre haftada bir kez kirli eşya teslim edilir ve temizi düzenleyicinin gözetiminde alınır.

54. Madde

Yatakhanelerde, lavabolarda ve diğer yerlerde olduğu gibi öğrenciler düzeni ve temizliği tutmak ve en titiz bir şekilde temizliğin gereklerini yerine getirmek zorundadırlar.

55. Madde

Yemekhanede öğrenciler sınıflara göre otururlar. Her masada üstteki sınıftan bir öğrenci oturur. Her masanın, masayı hazırlayan ve yemeği dağıtan bir düzenleyicisi vardır.

56. Madde

Öğrenciler mürebbilerle yemek yiyorlar; özürsüz yemeğe gecikme ceza gerektirir.

57. Madde

Öğrenciler yemek listesine göre hazırlanmış yemeği yemek zorundadırlar; sadece hekimin tavsiyesi ile bazı öğrencilere belirli zaman içerisinde istisnalar yapılabilir ve hekimin öngördüğü şekilde yemek hazırlanır. Aşçı nöbetçi mürebbi izin verene kadar yemek dağıtımına başlayamaz. Yemek şikayetlerini öğrenciler sadece günlük raporda yapabilirler, yemek esnasında asla.

58. Madde

Hasta bakıcı hastalanmış öğrenciler ile ilgilenir, ev hastanesinde olanlarla, bunlara zamanında yemek getirir. O genel olarak hasta öğrencilerle ilgilenir, hekimin verdiği ilaçları zamanında verir, ateşini ölçer ve her değişim için nöbetçi mürebbiyi bildirir. Hekimin yönlendirmesi ile hasta kitabını o işler.

59. Madde

Mürebbinin emri ile, yüksek sınıflardan başarılı öğrenciler ve aynı sınıftaki başarılı öğrenciler bazı derslerde ve aralıklarla zayıf olan arkadaşlarını öğretmek zorundadırlar.

60. Madde

Zorunlu ders esnasında öğrenciler bunun için belirlenmiş sınıflarda ve bunun için özel belirlenmiş başarılı öğrencinin gözetimi altında, birbirini engellememeye dikkat ederek çakışırlar. Bundan dolayı öğrenciler çalışmaya başlamadan önce birbirini rahatsız etmemek için her şeyi önceden hazırlamalılar. Zaman-zaman nöbetçi mürebbi sınıfları dolaşır.

61. Madde

Hava şartları müsait ise, nöbetçi mürebbi öğrencileri toplu geziye çıkarır.

62. Madde

Yurttan tek başına çıkmak sadece yurt tüzüğü ile belirlenmiş zamanda mümkündür; diğer zamanlarda öğrenci yurdu sadece nöbetçi mürebbinin yazılı izni ile terk edebilir.

63. Madde

Yurt kapısını nöbetçi hizmetli açıp kapatıyor; yurt tüzüğü ile kapının ne zaman açılması gerektiğini belirlenecek; kapı açık olduğunda hizmetli kapıda bulunmak zorundadır.

Öğrencilerin hizmetlilerin işlerinde karışmaları, onlarla yurt düzeninin ihlaline yol açacak her hangi bir bağlantı kurmaları katı yasaktır.

64. Madde

Okul öğretmenleri dışında hiç kimse nöbetçi mürebbinin izini olmadan yurda giremez.

65. Madde

Yurtta ev hastanesi olmak zorundadır. Hafif salgınlarda (grip ve benzeri) çok sayıda öğrenci hastalanırsa, hastalar bir yatakhaneye yerleştirilecekler; bu tür olaylarda yurtta salgın devam ettiği sürece her gün gelmek zorunda olan hekimin dediğine göre hareket edilecek.

66. Madde

İmkan dahilinde ise yurdun duşlu ev banyosu vardır; eğer banyonun yerleştirilmesi imkansız ise, öğrenciler haftada bir yıkanacaklar, daha büyük öğrenciler ise ihtiyaca göre tek başına halka açık hamamlarda yıkanabilirler.

67. Madde

Küçük düzensizlik, dikkatsizlik ve dini görevlerin terk edilmesini mürebbi öğrencileri uyarı veya azarlamakla cezalandırır, daha büyük ve tekrarlanan suçları ise müdür cezalandırır. Öğrenci cezaları için özel defter tutulur.

Bu cezaların davranış notuna ne kadar etki edeceğine Öğretim Kurulu karar verir.

68. Madde

Görevden sözleşerek kaçmak, suçluyu saklamak, yeniden yada isteyerek yurt tüzüğünün ihlali, yurt veya arkadaşlarının eşyalarına kötü amaçla zarar vermek düzene karşı suç teşkil eder ve Yurt Kurulunun hazırladığı Ulema Meclisin de onayladığı Öğrenci Davranış Kurallarına göre cezalandırılır.

Verilmiş zararlar için öğrenciler maddi olarak sorumludur ve her zararı karşılamak zorundadırlar.

69. Madde

Öğrencilerin postasını nöbetçi mürebbi kabul eder ve kontrol eder; gelen para havalelerini özel defterde yazdırır.

Belediye dışından olan ebeveynlerin isteği üzerine mürebbi öğrencinin;başarısı ve davranışları, sınıf öğretmenleri toplantısın verdiği kararlara göre hakkında yazılı bilgi verir, okul müdürü belediye dışında olan ebeveynleri bilgilendirir.

70. Madde

Yurt tüzüğü ile belirlenen zamanda, nöbetçi mürebbi teftişte bulunur, öğrencilerin şikayet ve ricalarını kabul eder kabul eder, gerektiği zaman müdüre iletir, ve ceza verir.

Ek-2 İlkokul III. Sınıflar İçin Ortodoks Hıristiyan Din Eğitiminin Ayrıntılı Planı

I. Ders. Genel (Tanrısal) konular:

Ortodoks Dini

1. Dua. (İlk derste öğretmen Tanrının duasını kendisi söyler, daha sonraki derslerde öğrenciler öğretmen ile birlikte söyleyecek).
2. Öğretmen, din dersinde görülecek konuları, günlük hayatta onların faydası ve insanın ahlaki ile ruhsal tamamlanması (Kamil insan) konusunda giriş yapar. Öğrencilerle sohbette, Ortodoks dininin ve kitaptan öğrenilen okul dersi olmadığı onun hayattan öğrenileceği anlatılmalı.
3. Sorular;
   -Din eğitimi nedir?
   -Öğrenciler Ortodoks dini ile nasıl tanışmalı?
   -Ortodoks dini kitaptan öğrenilir mi?
   -Din eğitiminin faydaları nelerdir?
4. Sonuç
5. Öğretmenin dikkatine:
   Din dersi esnasında çocukların daire şeklinde sıralanmaları, özellikle temel bilgilere sahip olduktan sonra, kendilerinin ifade etmeleri ve aralarında tartışmaları tavsiye edilir.

2 Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular

Tanrı

1. Tanrının duası.
2. Tüm canlı varlıkların ebeveyni vardır. Bitkilerin ve hayvanların da kendi ebeveynleri vardır. Bizim ebeveynlerin de kendi ebeveynleri vardır. Onların da kendi ebeveynleri vardır. Tanrı hepimizin ebeveyindir. Gerçek bir Baba gibi, O bizi korur. Onun için biz O'na **Baba** adıyla hitap ediyoruz. Her şeyin var olmasına O sebeptir. O ilktir. Onun olmadığı bir zaman yoktur. Tanrı ruhsal

varlıktır. Biz onu göremeyiz, fakat o bizi görür ve bizim için seviniyor. Biz hepimiz kardeşiz çünkü Tanrı bizim ebeveynimizdir.

3. Sorular;

   - Niye Tanrıyı baba olarak adlandırıyoruz?

   -Niye dünya çapında tüm insanları sevmeliyiz?

   -Tanrıyı görebilir miyiz?

   -Tanrının bir başlangıcı var mı?

4. Sonuç;

   Dünyada görülmeyen bir çok varlık var. Hava etrafımızda her yerde vardır görülmez ama vardır. Tanrı da vardır, fakat bizim gözümüz için O görülmezdir. Din dersi bize Tanrının varoluşunu ve Ona nasıl inanabiliriz öğretmelidir.

5. Öğretmenin dikkatine;

   Öğrencilere Tanrı üçlü hakkında bilgi verilmesin. İlk etapta öğrenciler serbest düşünmeye teşfik edilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem ana) dersin başında ayini öğretmen okuyor, diğer derslerde öğrenciler de eşlik ediyor)

3. Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular.

Dünyanın varoluşu

1. Tanrının duası

2. Gördüğümüz her şeyi: gök, güneş, ay, yıldız, bulut, yaşadığımız kara (toprak), nefes aldığımız hava ve karada bulunan her şey ot, ağaçlar, dağlar, ırmaklar, denizler, balıklar, kuşlar, yabani ve evcil hayvanları, tabii ki insanları v.s. Tanrı etrafımızdaki her şeyi var etmiştir. Dünyayı var etmek Tanrı'nın eseridir. Bizler Tanrı'nın yarattığı dünyayı ne kadar muhteşem ve mükemmel var ettiğini görüyoruz. Dünyanın her tarafında bitki ve hayvanlar bir düzen içerisinde yaşamaktadır. Ve hepsinin ayrı besinle beslenmesi öngörülmüştür. Hepsine ayrı amaçlı yaşayış şekli verilmiştir. Dünyada yaşayan her şeyin doğması, büyümesi, yaşlanması ve ölmesi belirlenmiştir, devir daim olarak her şey değişmektedir. Tanrı herkese zaman, yer ve düşünce vermiştir. Tanrı tek bir

sözüyle dünyayı hiçbir şeyden var etmiştir. Göğe ve toprağa emretmiş ve onlar varolmuş. O istediği her şeyi yapabilir. Tanrı en kıymetli varlıktır(yaratıktır). Ona hiçbir yerde ve hiçbir zaman, ne yerde ne gökte kimse eşit olamaz.

2. Sorular;
   - Görülen doğayı ne yaratır?
   - Dünyayı kim yaratmış?
   -Düzeni kim oluşturmuş ve bizimle kim hükmediyor?
   -Varolan bütün canlılar hangi aşamalardan geçmektedir?
   - Tanrı dünyayı ne ile yaratmıştır?
3. Sonuç;

   Dünyada her şey mükemmel bir uyumdadır. Gece ve gün, mevsimler, doğma, büyüme ve yaşlanma her şey normal bir düzende gerçekleşiyor. Bu böyledir çünkü Tanrı hepsini yaratmış ve düşünmüş. Gecenin ardından tekrar gece olmamıştır. Kuşun bile yumurtaya dönmesi olmamıştır. Ne elmanın tekrar tomurcuk olması. Doğada her şey gelişiyor ve Tanrının yarattığı öylece devam ediyor.
4. Öğretmenin dikkatine;

   Öğrencilere tarafından çeşitli doğal femonelerin gelişim evrimleri çizilsin.
5. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

4 Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular.

İnsanın yaradılışı

1. Tanrının duası
2. Dünyanın görünen ve görünmeyen her şeyi yarattıktan sonra insan oğlunu yaratmıştır. O bizim atalarımızı da yaratmıştır. Hz. Adem ve Havva'yı da yaratmıştır. İnsanlara karşı olan büyük sevgisi için, Tanrı insanın dünyanın her yerinde yaşamasını ve idare etmesini öngörmüştür. Tanrı onu mantıksal ve hür yaşamasını öngörmüştür. Dış görünüşüyle insanlar ayrılır. Tanrı insanları beyaz, siyah ve sarı ırkla, kısa ve uzun boylu, genç ve yaşlı, ama hepsi mantıksal düşüncesinde özgür ve hür yaratmıştır. O yüzden insanlar

birbirlerini sevmeli ve saymalıdırlar. Onlar bu davranışlarıyla Tanrıya daha yakın görünürler bilinçsiz hayvanlara değil.

3. Sorular;
    - İnsanı kim yaratmıştır?
    - İnsanlar aralarında nasıl ayrılırlar?
    - Hz. Adem ve Havva niye bizim Ebeveynlerimiz gibi bilinmektedir?
    - İnsanları hayvanlardan ayırt eden nedir?
4. Sonuç;

    Bütün canlı varlıklar yaşar, nefes alır, beslenir, çoğalır ve ölür. İnsan her şeyden kendi iradesi ile ve özgürlüğüyle ayrılır. İnsan özgür ve özgür düşünme iradesiyle Tanrı'ya daha yakındır hayvanlara değil.
5. Öğretmenin dikkatine;

    Değişik medyalar aracığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere dünyanın yartılışıyla ilgili ikonalar gösterilsin.
6. Ders sonunda dini ayin (Bakire Meryem ana)

5. Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular

Melekler

1. Tanrının duası
2. Tanrı dünyayı ve insanları yaratmadan önce melekleri yaratmıştır. Melekler bedensiz ve ölümsüzdürler, bizim ruhlarımızın da olduğu gibi. Onlar her zaman Tanrı'nın emirlerini yerine getiriyor, sıkıntısızdırlar (tasasız), onların sayısı çoktur ve her zaman iyilik yapmak için görevlendirilmiştirler, onlar hata yapmaz, günah işlemezler. Tanrı melekleri insanların yanına gönderdiğinde onlar insan gibi görünürler. Bu yüzden melekler ikonalarda kanatlı bir insan gibi çizilirler. Meleğin anlamı da habercidir.
3. Sorular;
    - Tanrı insanlardan ve dünyadan önce kimleri yaratmıştır?
    - Tanrı'nın emirlerini insanlar mı, melekler mi yerine getirirler?
    - Melek kelimesinin anlamı nedir?

4. Sonuç;

Dünyayı var etmeden önce Tanrı melekleri yaratmış. Onlar bedensiz ve anlayışlı varlıklardır. Melekler Tanrı'nın habercisidir. Tanrı bize söylemek istediğini onların vesilesiyle iletir. Onlar bizim ruhsal sırdaşlarımızdır.

5. Öğretmenin dikkatine;

   Değişik medyalar aracılığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere meleklerin yartılışıyla ilgili ikonalar gösterilsin.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

6. Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular

Tanrı İsa Mesih

1. Tanrının duası

2. Bizim dinimizin ana merkez konusunda kurtarıcımız Tanrı İsa Mesih bulunmaktadır. O Tanrı'nın oğludur, dünyada insan gibi doğan, fakat onun görevi insanlara Tanrı'nın yolunu göstermektir. İsa'nın anlamı kurtarıcıdır, onun sayesinde Tanrı insanları günah ve ölümden kurtarmıştır. (Hristos) Mesih'in manası ise yardım severdir. İsa Mesih dünyada 33 yıl yaşamıştır. Onu haça çiviledikten sonra O ölmüş, fakat yeniden "dirilip" göğe çıkmış. Onun dirilmesi bizim için en sevinçli andır, onun sayesinde Tanrı insanlara ölümü yenmesini ve göğün zenginliğinde Tanrı'nın yanında olmasını nasip etti.

3. Sorular;

- Tanrı oğluna hangi isimlerle hitap ederiz?
- İsa'nın anlamı nedir?
- Mesih'in anlamı nedir?
- İsa Mesih dünyada ne zaman yaşamıştır?
- Neden Mesih'i kurtarıcı çağırıyoruz?
- Bizim Kurtarıcımız dünyadaki hayatını nasıl tamamlamıştır?

4. Sonuç;

Tanrı'nın oğlu, bizim kurtarıcımız ve Tanrı'mızdır, dünyaya insan gibi gelmiş ve o şekilde insanların kurtarıcısı olmuştur. Onun sevgisi insanlara karşı

çok büyükmüş, göğün zenginliğini bırakarak dünyaya gelip sıradan bir insan olarak yaşamış. Yaşamı boyunca insanlara nasihat edip, hastaları iyileştirmiş. İsa Mesih bizlere insanları sevmemizi öğretmiş, düşmanlarımızı bile sevmemizi öğretmiştir. Bizim nasıl mükemmel olmamızı da öğretmiştir. Onun davranışlarına dikkat edersek Tanrı ve ailemiz için "mutlu" oluruz.

5. Öğretmenin dikkatine;

Değişik medyalar aracılığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere Tanrı İsa Mesih'in doğuşuyla ilgili ikonalar gösterilsin.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

7. Ders. Genel (Tanrı oğlu) konular

Meryem Ana

1. Tanrının duası
2. Tanrı oğlunun dünyada doğması için kusursuz bir kadının olması gerekirdi, onun temiz kalpliliği ve iyiliği karşılığında böyle bir görevi gerçekleştirmeye uygun görüldü. Nesilden nesile Meryem ananın doğması için hazırlanıyormuş. O sıradan bir kızmış, tüm insanların da olduğu gibi. Fakat o kendi iç ve dış güzelliğiyle Tanrı'yı doğurmaya hazırmış. İyimser ve yardımsever haliyle, Meryem analık duygusuyla bütün insanların önüne geçer. Onun dualarıyla Tanrı insanların tüm sıkıntılarını çözüyor.
3. Sorular;
   -Meryem ana kimdir?
   -Onun ismi nedir?
   -Neden Ona Meryem ana diyoruz?

- Neden ona kadınlar arasından seçilmiş diyoruz?
- Neden bütün kadınlar arasından Tanrı'nın oğlunu doğurması için seçilmiş?
- Neden Meryem anaya dua ederiz?

4. Sonuç ;
   Meryem ana ayinin açıklanması.
5. Öğretmenin dikkatine;

Değişik medyalar araclıığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere Meryem Anayla ilgili ikonalar gösterilsin.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

8. Ders; Genel (Tanrı oğlu) konular

Kutsallar ve kutsal insanlar

1. Tanrının duası
2. Meryem anadan sonra bir de kutsal insanlara (evliyalara) dua ederiz. Biz onlara kutsal diyoruz, çünkü onlar yaşamları boyunca Tanrıya karşı bütün kulluk vazifelerini yerine getiriyorlarmış. Şimdi onlar Tanrının yanında ve bizim için dua ederler. Kutsal kişileri ise birkaç şekilde kullanırız: peygamberler, havariler, evliyalar deriz. Onların günlerini kutlamamıza şanlı gün deriz. İsmini taşıdığımız kişilerin gününü kutlarız.
3. Sorular ;

- Kutsal insanlara nasıl hitap ederiz?
- İsmini taşıdığımız kutsal insanların gününe ne deriz?
- O günü ne şekilde kutlarız?
- O günde neler yaparız?

4. Sonuç;

   İnsanlar kutsal olmaları için yaratılmışlardır. Kendilerini Tanrıya adayan ve Tanrıyı gerçek anlamda seven kişilere kutsal insanlar deriz. Onlar Tanrıyla birlikte yaşar ve bizler için dua ederler. Bu yüzden biz onlara saygı gösterir günlerini kutlarız.

5. Öğretmenin dikkatine;

   Değişik medyalar aracılığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere evliyalarla ilgili ikonalar gösterilsin.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

9. Ders. Kilise hakkında konular

Kilise

1. Tanrının duası
2. Dünya çapında insanları birleşip toplanmaları için değişik yerler vardır. Halk insan topluluğundan oluşan aynı ırktan olan, aynı dili konuşan, aynı ülkede olanlardır. Sülaleler kan bağı olan bir topluluktur. Aileler ise daha küçük topluluklardır ebeveynlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Bütün bu topuluklar insanları birbirlerini sevdiği ve beraber yaşamayı istediği için vardır. Kilise topluluğunda ise her ırktan, her dilden, kan bağı olan herkesin, ailelerin, hepsinin bir yerde Tanrıyı sevdikleri için toplanmasını sağlar. Kilise ailesini dindarlar, papazlar, evliyalar, melekler ve Tanrı oluşturmaktadır. İnsan bu topluluğun içinde olduğu zaman bir çok kardeşleri, fazlasıyla akrabaları ve dostları ve Tanrı onların ebeveyni gibidir. Bu şekilde bir insan, insanları sevmesini öğrenip Tanrı'nın da onları sevdiği gibi.
3. Sorular;
   - Kilise nedir?
   - Kilise nasıl bir topluluktur?
   - Ne tür insanların başka topluluklarını biliyorsunuz?
   - Kilisenin ailesini kim oluşturuyor?
   - İnsan Kilisede neleri öğrenir?
4. Sonuç;

   Kilise, insanların Tanrıya inanmasına, onun sevmesine, onun yaratığı her şeyini saygı göstermesini bir topluluk-aile yeridir. Onların ailesi ve ayrı yerlerde yaşamasına rağmen kilisede hepsi beraber dua eder, birbirlerine yardım eder, mübarek günleri beraber kutlar ve aynı dine inanırlar.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Kilisenin amacı ve faaliyetleri anlatılsın.
6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

10. Ders. Kilise konuları

Mabet (Tapınak)

1.Tanrının duası

2. Tapınak Tanrıya inanılan bir yer ve Ona ait olan "Tanrı'nın evidir". Tapınakta merhamet ve iyilik vardır, bunlar bizlere papazlar ya da orada görevli olanlarla bize verilir. Tapınaklar diğer sıradan binalardan kendi kubbesiyle ayrılır. Kubbelerin tepesinde haç bulunuyor. Tapınağın giriş yanında kilise çanı bulunur. Kilise çanı, insanları ibadete davet eder. Tapınağın önünde açık alan bulunur. Mabedin içi 3 bölümden oluşur: mabedin orta bölümü, papazları ibadetlerini yaptıkları yere mihrap denir ve kilisenin en kıymetli yerinde "Tanrının Sofrası". Mihrap kilisenin ortasında, ikonalar bölümünde bulunur. Bu bölüm birkaç kapı ve birkaç sıra ikona bölümünden oluşur. Papazlardan başka kimsenin bu bölüme girmesine izin verilmez.

3. Sorular;

- Mabet diğer binalardan nasıl ayrılır?
- Mihrap neden kullanılır?
- Mihrabın üstünde ne bulunur?
- Mabedin bölümleri hangileridir?
- Mabedin en kutsal yeri hangisidir?
- İkonalar bölümü nelerden oluşuyor?
- İkonalar bölümünün orta kısmına ne denir?

4. Sonuç;

Mabet Tanrının bulunduğu yerdir. Dindarlar, kendi dualarını yapmak için burada bulunurlar. Mabet aile yeridir.

5. Öğretmenin dikkatine;

Kilise ve mabet kavram ayrımı yapılsın.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

11 Ders. Kilise konuları

1. Mabet (tapınak) ikinci ders

2. Mabed ziyaret edilerek dersin tekrarı yapılsın. Öğrenciler yanlarına kağıt kalem getirip, mabedin dış görünüşünü veya iç bölümünden detaylar çizsinler. Çizdikleri resimlerden sınıfta din dersinden sergi yapılsın.

3. Öğretmenin dikkatine ;

Dersin başında ve sonunda okunan ayin mabette yapılsın.

12 Ders. kilise konuları

Din görevlileri

1. Tanrının duası
2. Tanrıya kendilerini adayan ve Mabetlerde bulunan orada görev yapan kişilerdir. Onlar bizim ruhani babalarımızdır, onun için Baba olarak hitap ederiz. Piskopos ve papazlar tarafından hayır dua ediliyor. Din görevlileri hayır dua ederken İsa Mes. Harfleri söylerler ve tüm günahlarımız af olur. Sanki Tanrı İsa Mesih tarafından hayır dua edilmiş gibi oluyor. Günahların temizlenmesi için hayır dua Papaz tarafından yapılırken saygılı olmamızı gerekir. Mabette "Size barış" din görevlileri tarafından söylendiği zaman dikkatli dinlememiz gerekir. Din görevlileri hayır dua yaparken siyah şeyler giyinirler. Siyah rengi takvalığın sembölüdür. Mübarek günlerde din görevlilerimiz, Tanrı ile bizim arasındaki mutlululuğu sembole etmek için süslü kıyafetler giyerler. Din görevlilerimiz insanların ruh sorunlarını halletmeye çalışırlar, gençlere ve kilisenin yeni üyelerine din dersi verirler.
3. Sorular;
   - Din görevlisi kimlere denilir?
   - Onlarla nasıl selamlaşırız?
   - Nasıl giyinirler?
   - Onların görevleri nelerdir?
4. Sonuç;

Din görevlileri Tanrıya kendilerini adayan ve Mabetlerde bulunan, orada görev yapan kişilerdir. Onun için onlara karşı saygılı ve dikkatli olmamız gerekiyor. Onlar bizim ruhani ebeveynlerimizdir.

5. Öğretmenin dikkatine;

Din görevlilerle öğrenciler bir araya gelerek birbirlerin daha iyi tanıtsınlar.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

13 Ders; Kilise konuları

Dua

1. Tanrının Duası
2. Tanrı kendi mahlukatını sevdiği gibi bizleri de seviyor. Her şeye Gücü Yeten Rab diyor ki "Size baba olacağım siz de oğullarım, kızların olacaksınız" (2.Kor. 6,18). Tanrıdan her şeyi her zaman isteyebiliriz. Ana babalarımızdan istekte bulunduğumuz gibi Göğün Babasından da bulunabiliriz. Bizim müracaatımız Tanrıya karşı duadır. Dua Tanrı ile Kul arasında bir sohbettir. Mutlu, üzüntülü, ihtiyacımız olmadan Tanrıya müracaat etmemizi gerekiyor. Tanrı her zaman bizim dualarımıza cevap verir çünkü O rahman ve rahimdir. İnsanlar için iyi ve kötü ne olduğunu O daha iyi bilir. Tanrı dışında Meryem Ana ve Evliyalara müracaat edebiliriz çünkü onlar Tanrı insan arasında vekildir.
3. Sorular;
   - Tanrıya nasıl dua edebiliriz?
   - Tanrıya niçin dua ederiz?
   - Tanrı ne zaman dualarımız kabul eder?
   - Tanrı dışında kimlere dua edebiliriz?
4. Sonuç;

Tanrı ile konuşmak isterseniz dua ile müracaat edin. Biz ve yakınlarımız ne durumda olursak olalım her zaman Tanrıya şükür etmemiz gerekir. Mutlu, üzüntülü, mutsuz, kaza, hastalık, aç, tok iken vs. her zaman dua etmemiz gerekir. Bu duaların adları teşekkür ve övmek dualarıdır. Tanrıdan her zaman yardım istememiz gerekir,

eğer günah işlenirse Tanrıdan bu günahın aff olmasını ve pişmanlık duyulması isteniyor. Mutlu olarak yaşamak isterseniz Tanrıya dua edin.

5. Öğretmenin dikkatine;

Dualar öğrencilerle birlikte söylensin.

6. Ders sonunda ayin (Bakire Meryem ana)

14 Ders; Kilise konuları

Hutbe

1.Tanrının Duası

2. Tanrı her yerde olduğu için, her yerden dua ederiz (evde, yolda, Tanrı evinden vs). Gerçek Hıristiyan her gün Tanrıya dua eder ve bu duaya günlük dua deriz. Dua hem kişisel, hem de toplu halde yapılır. Pazar ve Bayram (özel) günlerinde Tanrı evine gidip dua ederiz. Bayram günlerinde din görevlileri tarafından insanlara vaaz verilir. Vaazı hutbeden din görevlisi anlatır, bayram günleri oruçla beklenir.

3. Sorular;

- Tanrıya nerede dua edebiliriz?
- Tanrıya nasıl dua ederiz?
- Her gün yapılan duaya nasıl denir?
- Vaaz nerden yapılır?

4. Sonuç,

Her Hıristiyan, vaaz hakkında bilgi edinme gerekir. Vaazlardan çok şey öğreniriz ve beraber yaşamayı öğreniriz. Vaazlardan dinimizi öğreniyoruz.

5. Öğretmenin dikkatine;

Vaaz esnasında öğrenciler kiliseye götürülsün.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

15. Ders. Kilise Konuları

Noel Baba, Mesih'in doğum gününü kutlama

1. Tanrının duası
2. Tanrı İsa Mesih'inin doğumu ile ilgili edebiyat literatürü okunması. "İsa'nın Kral Hirodes devrinde Yahudiye'nin Beytlehem Kenti'nde doğmasından sonra bazı yıldız bilimciler doğudan Yerusalm'e gelip şöyle dediler; Yahudiler'in Kralı olarak doğan çocuk nerede? Doğuda O'nun yıldızını gördük ve O'na tapınmaya geldik….." (Matta 2, 1-12). Yeşil ağaç ile İsa Mesih arasındaki sembolik bağlantıyı kurmak, ağacın tepesinde yıldız –Yıldız, Yıldızbilimcileri İsa Mesih'in doğum yerine doğru götürüyor. Ağacın altına bırakılan hediyeler Yıldızbilimcilerin İsa Mesih'e getirdiği hediyelerdir.
3. Sorular;
   - İsa Mesih hangi şehirde doğdu?
   - Nasıl bir yerde doğdu?
   - Onun doğumun kimler vardı?
   - Yıldızbilimcileri genç İsa Mesih'e neler getirdiler?
   - Mesih İsa'nın doğumu için mutluluk şarkısını kim söyledi?
   - Ağacın tepesini süsleyen yıldız neyi sembole ediyor?
   - Neden ağacın altına hediyeler bırakılır?
4. Sonuç;

   Her bayramın ayrı bir derinliği ve değerliliği vardır. Belirli bir tarih olayını başlatıyorlar, biz de onu hissederek bayram gibi kutluyoruz. Bayramın gerçekten mutluluk içinde yaşanması için olay içinde ki her bir elementin sembolünü tanımamız gerek. Eğer anlamını bilmediğimiz bir şey yapıyorsak o bayramın değerini hissedemeyiz.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Değişik medyalar aracığıyla, bilgisayar ortamında öğrencilere bayramlarla ilgili olaylar gösterilsin.
6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

16. Ders. Kilise konuları

Noel kutlamalarına hazırlık – Noel ağacı ve kutlamalar

1. Tanrının duası
2. Sınıfta çam ağacı öğrencilerle beraber süslensin ve tüm öğrenciler en yakın akrabalara tebrik kartı hazırlarlar.
3. Sorular;

Geçen dersin soruları tekrar edilsin.

4. Sonuç;
5. Öğretmenin dikkatine;

Tebrik kartları için öğrencilere teklifler verilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

17. Ders. Kilise konuları

Bayramlar. Tanrısal bayramlar

1. Tanrının duası
2. Bayramlar diğer günlerden farklı olan günlerdir. Bayramlar, önemli günlerin kutlandığı yada azizleri anmaktır. Bayramalarda katılarak, o günlerin yaşandığı döneme gitmiş gibi oluyoruz. Kilise şairlerinden ve kilise geleneği tarafından yazılmış dua ve ilahiler bunu bize sağlar. En büyük bayarmlar Tanrı ve Mesih İsa ile ilgili olanlardır. Bunları Tanrının bayramları olarak adlandırıyoruz. Bunlar: Mesihin Doğumu-Noel, Mesihin Ortaya Çıkışı, Büyük Cuma vs dir.
3. Sorular:

   -Bayramlar ne tür günlerdir?

   -Bayramları niye kutluyoruz?

   -Tanrının bayramlarını sayınız?

   -Bu bayramları niye kutluyoruz?

   -Bu bayrmların özellikleri nelerdir?
4. Sonuç:

Tanrının bayarmları hayatımızın en mutlu günleridir. Bu nedenle bunları büyük sevinçle, özel dualar, hediyeleşmek ve bayram yemekleri ile bunları kutluyoruz.

Bugünlerde insanlar yeni elbiselerini giyer ve o konu ile ilgili tarihi anlatımlar üzerinde konuşurlar.

5. Öğretmenin dikkatine:

Öğrencilere bayramlarla ilgili ikonalar gösterilerek, her bayram hakkında bilgi verilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

18. Ders. Kilise konuları:

Meryem Ana Bayramları

1.Tanrın duası

2. Meryem Ana Bayramları, Meryem Ananın hayatı ile ilgili olanlardır. Bunlar: Kutsal Meryem Ananın doğum günü-küçük Meryem Ana, Giriş-Tapınağa girdiği günü kutlarız vs dir. Bunlar kilise ilahilerinde, okuma metinlerinde ve ikonalarda ölümsezliştirilmiştir.

3.Sorular:

-Hangi Bayramları Meryem Ana Bayramları olarak adlandırıyoruz?

-Bunlar hangileridir?

-Bu bayramlarda neyi kutluyoruz?

-Bu bayramalar nerede aksettirilmiştir?

4. Sonuç:

Meryem Anaya olan saygımızdan doalyı bizler yıl boyunca birkaç Meryem Ana Bayramı kutluyoruz. Bu günlerde özellikle bizler için Tanrı önünde şefaat dilemesi için ona yalvarıyoruz.

5. Öğretmenin dikkatine:

Öğrencilere bayramlarla ilgili ikonalar gösterilerek, her bayram hakkında bilgi verilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

19. Ders. Kilise konuları:

Hac

1. Tanrının duası
2. Kilisenin en kutsal araçlarından biri Hac'tır. Bu yüzden onun saygınlık kaynağını bilmemiz lazım. Hac'ın kutsalığı onun üzerinde gerilmiş olan Tanrı ve Kurtarıcı İsa Mesih'ten geliyor. Haca saygı gösterdiğimizde esasen Mesih'in kurban olmasına saygı gösteriyoruz. Hac birçok malzemeden yapılabilir fakat, hacın gerçek güzeliği onun Mesihi sembolize etmesinde yatmaktadır. Haca, evlerin duvarında, arabalarda, kiliselerde, din adamlarının elbiselerinde, insanların boyunlarında rastlayabiliriz. Bununla Tanrıya olan saygı ve sevgimizi göstermiş oluyoruz o da bize güç vermekte ve bizi kötülüklerden korumaktadır.
3. Sorular:
   -Kilisedeki hangi kutsal objeleri tanıyorsunuz?
   -Hac'ı kutsal kılan nedir?
   -Hac'ın şekli nasıldır?
   -Hac hangi malzemeden oluşur?
   -Hac'ın güzeliği nerede yatar?
   -Bugün Hac'a nerelerde rastlayabiliriz?
   -Boynumuzdaki Hac'ı niye taşıyoruz?
4. Sonuç:

Haç insanlara, bizim Hıristiyan olduğumuzu bildirir. Bu yüzden kurtarıcıma olan sevgi ve saygımızı Haç'a gösterdiğimiz saygı ile gösteriyoruz.

5. Öğtretmenin dikkatine:

İlk önce değişik malzeme ve şekillerde yapılmış olan haçları öğrencilere gösteriniz, daha sonra onları haç çizimine teşvik edin.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

20. Ders. Kilise konuları:

Hac çıkarmak

1. Tanrı'nın duası
2. Tanrı ve Mesih İsa'ya imanımızı ifade etmek için hac takıyoruz. Dua esnasında sağ elimizle hac çıkartıyoruz. Haç çıkartmak için sağ elin baş, işaret ve orta parmakları kullanıyoruz. Birleşen parmaklar Tanrı Babaya, Tanrı Oğluna ve Kutsal Ruha imanımızı ifade ediyor. Kalan iki parmak ise Tanrı'nın yeryüzüne inişini ve insan olduğunu ifade ediyor. Bu onun iki özelliğini ortaya koyuyor tanrısal ve insani. Hac çıkartmak büyük görevdir, kötülüklerden korunmak, iyi işler yapmak için yardımcı olur. Hac çıkarırken yavaş ve dikkatli olmamız gerekiyor. Her duanın başında, ortasında ve sonunda hac çıkartıyoruz. Mabede girdiğimizde, ikonaların önünde, haçınönünde vs. hac çıkartıyoruz. Haç çıkarırken sessizce diyoruz: Tanrı adına, Oğluna ve Kutsal Ruh, amin. Amin – gerçekten, doğru öyledir, öyle olsun demektir.
3. Sorular;
   - Niçin boynumuza hac takıyoruz?
   - Niye hac çıkartıyoruz?
   - Ellerimize doğru bir şekilde nasıl koyarız?
   - Bitişik parmakalarımız ne ifade ediyor?
   - Amin kelimesi ne demektir?
   - Değerlendirirken ne diyoruz?
4. Sonuç;

   Hac işaretiyle insanlara Ortodoks-Hıristiyan olduğumuzu gösteriyoruz.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Hacın nasıl çıkartıldığını tüm öğrencilere ayrı ayrı pratık olarak gösterilsin ve manevi kültürün bir parçası olduğunu öğretilsin.
6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

21. Ders Etik konular

Ahlaki görevler

1. Tanrını duası

2. Tanrı bütün dünyayı sevgiden dolayı yarattı. Tüm yaratıklarından insanları kendi çocukları gibi en çok seviyor. Onun için bizlere sınırsız özgürlük verdi. Tanrı iyidir bizim de iyi olmamız kurallar verdi. Faydalı kurallar ahlaki görevlere deniliyor. Mesela; bağışlmak, güvenlilik, çalışkanlık, doğruluk vs. Tüm bu kurallar, hayatımızda Tanrıyla diğer insanlarla sağlam ilişkiler kurmamızı sağlar.
3. Sorular;
   - Ahlaki görevler nelerdir?
   - Hangi ahlaki görevleri siz biliyorsunuz?
   - Bunlarınn ne özelliği vardır?
   - Hangi ahlaki görevi sizin için en faydalıdır?
   - Ahlaki görevlerini yerine getirdiğinde neler hissediyorsun?

4. Sonuç;

Tanrı iyidir. Bizim ebeveynlerimiz de iyidirler, onun için biz de onların çocukları olduğumuz için iyi olmamız gerekiyor. Tanrıya ve yakınlarımıza olan sevgimiz ancak ahlaki görevlilerle yerine getirilir.

5.Öğretmenin dikkatine;

Öğrencilerle serbest konuşmalarda ahlaki amellerin önemi iyice anlatılsın.

6. Dersin sonunda ayin (Bakire Meryem Ana)

22. Ders Etik konular

Bağışlamak

1. Tanrının duası

2. Bağışlamak, ahlaki görevlerin en büyüğüdür. Bağışladığımız Tanrıya en çok benzediğimiz zamandır. Tanrı her şey için ve her zaman bağışlar bizi. Eğer kimse küfür ederse, kalbimizde bir ağırlık hissederiz, fakat bağışlarsak ağırlık ortadan kaybolur. Bağışlamak arkadaşlık için içecek ve yemektir. Onun için yakınlarımızı ve tüm insanları bağışlamak gerekir. Bağışladımızda hayatımız mutluluktur.

Sorular;

Bağışlamak nedir?

Ebeveynlerimiz her zaman bizi bağışlıyor mu?

Bağışlamak için her zaman yeterince uğraşıyor muyuz?
İntikam nedir?Kötülüğ her zaman kötülükle karşılık vermemiz gerekiyor mu?
Bağışladığımız zaman inttikam yükümüzden kurtulmuş oluyoruz. O zaman herkesle çok kolay iletişimde bulunabiliyoruz ve herkez arkadaş olarak görebiliyoruz.Öğretmenin dikkatine;
Örnekler Kutsal kitaptan değil, daha çok öğrencilerin hayatından verilmesine dikkat edilsin.Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

23. Ders Etik konular

Ebeveynlere saygı

1. Tanrının duası
2. Ebeveynelere olan saygımız, aynı zamanda Tanrıya nasıl saygılı olmamızı öğretiyor. Ebeveynlerimiz her zaman bizim ilgileniyorlar. Onlar sağlıklı büyümemiz dikkat ediyorlar. Kızdıkları zamanda bizim iyilimiz için yapıyorlar. Ebeyvenlere olan sevgi korkudan değil, sevgiden olması gerekiyor.
3. Sorular;

- Tanrıya olan saygı neler öğretiyor?
- Neden ebeveynlerimize saygı göstermemiz gerekiyor?
- Niçin ve ne zaman ebeveynlerimiz ceza veriyorlar?

4. Sonuç;

Ebeveynlerine olan saygının ürünü hayatta mutluluktur. Yaşlılara olan saygı bizlerde adalet ve sorumluluk duygusunu geliştirir.

5. Öğretmenin dikkatine;

Öğrenciler mümkün olduğu kadar kendi aralarında tartışmalara izin verilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

24. Ders Etik Konular

Görevler (Tanrıya karşı, insanlara karşı, vatana karşı)

1. Tanrının duası

2. Ahlaki görevlerden Tanrıya ve insanlara karşı olan bağılılımızı görevlerle ifade ediyoruz. Dindar olmak hiç bir şekilde Tanrının isteklerine karşı gelmemek manasına geliyor. Ebeveynlerimzden; Tanrıya karşı, insanlara karşı, vatana karşı görevleri öğreniyoruz. Ebeveynlerin anlatıkklarına güvenmemizi gerekiyor. Vatana olan görevlerimiz kanunlarla ifade ediyoruz.

3. Sorular;

- Görev nedir?
- Birine ihanet etmek ne demektir?
- Görevleri kimlerden öğrenebiliyoruz?
- Güvenmek nedir?
- Vatana olan görevlerimizi nasıl ifade ediyoruz?
- Bizim en güvenli arkadaşımız kimdir?

4. Sonuç;

İnancımız Tanrı ve yakınlarımızın bize yardımcı olmlarını sağlayacaktır.

5. Öğretmenin dikkatine;

İyi ve kötü ameller arasında bir değerlendirme yapılsın.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

25. Ders. Etik konular

Gerçeği söylemek

1. Tanrının duası
2. Gerçeği söylemek gerçeğe karşı bir sevgidir. Konuşurken ve düşünürken her zaman gerçeği söylemeye çalışalım. Gerçeği söylemek, ağızımızdan çıkan her sözün doğru söylemesini yardımcı oluyor. Arkadaşlar arasında yapılan şakalara, yaşlılara nasıl cevap veriyoruz ve yaptıklarımızı nasıl özürdilediğimize dikkat edelim. Gerçeği söylemein zıddı yalan söylemektir. Yalan söylediğimiz zaman inancımıza karşı geliyoruz. Yalan söylemekle arkadaşlarımızı da kaybedebiliriz.

Gerçeği söylemekle arkadaşlarımızı kazanıyoruz. Tanrının içinde hiç bir yalan yoktur. Gerçeği sevenler Tanrıyı da sevmiş oluyor.

3. Sorular;
   - Gerçeği söylemek nedir?
   - Gerçeği söylemek neler kazandırıyor?
   - Gerçeğin zıddı nedir?
   - Ağızımızdan çıkan her söze niye dikkat etmeliyiz?
   - Gerçeği söyleyen neden rahat uyuyor?
   - Gerçeği söylemekle ne ifade ediyoruz?
4. Sonuç;

   Düşmanlık gerçeği söylemkle kazanılıyor.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Öğrencilere gerçeğin amaçlarını neler olduğu anlatılsın.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

26. Ders. Etik konular

Çalışkanlık

1. Tanrının duası
2. Çalışkalığın ve düzenin ne kadar önemli olduğunu Tanrının yaratıklarına bakarak öğrenebiliriz. Dünyada çeşitli varlıklar vardır. Gökyüzünde ne kadar yıldız vardır? Yeryüzünde ne kadar bitki ve hayvan çeşitleri vardır? Denizlerde gözümüzce görülmeyen ne kadar varlıklar vardır? Tanrı her varlık için sürekli ilgileniyor. Çalışaknlığın zıddı tembeliktir.
3. Sorular;
   - Çalışkanlık nedir?
   - Çalışkanlığın faydaları nelerdir?
   - Her zaman çalışkan mıyız?
   - Örnek alınabilecek çalışkan insanlar çevrenizde var mı?
   - Çalışknlığın zıddı nedir?
   - Tembeliğin faydaları nedir?

4. Sonuç;

   Topluma ve ailemize faydalı olmak istiyorsak çalışkan olalım. Çalışkan insanlar hem kendine hem de başkalarına faydalı oluyor.

5. Öğretmenin dikkatine;

   Okulun süslenmesi için aktivitelerde bulunun.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

27. Ders. Etik Konular

Başkalarına karşı görevlerimiz (yakınlara, yabancılara, düşmanlara)

1. Tanrının duası
2. Herkes aç kalmasın, üşümesin, vurulmasın diye kendini düşünür. Fakat yalnız kendini düşünürsen benceliğe dönüşür. Mükemmel sevgi sınırsızdır. Onun için yanlız kendimiz değil dünyada herkezi düşünmek gerekiyor. Etrafınımzdaki doğa için de ilgilenmemiz gerekiyor. İnsanlara yardım etmek için her zaman hazırlıklı olmamız gerekiyor. Onlara dua ve nasihatle yardım edebiliriz.
3. Sorular;
   - Başkaları için ilgilenmek ne demektir?
   - Bencilik nedir?
   - Kimin için ilgilenmemiz gerekiyor?
   - Yakınlarımıza nasıl yardımcı olabiliriz?
4. Sonuç;

   Tanrının tüm yaratıkları dua ile ilgilenebiliyoruz.

5. Öğretmenin dikkatine;

   Hıristiyanlar Tanrının yaratıklarına gösterdiği ilgi çevre anlayışını anlatınız.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

28. Ders. Etik konular

En büyük iyilik – mutluluk

1. Tanrının duası
2. En eski zamanlardan beri insanlar en büyük iyiliğin nasıl oluştuğuna cevap bulmaya çalışmışlardır. Mutluluk nedir? Değişik düşünceyle değişik metotla bu soruya cevap vermeye çalıştılar. Bazı insanlar iyiliğin zirvesi sadece mutevazi bir hayat yaşamaktan ibaret olduğunu düşündü. Bazıları ise en mutlu insan maddi zengiliğne sahip olan kişidir dedi. Fakat bunlar hepsi geçicidir. Zenginlik harcanır. Mutluluk kelimesi, buluşmak demektir. Fakat kiminle? Hıristiyanlar için en büyük buluşmak, Tanrı ile dir. İnsanın en büyük mutluluğu sevdikleriyle buluşmaktır. İyiliğin zirvesi sevgidir.
3. Sorular;
   - Mutluluk nedir?
   - Bazı insanlara göre mutluluk ne ifade ediyor?
   - Tanrıya karşı sevgimiz neden iyiliğin zirvesidir?
4. Sonuç;

   Geçici şeylere değil, kalıcı şeylere bağlı kalmamızı gerekiyor.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Tüm öğrenciler, yazılı veya sözlü olarak onları mutlu eden geçici ve kalıcı şeyleri anlatsınlar.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

29. Ders. Estetik konular

İkonalar

1. Tanrının duası
2. İkonalar kilise, evlerde ve özel belirtilen yerlerde asılır. İkonalar Ortodokslarda İsa Mesih, Meryem Ana, Meleklerin ve Azizlerin çizilmiş resimleridir. İkonaların biçimi ve büyüklü çeşitlidir. İkonaların diğer bir adı "Resimli Din Dersi"dir. İkonaların önünde dua ederken çizilmiş resimleri bakarak dua ederiz ve azizlerin gerçek yüzünü görmüş oluyoruz. İkonalar ermişlerin tahta üzerine mumlu ve yumurtalı boyalarla yapılıyor.
3. Sorular:

- İkona nedir?
- İkonalar hangi malzemeden yapılıyor?
- İkonaları neden kullanıyoruz?
- Evinizde ikona bulunuyor mu?

4. Sonuç;

   İkonalar süs için değildir. Onların aracığıyla bizler Tanrının, Meryem Ananın gerçek yüzünün görebiliriz. Onların önünde dua ederiz ve onların aracığıyla Ortodoksluk hakkında bilgi ediniriz.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Misafir olarak ikonacı davet edilsin ve ikona atölyesine ziyaret yapılsın.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

30. Ders. Estetik Konular

Resimler

1. Tanrının duası
2. Mesih İsa, Meryem Ananın ve Azizlerin resimleri tahta çerçeve dışında kilise duvarlarında çizilir. Duvarlarda çizilen işlemlere resim (Freska) denir. Tüm kilise ve mabetlerde resimler bulunuyor. Bazı yerlerde dış duvarlarda süslü resimler bulunuyor. Meryem Ana, Mesih İsa ve Azizlerin, çoğu kez hayat sahneleri de bu resimlerde bulunuyor.
3. Sorular;
   - Resimler tahta çerçeve dışında nerede çizilir?
   - Duvarlarda çizilen resimler kimlere aittir?
4. Sonuç;

   Resimlerle kiliseler süslenir, ikonalar gibi önemlidir.
5. Öğretmenin dikkatine;

   Misafir olarak resimci davet edilsin ve resimler hakkında bilgi verilsin.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

31. Ders. Estetik konular

Mozaik

1. Tanrının duası
2. Mozaik ikonalardan biraz daha değişiktir. Çeşitli renklerde, küp şeklinde, küçük mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesi ile yapılan süsleme işidir. Mozaik yapan veya satan kimseye mozaikçi denilir. Mozağin malzemesi taştan kullanıldığı için çok uzun sürelidir. Eski zamanlarda kilise, evler ve ağaçları süslemek için mozaik süsleme işi kullanılmıştır. Kilisenin içi tamamen mozaik süsleme işi ile süslenebilir.
3. Sorular;
    - Mozaik nedir?
    - Hangi yerler mozaikle süslenebilirler?
    - Evlerinizde mozaik ikonaları bulunuyor mu?
4. Sonuç;
   Mozaik çalışmaları zordur, fakat onlar gerçekten mükemmeldir.
5. Öğretmenin dikkatine;
   Öğrencilerle birlikte serbest konu olarak kağıtlarla mozaik yapılsın.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

32. Ders.Estetik konular

Oymacılık

1. Tanrının duası
2. Odun ve mermer oymacılığı eski ve sık uygulanan bir tekniktir. İşlenen nesne üzerine çeşitli süslü bitki ve hayvan şekilleri işlenmektedir. Çoğu zaman da İlahi kelamdan bazı sahneler de yer almıştır. Oymacılıktan ikona, çerçeve ve mobilya da yapılmaktadır. Onun üzerine süs olarak altın veya gümüş kaplama da

yapılmaktadır. Odun ve mermer oymacılığı yanı sıra oymacılık değerli ve yarı değerli taşlar, metaller, fil dişi üzerinde de çalışılabilir.

3. Sorular
   - Oymacılık nedir?
   - Ne tür malzemeden işlenebilir?
   - Uygulanan bu teknik uzun süreli midir?
   - Odun oymacılıkla neler yapılabilir?
   - Oyma işi neyle süslenebilir?
   - Herhangi birinizin evinde odun üzerinde oyulan ikona bulunur mu?
4. Sonuç

Kilise ve evlerde bulunan süslü nesneler oymacılıktan yapılabilir.

5. Öğretmenin dikkatine;

Öğrencilerle beraber oymacılık atölyesi ziyaret edilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

33. Ders. Estetik konular

Kilise müziği

1. Tanrının duası
2. Kilise müziği zengin ve gelişmiştir. Ayinler koro halinde veya bireysel okunur. Ayinler, genelde kiliselerde okunur. Ayinlerin özel isimleri vardır. Bazıları alçak sesle bazıları ise yüksek sesle ve coşkulu söylenir. Ayinler din eğitiminin müziğidir.
3. Sorular
   - Ayiniler kaç tür sesle söylenebilir?
   - Ayinler nerede söylenir?
4. Sonuç;

   Din sanatında ayinlerin ayrı yeri vardır. Kilise müziği Hıristiyanlığın doğuşundan beri ortaya çıkmıştır.
5. Öğretmenin dikkatine;

Öğrencilere ayinler dinletilsin.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

34. Ders Estetik konular

Kilise edebiyatı

1. Tanrının duası
2. Vaazda okunan ve söylenen metinlere kilise edebiyatı denir. Onlar alfabetik olarak yerleştirilmiştir. Vaaz ihtiyacı duyulursa o zaman vaaz kitapları kullanılır. Bizim kiliselerimizde vaaz kitapları Makedonca ve eski Slavca dillerindedir. Eski Slav Dilini Kiril ile Metodiy kardeşleri ve onların öğrencileri yazmıştır. Diğer kilise kitapları Kilise Tarihi, İsa Mesih'in hayatını içeren konular ve azizlerin biyografisinden oluşmaktadır. Bunlardan bazıları eskiden sözlü anlatılıyormuş daha sonra yazı haline dönüştürülmüştür. Kitapların sözleri önceden yazılı idi daha sonra baskıya geçmiştir.
3. Sorular;

- Kilise edebiyatı nedir?
- Bizim kiliselerde kullanılan kitaplar hangi dillerde yazılmıştır?
- Vaaz kitapları hangileridir?

4. Sonuç;

Kilise edebiyatı oldukça zengindir. Eski el yazıları ve kitapları kütüphanelerde ve müzelerde korunur. Onların içeriklerine biz de ulaşabiliriz. Bu yüzden eski kitaplara çeviri ve kopyalar yapılır.

5. Öğretmenin dikkatine;

Öğrencilere eski kitaplar gösterilsin. İmkanlara göre kütüphane ya da müzeye götürülsünler.

6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

35. Ders Estetik Konular

Kutsal kitap

1. Tanrının duası
2. Bizler (Hıristiyanlar) için en önemli ve en kutsal olan kitap Kutsal Kitaptır. Tanrı bu kitabın yazarlarını en iyi şekilde nasıl yazacaklarını öğretmiştir, dünyanın yaratılışından İsa'nın ikinci gelişine kadar. Kutsal kitaba ayrıca 'Bibliya' denilir anlamı da kitaplardır. Kutsal kitap iki bölümden oluşur; Eski Ahit ve Yeni Ahit. Eski Ahit'te dünyanın başlangıncından Tanrı İsa Mesihin doğuşuna kadar insnlık tarihini anlatılıyor. Yeni Ahit'te İsa Mesihin doğuşundan ikinci gelişine kadar anlatıyor.
3. Sorular;

- Kutsal Kitap nedir?
- Bibliya kelimesi ne demektir?
- Bibliya kaç bölümünden oluşuyor?
- Eski Ahitte neler yazılıdır?
- Yeni Ahitte neler yazılıdır?

4. Sonuç;
   Edebiyat geleneğinde en önemli yere Kutsal metinler sahiptir.
5. Öğretmenin dikkatine;
   Öğrencilerin dikkatin çekmek amacıyla Makedonca olarak Bibliya araştırılsın.
6. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

36. Ders. Estetik konular

Mesih'in göğe yükselişinin kutlanışı – Paskalya

1. Tanrının duası
2. Önceden kaynamış yumurtalar sınıfta boyansın ve süslensin.
3. Öğretmenin dikkatine;
   Önceden belirlenen semboller teklif edilsin.
4. Dersin sonunda ayin (Meryem Ana Bakire)

Ek-3

Hıristiyan Ortodoks Öğrenci Saysı ve Okulların listesi

İlkokul	Köy	Şehir	Ortodoks öğrenci sayısı
1. Dame Gruev		Manastır	17
2. Jorji Suraev			17
3. Kiril i Metodi			13
5. Kole Kaniniski		Bukovska livadi	35
			8
			10
1.Dedo İ. Maleşkeski			Berovo
1. Kiril i Metodiy	İzvor	Köprülü	9
1. Koço Ratsin	Blatse	Vinitsa	16
1. Krste Misirkov		Gevgeliya	20
1. Zlate Damyanovski	Vrutok	Gostivar	0
			0
	Gradets		
2. Gradets			
	Vrapçişte		3
3. Çede Filipovski	Zubovtsi		7
	Galate		5
4. Çayla			
5. Yehona	Çayla		
	Dobri Dol		
6. Bratstvo-Edinstvo	Toplitsa		
	Belovişta		7
	Lakavitsa		2
1.Siad Naydeni		Debre	0
1. Toşo Velkov		Kavadarts	28
2. Tode Haci Tefov			11
1. Milto Gura	Sreltsi	Kireçova	0
2. Mirçe Atsev	Lisiçani		
3. Dame Gruev	Dolentsi		
4. Reço Zayaz	Zayaz		
5. Hristo Yzynov	Drygovo		

			19
1. Malina P. İvanova 2. Krste Misirkov 3. Kiril i Metodiy	 Orizari	Koçani	27 10 29
1. Marşal Tito 2. Dituriya 3. Bayram Şabani 4. Anton Zako-Nayuvi	Lopate Lipkovo Otla	Kumanova	11
1. Jivko Çingo	Velgoşta	Ohri	12
1. GotseDelçe 2. Kliment Ohritski 3. Koço Ratsin 4. Kiril Metodiy	 Kanatlartsi	Pirlep	37 4 24 9
1. Nikola Karev		Probiştip	7
1. Kiril Metodiy	Oraovıtsa	Radoviş	27
1. Gotse Delçev 2. Mite Bogoevski		Resne	21 10
1. Kiril ve Metodiy 2. Gerats Tsunev 3. Nikola Vaptsarov 4.Sando Masev	İlovitsa Tyrnovo Sekirnik Radovo Prosenikovo	Ustrumca	35 13 15 18 33 30
1.Yosip Broz Tito 2. Dimitar Vlahov 3. Marşal Tito 4. Straşno PiPinçur 5. Braka Miladinovtsi	Mislişevo Radoşta Labunişta Vevçani	Ustruga	12 12 4
1. Jivko Braykovski 2. Dane Krapçev 3. Atso Şopov 4. Dragan Stoyanovski	Butel-I Radişani Rakotnitsi	Üsküp	37 41 24

	Sopişte		1
	Dolno Sonye		8
	Dobri Dol		1
	Elovo		4
5. Kuzman Şapkarev	Patişka Reka		6
6. Jorçe Petrov			
7. Boriz Kidriç	Draçevo		42
8.Faik Konitsa			3
9. Bayram Şabani			
10. Risto Krle	Saray		
	Raduşa		
11. Gotse Delçev	Kondovo		
12. Dimit Makedonski			
13.Krum Toşev	Kadino		5
14. Dimitar Miladinov	Mralino		6
15. Krum Toşev	İlinden		
16. Mirçe Atsev			42
17.Kuzman Y. Pity	Lisitçe		
18. Yordan K. Cinot			16
19. Avram Pisevski	Trubarevo		17
20. Bratstvo Edinstvo	Merkez		
21.Tsvetan Dimov	J. Petrov		9
22. Y.H. Pestalotsi	K. Voda		
23.Aliya Avdoviç			26
24. Emin Duako	Kolçani		
25. Naim Fraşeri			16
26. Liriya	Bardovtsi		12
27. Tihomir			
Milanevski	Konyare		
28. Panayot Ginovski			20
29. Vera Yotsik	Merkez		13
	Merkez		32
	Batintsi		
	Bukoviç		
	Studeniçani		
	Novo selo		11
	Çair		13
	Maçari		20
1. Naim Fraşıri	Pirok	Kalkandelen	
2. İsmail Gemo	Neraçte		

3. A.S. Kikiş 4. Gorg Kastrioti 5. Ekrem Çabey 6. Sabedin Bayrami 7. İ. Temo 8. 11Oktomvri 9.Abdyl Fraşıri 10. Derviş Tsara 11.Luik Gurakuki 12. Liriya	 Poroy Slatina Kamenyan Strimtsi Yrviç Yelovyane Novo Selo Bogovinje Palçişte Jelino Jerovyane Radiovtse		27 4
1. Vanço Prçe 2. Gotse Delçev		İştip	15 30
1. Blaje Konevski 2. Blago Stoykov 3. Rayko Jinzifof 4. Tozar Yanev		Veles	7 30 8 3

Makedon Ortodoks Kilisesinin vermiş olduğu bilgilere göre, tabloda da belirtildiği gibi toplam 1.165 öğrenci bu derslere katıldı.

Ek-4 M.C. İslam Dini Birliğinin tarafından 2002/03 Eğitim Öğretim yılında atanan Din Dersi öğretmenlerin listesi:

Sayı	Adı ve Soyadı	Eğitim Seviyeleri	Bölge
1	Nuran Ademi	Üniversite	Üsküp- Studeniçan
2	Amel Kurtiş	Üniversite	Üsküp
3	Nehat Emini	Üniversite	Üsküp-Saray
4	İmran Şakiri	Üniversite	Kalkandeen
5	Sabiye Abdurrrahmani	Üniversite	Kalkandeen
6	Gafur Selamni	Üniversite	Kalkandeen-Çelopek
7	Fatime Besiri	Üniversite	Gostivar
8	Sabahuddin Zendeli	Üniversite	Gostivar-Çegran
9	Nuhi Aliu	Üniversite	Kumanova
10	Rahim Arapovski	Üniversite	Kireçova-Plasnitsa
11	Nasih Şehu	Üniversite	Ustruga-Veleşta
12	Arben Kokale	Üniversite	Debre

Ek-5 **2002 /03 yılında devlet okulları ve Müslüman öğrencilerin sayısı;**[116]

Üsküp ve civarındaki okul ve öğrenci sayısı:

no	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci Sayısı	Hangi dilde ders verildi	Haç sınıf bu dersi aldı
1	Tefeyyüz	Üsküp	Nuran Ademi	106	Türkçe ve Arnavutça	4 sınıf : 1 Arnavutça, 3 Türkçe
2	Liriya	Üsküp	Nuran Ademi	186	Arnavutça	7 sınıf
3	Naim Fraşıri	Üsküp Studeniçan köyü	Nuran Ademi	120	Arnavutça	4 sınıf
4	Aliya Avdoviç	Üsküp Batints Köyü	Nuran Ademi	100	Arnavutça Makedonça	3 sınıf: 2 Arnavutça, 1 Boşnyakça
5	Boris Kidriç	Üsküp Haraçina Köyü	Amel Kurtişi	210	Arnavutça	6 sınıf
6	Dame Gryev	Üsküp	Amel Kurtişi	180	Arnavutça	5 sınıf
7	Bayram Şabani	Üsküp Gruşina Köyü	Amel Kurtişi	70	Arnavutça	2 sınıf
8	Rayko	Üsküp	Amel Kurtişi	69	Arnavutça	2 sınıf
9	26 Korik	Üsküp	Amel Kurtişi	210	Arnavutça	5 sınıf

[116] Tüm bilgiler 2002/03 yılında din dersleri veren öğretmenlerden alındı.

Gostivar şehrinin okul ve öğrenci sayısı:

No	Okulun adı	Şehir	Öğretmen	Öğrenci sayısı	Hangi dilde ders verildi	Kaç sınıf bu dersi aldı
1	Moşa Piyade	Gostivar	Fatime Besiri	130 –	Türkçe ve Arnavutça	5 sınıf : 3 Arnavutça, 2 Türkçe
2	Petar Yovanovski	Gostivar	Fatime Besiri	70	Türkçe ve Arnavutça	3 sınıf: 2 Arnavutça, 1 Türkçe

Kalkandele ve civarındaki okul ve öğrenci sayısı:

No	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci sayısı	Dil	Sınıf sayısı
1	Liriya	Kalkandelen	İmrane Şakiri	95	Arnavutça	3 sınıf
2	İstikbal	Kalkandelen	İmrane Şakiri	116	Arnavutça	4 sınıf
3	Naim Fraşıri	Kalkandelen	İmrane Şakiri	140	Arnavutça	7 sınıf
4	İsmail Kemali	Kalkandelen Neraş köyü	İmrane Şakiri	52	Arnavutça	2 sınıf
5	Pırparimi	Kalkandelen B.Reçitsa	İmrane Şakiri	110	Arnavutça	4 sınıf
6	Kiril ve Metodi	Kalkandelen	Sabiya Abdurrahmani	83	Arnavutça	3 sınıf
7	Cerc Kastrioti	Kalkandelen Poroy Köyü	Sabiya Abdurrahmani	128	Arnavutça	5 sınıf
8	Ekrem Kabey	Kalkandelen Slatina köyü	Sabiya Abdurrahmani	94	Arnavutça	4 sınıf
9	Kiril Peyçinoviç	Kalkandelen Tears köyü	Sabiya Abdurrahmani	38	Arnavutça	2 sınıf

Kumanova ve civarındaki okul ve öğrenci sayısı;

No	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci sayısı	Dil	Sınıf sayısı
1	Bayram Şabani	Kumanova	İsmail Ademi	150	Arnavutça	5 sınıf
2	Naim Fraşıri	Kumanova	İsmail Ademi	180	Arnavutça	6 sınıf
3	Marşal Tito	Kumanova Lopat- Hotıl köyü	İsmail Ademi	50	Arnavutça	2 sınıf
4	Dituria	Kumanova Lipkova Köyü	İsmail Ademi	60	Arnavutça	2 sınıf
5	Anton Z.Çayupi	Kumanova Hotıl Köyü	İsmail Ademi	60	Arnavutça	2 sınıf

Not: Slupçan- Orizare "Yeta e Re" ilkokulundan Eğitim Bakanlığı tarafından izin verilmediği için din dersi yapılamadı.

Debre ve civarındaki okul ve öğrenci sayısı;

No	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci Sayısı	Dil	Sınıf Sayısı
1	Said Najedeni	Debre	Arben Kokale	160	Arnavutça-Makedonca	7 sınıf

Ustruga ve civarında ki okul ve öğrenci sayısı;

No	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci Sayısı	Dil	Sınıf Sayısı
1	Yosip Broz Tito	Miseleşevo	Nasih Şehu	90	Arnavutça	3 sınıf
2	Marşal Tito	Labunişta	Nasih Şehu	130	Arnavutça Makedonça	7 sınıf
3	Braka Miladinovtsi	Ustruga	Nasih Şehu	116	Arnavutça	6 sınıf

Kireçova şehrinin okul ve öğrenci sayısı;

No	Okul	Şehir	Öğretmen	Öğrenci Sayısı	Dil	Sınıf Sayısı
1	Milto Gura	Streltsi Köyü	Rahim Arapovski	100	Arnavutça Makedonça	5 sınıf
2	Mirçe Atsev	Lisiçani Köyü	Rahim Arapovski	36	Arnavutça	2 sınıf
3	Dame Gruev	Dolntsi Köyü	Rahim Arapovski	36	Makedonça	2 sınıf
4	Reço-Zayaz	Zayaz Köyü	Rahim Arapovski	143	Arnavutça	7 sınıf

Ek-6

M.C. İslam Birliği İslam Öğretimini Gerçekleştirmek İçin Yönetmenlik No-01-896

29.09.1997

İSLAM ÖĞRETİMİ YÖNTEMLİĞİ

1.

Bu yönetmenlikte İslam öğretiminin amacı, şekli ve öğretimin gerçekleştiği yeri, ayrıca öznelerin görevleri ve bu alanla ilgili diğer sorunlar belirlenir.

2.

İslam öğretimi eğitici-öğretici bir alandır ve amacı bilgi edindirmek ve İslam'ın temellerini tanıtmaktır.

3.

İslam öğretimi, M.C.İ.B. Meclisi Şura tarafından hazırlanan plan ve programla gerçekleşir.

4.

Din öğretimi süresince şu dersler görülecek:

1.Kıraat.

2.Akait.

3.İbadat.

4.Ahlak.

5.İslam Tarihi.

5.

Din öğretimin her derecesinde dersler, İslam yöntemleri ve pedagojisi üzerine gerçekleşecek.

6.

Din dersine kayıtlar belli bir zamanda ebeveynlerin izni veya öğrenci on yaşında büyük ise kendi onayı ile ve belirlenen kanunların yerine getirilmesi ile yapılır,

7.

Din öğretimine bazı durumlar dışında 7 yaşından itibaren başlanabilir.

8.

Din öğretimi mekteplerde gerçekleşir, bunlar yoksa, camilerde, mescitlerde yada İslam Birliğinin –Müftülüğün belirledi yerlerde

9.

Din öğretiminin gerçekleştiği binalarda ,öğretim için temel şartları olmalıdır.

10.

Din öğretimini verecek kişi M.C.-İ.B. tarafından yetkili olması lazım.

11.

Din öğretimi haftada üç gün yapılır. Günleri muallim belirtiyor ve yazı ile etkili kuruluş bilgilendirir.

12.

Din öğretimi ayrı gruplarda ve ayrı saatlerde gerçekleşir. Grup en çok 30 öğrenciden oluşabilir.

13.

Her grupla günde iki saat ders yapılabilir, dersin süresi 45 dakikadır, dersler arası en az 5 dakika teneffüs olmalıdır.

14.

Din öğretiminin günü ve derslerin alanı her grup için daha önceden belirtmelidir.

15.

Din öğretimi basamaklarla gerçekleşecek, her bir basamak 9 ay sürüyor.

16

Din öğretiminin her basamağı için belge verilir, sonunda ise dört basamak için diploma verilir.

17.

Dört basamağın bitmesiyle din öğretimi sona eriyor.

18.

Muallimin –öğreticinin her basamak için kayıt defteri var, burada öğrencinin adı ve soyadı, anlattığı dersin konusunu, öğrencilerin devamı ve olası olayları kaydı eder.

19.

Diplomalar ve kayıt defterleri tüm M.C. topraklarında aynı olacaktır bunu da M.C. –İ.B. MECLİSİ ŞURA hazırlayacaktır.

20.

Ders öğretimi öğrencilerin ana dilinde gerçekleşecektir.

21.

Din öğretimi şu günlerde yapılmaz:

1.Yeni Islam yılı (Hicret 1 Muharrem),

2.Mevlit (12 Rebbiul Evvel),

3.Ramazan ayı boyunca,

4. İki bayram (Fitir ve kurban bayramı) ve

5.Devlet bayramları.

22.

Muallim öğrencilerin ebeveynleriyle ve İslam Birliği Müftülüğü ile sık sık görüşmektedir, bunun amacı ise dini öğretimin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesidir.

23.

Öğrencilerin bilgilerini aktırmak için muallim diğer faaliyetlerde düzenler.

24.

Muallim her ders için ayrı ayrı değerlendirme yapar

25.

Din öğretimin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesi için öğrencinin öğrenim süresince davranışlarına dikkat edilir, disiplin bozan öğrenci ilk önce yazılı olarak ihtar edilir, atılmadan önce cezası verilir ve son olarak dini öğretiminden atılır. Öğrencinin din öğretiminden atılmasına cami Meclisiyle iş birliği yaparak muallim karar verir.

26.

Müftülük düzeyinde, Müftülüğün yönetiminde muallimlerle birlikte yılda bir kere öğrencilerle KVİZ yarışması yapılır, ayrıca din eğitimi–öğretimi dairesi ve müftülüğün iş birliğiyle Cumhuriyet düzeyinde yarışma yapılır.

27.

Denetim ve iş tahlilleri İ.B. Müftülüğün uzman kurumlar tarafından gerçekleşir, arada sırada ise bu görevi M.C.İ.B.'nin en yüksek kurumları tarafından yapılır.

28.

Belirlenen tüm basamakların bitiminden sonra bitirme sınavı yapılır, sınav üç kişilik komisyon tarafından gerçekleşir, iki kişi müftülükten ve bir kişide Meclisi Şuradan.

29.

Sınav için soruları ve değerlendirmeyi programa dayanarak komisyon belirler.

30.

Bitirme sınavı dolaysıyla yapılan tören ancak sınav komisyonun izniyle yapılabilir.

31.

Bu yönetmenlik Hukuk-Finans Temsilci Meclisi ve İ.B.' in Meclisi Şura onayından sekiz gün sonra yürürlüğe girer.

32.

M.C.İ.B.'nin Meclisi Şura bu yönetmenliğinin yürürlüğe girmesinden otuz gün sonra tüm gereken belgelerini hazırlamakla yükümlüdür.

MEKTEPLERDE İSLAM DİN DERSLERİ İÇİN ÖĞRETİM PROGRAMI

1. BİRİNCİ BASAMAK

Dersin Adı: KUR'AN
Konu: Kuran-i Kerimi doğru okuma öğretimi
Ders saati: Haftada üç saat
Birinci basamak: 90-100 saat

A. Kur'an-i Kerim'in okunmasının önemi.
B. Arap harflerinin öğretilmesi ve açıklanması.
Birinci cüzü doğru okuma alıştırmaları (elemterekeyfe'den sonuna kadar surelerin ezberlenmesi).

BİRİNCİ BASAMAK

Dersin Adı: İBADAT
Konu: İslam'ın şartları
Ders saati: Haftada bir saat
Birinci basamak: 38 saat

İSLAMIN ŞARTLARI

I-ŞEHADET

Kelime-i Şehadet (tercümesi ile ezbere).

2-NAMAZ

A. Namaz, namazın farz olması, yeri ve zamanı.
Namazın çeşitleri (farz, vacip,sünnet).

B.NAMAZIN ŞARTLARI
1.Namaz için şart olan temizlik, yer ve kıyafet,
2.Abdest, genel olarak abdestin değeri ve namazın şartı;
-Abdest için niyet ve farzları,
-Abdestle ilgili olan dualar ve bunların tercümesi;
-Abesti bozan şeyler;
-Gusül ve onun şartları;
-Nes'h ve sahibi-l üzül,-Teyemumun şartları ve farzları;
3.Bedenin örtülmesi (setri avret),
4.Namazın vakitleri.(vaktus-salâh);
-Vaktinde kılınan namazın değeri EDA ve vakti geçtikten sonra kılınan namaz KAZA;
-Namaz için tembellik göstermek münafığın şartlarındadır.

C.NAMAZIN FARZLARI.

5. Kıbleye doğru yönlen.(istikbalul-kıble),

6. Namaz için niyet (tercümesiyle ezberlemek);

- Ezan, ezan esnasında nasıl davranılması gerekir ve ezandan sonra dua;

- İkameti tercümesiyle ezberlemek.

1. Başlangıç tekbiri.

2. Ayakta durma.

3. Kur'an'ın okunması.

4. Rüküye gidilmesi.

5. Secdeye gidilmesi.

6. Son oturuş.

- Sübhaneke'yi tercümesiyle ezberlemek.

- Fatihayı tercümesiyle ezberlemek.

- Rükû ve secde 'de okunan duaları tercümesiyle ezberlemek.

- Ettehiyyatu'yu tercümesiyle ezberlemek.

- Salavatları tercümesiyle ezberlemek.

- Rabbena duasını ezberlemek.

- Tespihi ve dua namazı.

- Cemaatle kılınan namazın değeri.

- Camide kılınan namazın değeri.

- Sehvi-secde ve namazın bozulması.

- Misafir ve hasta olan kişilerin namazı.

NAMAZLAR

.

1. Vitir namazı.

2. Cuma namazı-hutbenin okunması ve önemi.

3. Cenaze namazı .

4. Bayram namazları.

5. Teravih namazı

BİRİNCİ BASAMAK

Dersin Adı: AKAİD

Konu: İmanın şartları

Ders saati: Haftada bir saat

Birinci Basamak: 38 saat

A-İSLAM VE MÜSLÜMAN

1. Eüzü besmelenin tercümesi ile ezberlenmesi.
2. Rabiyessir duasının tercümesi ile ezberlenmesi.
3. İslam'ın tanımı ve anlamı.
4. İslam nedir, Allah'a nasıl ulaşabiliriz.
5. Kelime şahadeti tercümesi ile ezberlemek.
6. Gerçek Müslüman ve onun sıfatları.
7. Fasık ve onun sıfatları.
8. Münafik ve onun sıfatları.
9. Kafir ve onun sıfatları

B-İMAN VE MÜMİN

- İman nedir?
- İman şartlarını tercümesi ile ezberlemek (amentu-billahi).

1. Allah c.c. inanmak.
   a- Allah'ın sıfatları.
   b- Sıfatı zatiye .
   c- Sıfatı subutiye.
2. Meleklere iman.

a- En çok tanınan melekler ve bunların görevleri.

b- Melek ve insan arasındaki fark.

c- Cinler ve onların doğası.

d- Şeytanın yaratılışı ve görevleri

3. Allah'ın kitaplarına iman

a- Açım-vahiy ve onun tanımı.

b- İlham ve keramet.

c- Büyük kitaplar.

d- Kuran hakkında bilgi.

İKİNCİ BASAMAK:

Dersin Adı: KUR'AN

Konu: Kuranın okunması

Ders Saati: Haftada 3 saat

Birinci Basamak: 90-100 saat

KURAN'IN OKUNMASI

A- Araf süresinin sonuna kadar okunması.

B- Aşağıdaki sürelerin ezberlenmesi;

1. Ez-Zelzele
2. El-Adiyat
3. El-Kariatu
4. Eı-Tekasur
5. El-Asr
6. El-Hümeze

C- Aşağıdaki bölümlerin ezberlenmesi;

1. Bakara süresinin ilk dört ayeti.
2. Bakara süresinin 254-256 ayetleri.
3. Bakara süresinin 284-286 ayetleri.
4. Ali -İmran süresinin 188-194 ayetleri.

D- Tecvitten aşağıdaki maddelerin öğretilmesi;

1. Tecvit hakkında bilgiler.
2. Tecvidin rolü ve önemi.
3. Kuranın tecvitle okunmasının ve tecvitsiz okunmasının hükmü.
4. Meddi –Tâbii, Hurufi –Meddi, Sebebi-Meddi.
5. Meddi –Muttasıl , Meddi-Munfasıl, Meddi-Lazım, Meddi-Arız, Meddi-Lin.

İKİNCİ BASAMAK

Dersin adı: İBADAT

Konu: İslam'ın Şartları

Ders saati: Haftada bir saat

Birinci Basamak: 38 saat

I- **ORUÇ**

1**.** İslam'da oruç.
2. Oruç'un çeşitleri.
3. Oruç ne zaman farz kılındı.
4. Orucun görevi ve önemi.
5. Oruç esnasında yapılması güzel olan şeyler.
6. Orucu bozan ve kefaret gerektiren şeyler.
7. Orucu bozan ve sadece kaza gerektiren şeyler.
8. Oruç esnasında oruçluyla yasak olan şeyler.
9. Oruç esnasında İftar ve Süfürün anlamı nedir ve bu zamanlarda okunacak olan dualar.
10. Orucun yasak olduğu günler.
11. Hz. Peygamberin Ramazandaki davranışlar.
12. Nezr orucu-vaat edilen.
13. Nafile orucu.
14. Ramazan esnasında önemli olaylar.
15. Teravih namazı.
16. Kadir gecesi ve onun önemi.
17. Sadaka tul –fitre nedir ve neyi simgeliyor.

18. İtikafın anlamı ve onun önemi.

19. Bayram günü Müslümanlar için şenlik.

II-ZEKAT

1. Zekat nedir ve ne zaman farz kılındı.
2. Kimlere zekat verilir.
3. Hangi mallarda zekat verilir.
4. Hayvanlarda zekat nasıl verilir.
5. Zekat vermeyenlerin cezası nedir.
6. Altın ve süslerin zekatı.

III-HAC

1. İslam'ın şartı ve farzı olarak hac
2. Haccının farzları ve niyeti
3. Hac kimlere farzdır
4. Hac, Mekke-Arafat'ta yapılır
5. İhram
6. Hacca gitmek için kullanılan mal
7. Hacıların Medine'deki ziyaretleri
8. Haccı bedel nasıl yapılır ve bunu kim yapar

İKİNCİ BASAMAK

Dersin Adı: AKAİD

Ders saati: Haftada bir saat

Toplam: 38 saat

4-ALLAHIN PEYGAMBERLERİNE İMAN

1. Peygamberler ve onların sayısı
2. Peygamberlerin önemli sıfatları
3. Ulul azmi olan peygamberler

5- KIYAMET GÜNÜNE İMAN

1.Bu dünyadaki hayatımız için bazı bilgiler

2. Ölüm ve anlamı

3. Kabir, hayat-berzah

4. Dirilme

5. Mizan ve şefaat

6. Cennet ve cehennem

7. Kaza ve kadere iman

ÜÇÜNCÜ BASAMAK

Dersin Adı: KURAN

Konu: Kuranın okunuşu ve tecvit

Ders saati: Haftada üç saat

Toplam: 90-100 saat

A- El-Enfal süresinden En-Neml süresine kadar Kuran'dan okumak

B- Ezbere;

1. Yasin süresinin ilk üç sayfası

2. La yestevi es'habun-nari ve as'ha bulcen-neti'bölümü(aşır)

3. Enbiya süresinin 100 ayetten sonuna kadar

4. Aşağıdaki sürelerin ezberlenmesi;

1. Duha

2. İnşirah

3. Tin

4. Alek

5. Kadr

6. Beyyin

TECVİT

İhfa- İzhar- İklab- İdgam mealgunne- İdgam bila gunne- İdgam misleyn- İdgam mutecaniseyn- İdgam mutekaribeyn- Kalkale- R"Harfin durumları- Lafzetullah- Sekte, okuyuş esnasında durakları

ÜÇÜNCÜ BASAMAK

Dersin Adı: AHLAK

Ders saati: Haftada bir saat

1. Ahlak nedir? İslam ahlakının kaynakları.
2. İslam ahlakının çeşitleri.
3. Allah'a, kendimize ve insanlara karşı olan görevlerimiz.
4. Yaşam ve sağlık .
5. Yemek ve giyim.
6. İş ve güzel davranış.
7. İyilik ve adalet.
8. Ailemize karşı olan görevlerimiz.
9. Ebeveynlere karşı olan görevlerimiz.
10. Yakınlarımıza karşı olan görevlerimiz.
11. Komşulara karşı olan görevlerimiz.
12. Öğretmenlere ve bilgiye karşı olan görevlerimiz.
13. İslam'a göre bilim ve onun önemi.
14. İslam Birliğine karışı olan görevlerimiz.

DÖRDÜNCÜ BASAMAK

Dersin Adı: KURAN

Konu: Kuran'ın açıktan, ezberden okunması ve tecvit

Ders saati: Haftada üç saat

A- Kuranın tamamlanması(hatim)

C- Ezber

1. Yasin
2. Fecr
3. Beled
4. Şems

5. Leyl
6. Eala
7. Mülk süresinin ilk sayfası
8. Fetih süresinin ilk sayfası

D- Tüm tecvidin tekrarı

DÖRDÜNCÜ BASAMAK

Dersin Adı: İSLAM TARİHİ
Ders saati: Haftada bir saat

1. Adem a.s. ilk insan ve peygamber.
2. Muhammet a.s. dan önceki peygamberler.
3. Kitap alan peygamberler.
4. Allah'ın son elçisi Muhammet a.s.
5. Hz. Peygamberin çocukluğu.
6. Kuran'ın indirilmesinden sonra Hz. Muhammet.
7. Hz. Muhammed'in Medine'ye Hicret.
8. Hz. Muhammed'in savaşları.
9. Hülefai Reşidin: Ebu Bekir, Ömer ,Osman ve Ali.
10. Cennet ile müjdelenen 10 sahabe.
11. Kudusun fethi (fethin tarihi).
12. Memleketimizde İslam'ın gelişimi.

EK- 7 ANKET

1	Cinsiyetiniz	a.Erkek b. Kız
2	Milli Mensubiyetiniz	a. Arnavut ( ) b. Makedon ( ) c. Türk ( ) d. Sırp ( ) f. Diğer( )
3	Doğum yerinizin özelliği	a.Şehir ( ) b. Köy ( ) c. Yurtdışı ( )
4	Annenizi öğrenme durumu	a. İlkokul mezunu ( ) b. Orta okul mezunu ( ) c. Yüksek okul / üniversite mezunu ( )
5	Babanızın öğrenim durumu	a. İlkokul mezunu ( ) b. Orta okul mezunu ( ) c. Yüksek okul / üniversite mezunu ( )
6	Babanızın mesleği	a. Çifçi ( ) b. İşçi ( ) c. Öğretmen ( ) d. Memur ( ) e. Emekli ( ) f. Başka ( )
7	Annenizin mesleği	a. Ev hanımı ( ) b. İşçi ( ) c. Öğretmen ( ) d. Memur ( ) e. Emekli ( ) f. Başka ( )
8	Yaşınız	a. 8-11 ( ) b. 12-15 ( ) c. 15-18 ( )

9	Dini mensubiyetinizi	a. Ortodoks ( ) b. Müslüman ( ) c. Ateist ( ) d. Katolik ( ) e. Kararsız ( )
10	Ailenizin dindarlık derecesi	a. Çok dindar ( ) b. Dindar ( ) c. Dinle hiç ilgisi yok ( )
11	Daha önce din eğitimi aldınız mı?	a. Evet, aile içinde ( ) b. Kilisede, mektepte veya camide ( ) c. hayır almadım ( )
12	Devlet okullarında din dersi almak istiyormusunuz?	a. Evet ( ) b. Hayır ( )
13	Dinle ilgili sorunlarınız kiminle konuşursunuz ve tartışırsınız?	a. Ailemle ( ) b. Dinle ilgili yetkili kişilere sorarım ( ) c. Dinle ilgili kitaplardan öğrenirim ( ) d. Başka ( )

Ek-8 Ankete katılan Öğrencilerin Sayısı

No	Okul	Şehir-Köy	Müslüman Öğrencilerin Sayısı	Ortodoks Öğrencilerin Sayısı
1	Mite Bogoevski	Resne	55	35
2	Dame Gruev	Manastır	35	25
3	Naim Fraşıri	Kalkandelen	40	27
4	Gyorgy Kastrioti	Kalkandelen-Poroy	17	37
5	Liriya	Kalkandelen	37	85
6	Abdül Fraşeri	Kalkandelen	67	55
7	Ekrem Çabeya	Kalkandelen-Slatina	98	10
8	A.S.Kikiş	Kalkandelen	0	57
9	Sabedin Bayram.	Kalkandelen-Kamenyan	113	65
10	Abdül Farşıri	Kalkandelen-Bogovinye	112	55
11	Çayle	Gostivar	43	40
12	Yehona-	Gostivar	90	63
13	Bratstvo Edinstvo	Gostivar-Gradets	90	65
14	Bayram Şabani	Kumanova	113	65
15	Dame Gruev	Üsküp	98	10
16	Liriya	Üsküp	68	35
17	Tefeyyüz	Üsküp	75	30
18	Tsvetan Dimov	Üsküp	45	95
19	Gotse Delçev	Üsküp-İlinden	10	110
20	Kiril Metodi	Koçani	10	98
21	Sando Masev	Strumitsa	11	97
22	Nikola Karev	İştip	23	96

Ek-9 Devlet Okullarında İslam Din Dersi Program Önerisi

Dördüncü Sınıflar İçin İslam Din Dersi Program Önerisi				
	Konular	**Genel amaç**	**Özel amaç**	**Öğrenme faaliyetleri**
1. Bölüm Arkadaşlar-ımızın dinleri (Başka dinler de vardı)	1. Allah insanlara sürekli peygamberler göndermiştir 2.Yahudilik, Hıristiyanlık 3. Gerçek din İslam'dır 4. Kur'an'ı Kerim'den peygamberlerle ilgili dini hikayeler, a. Adem ile Havva, b. Nuh peygamber ve Tufan, c. Musa peygamber ve putlar, d.İbrahim peygamber ve putlar, e. 3. sınıfta öğrenilen süre ve duaların tekrarı	İslam Dini'nden başka büyük dinler olduğunu da bilmek, Yahudiliği ve Hıristiyanlığı tanıyıp öğrenmek ve başka dinlere anlayış ve saygı göstermek.	1.Diğer dinler hakkında bilgi toplamak ve anlatmak 2. İslam inancına göre Yahudilik ve Hıristiyanlılığı kutsal kitapları olan ve tek Tanrıya inanan hak dinler olduğunu bilmek 3. İslam Dini, Yahudilik ve Hıristiyanlığın yanında daha başka büyük dinlerin bulunduğunu bilmek 4. Dini hikayelerden örnek vermek ve anlamlar çıkarmaya hazır olmak 5. Üçüncü sınıfta öğrenilen dua ve sureleri tekrarlamak.	1. Diğer dinler hakkında bilgi toplama 2. İslam inancına göre diğer dinlerin açıklanmasını öğrene çalışmaları. 3. İslam'ın diğer dinlere göre farklılıkları öğrenme çalışmaları. 4. Dini hikayeler dinleme ve onlara yorum getirme çalışmaları. 5. Üçüncü sınıfta öğrenilen dua ve süreleri tekrarlama çalışmaları.
2. Bölüm Allah'ın Peygamberleri vardır	1.Peygamberler insanlığı doğru yola ileten seçilmiş kişilerdir 2. Bizler Müslümanız, Peygamberin sonucusu Hz. Muhammed'dir 3. Müslümanlar, Hz. Adem'den Hz.	Peygamber'lerle ilgili bilgi edinmek, onları tanımak ve görevlerini öğrenmek	1.Peygamberlerin seçkin insanlar olduğunu bilmek 2.Allah'ın değişik zamanlarda, değişik Peygamberler aracılığı ile insanlara iman daima aynı buyrukları gönderdiğini bilmek 3. Hz. Muhammed aracılığı ile gelen İslam	1.Peygamberler hakkında bilgileri aktarma çalışmaları 2.Peygamberlerin diğer insanlardan farklı yönlerini fark etme ve anlatma çalışmaları 3. Hz. Muhammed hakkında bildiklerini anlatma çalışmaları 4. Fatiha suresini

	Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberlere inanırlar 4. Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'ı Kerim'dir 5. İhlas suresini ezberden okur ve anlamını söyler		Dini'nin, Allah'ın vahiy yoluyla gönderildi Kutsal Kitabının Kur'an olduğunu bilmek 4. İhlas suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	öğrenme çalışmaları 5. İhlas süresinin anlamını öğrenme çalışmaları
3 Bölüm Cami İbadet Yeridir	1.Camide 5 vakit namazları, Cuma namazları ve Bayram namazları kılınır 2. Caminin içi; Mihrap, Mimber, Vaaz kürsüsü bulunur 3. Camide toplu olarak ibadet yerler olup birlik ve beraberliği sağlar 4. Camide Mevlit okunur 5. Camide görev yapanlar vardır 6. Felek suresini ezberden okur ve anlamını söyler	Camii Müslümanların toplandıkları ve ibadet ettikleri, öğrendikleri, aydınlattıkları, aydınlattıkları bir yer olarak tanıyıp öğrenmek	1.Cami hakkında şimdiye dek edinilen bilgileri açıklamak ve bir araya getirmek 2. Camiyi Müslümanların bir araya gelip ibadet ettikleri yer olarak tanımak 3. Caminin ayrı ayrı bölümlerini tanıyıp bunların anlamı hakkında fikir edinmek 4. Caminin görevlileri ile ilgili bilgi edinmek 5. Hıristiyanların kiliselerde bir araya geldiklerini, dua ettiklerini, vaaz dinlediklerini bilmek 6. Felek suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	1. Camii hakkında bilinenleri anlatma çalışmaları 2. Cami görevlileri ile cami ve orada yapılanlar ile serbest konuşmalar 3. Kilise ziyareti ve orada yapılanlarla ilgili serbest konuşmalar 4. Felek suresini öğrenme çalışmaları 5. Felek suresinin anlamını öğrenme çalışmaları
4 Bölüm Din Kavramı	1.Din 2. Dinler hakkında genel bilgi 3. Din ve Ahlak; a. Allah'a karşı olan görevlerimiz, b. Kendimize karşı olan görevlerimiz c. Ana, baba ve öğretmenlerimize	Din anlayışının ana hatlarını bilmek, dinler hakkında genel bilgi edinip dini görevlerin yerine getirmeye hazır olmak	1.Din kavramını bilmek, dinler hakkında genel bilgi edinip dini görevlerin yerine getirmeye hazır olmak 2. Yahudilik hakkında önemli bilgileri öğrenmek 3. Hıristiyanlık hakkında önemli bilgileri öğrenmek 4. Başka dinler hakkında önemli bilgileri öğrenmek	1. Din hakkında bilgi toplama çalışmaları 2. Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın ana hatlarını öğrenme çalışmaları 3. Başka dinlerin ana hatlarını öğrenme çalışmaları 4. Nas suresini öğrenme

	karşı olan görevlerimiz d.Kur'an'ı Kerim'e karşı olan görevlerimiz e. Devlete karşı olan görevlerimiz f. İslam Birliğine karşı olan görevlerimiz 4. Nas suresini ezberden okur ve anlamını söyler		5. Nas suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	çalışmaları 5. Nas suresinin anlamını öğrenme çalışmaları

Beşinci Sınıflar İçin İslam Din Dersi Program Önerisi				
	Konular	**Genel amaç**	**Özel amaç**	**Öğrenme faaliyetleri**
1. Bölüm İslam'da İman ve İslam'ın esasları	1.İman nedir 2. İman'ın şartları 3. İbadet nedir 4. Kelime-i şehadet'in anlamı 5. Mutluluk; a. Mutluluğu nasıl algılıyoruz b. Ruh sağlığının verdiği mutluluk c. Beden sağlığının verdiği mutluluk 6. Kötü davranışlardan kaçınalım; a. İftira ve kötüleme b.Kavga ve geçimsizlik c. Başkalarının özel hayatını araştırmak d. Yalan söylemek ve hile yapmak 7. 3. ve 4. sınıfta öğrenilen süre ve duaların tekrarı	İslam esaslarını çocukluktan itibaren bilmek ve onları yaşamay hazır olmak	1. İman kavramını ve İslam'a göre şartlarını öğrenmek 2. İbadet kavramını öğrenmek ve buna hazır olmak 3. Kelime-i şehadet'i bilmek ve buna hazır olmak 4. Mutluluk kavramını bilmek ve buna hazır olmak 5. İmana ve topluma zararlı olan bazı davranışları bilmek ve buna hazır olmak 6. 3. ve 4. sınıflarda öğrenilen süre ve duaları tekrarlamak	1. İman konusunda önceki bilgileri hatırlama çalışmaları 2. İbadet hakkında tanımları anlatma çalışmaları 3. Kelime-i şehadet'i hatırlama ve anlamını öğrenme çalışmaları 4. Mutluluk hakkında serbet çalışmaları Kişiye ve topluma zararlı olan bazı davranışları anlatma çalışmaları 5. 3. ve 4. sınıflarda öğrenilen dua ve süreleri tekrarlama çalışmaları.
2. Bölüm İslam'da temizlik ve doğruluk	1. Temizlik a. İnsanın beden temizliği nasıl olmalıdır? b. Çevremizi niçin temiz tutmalıyız? c. Hastalar temiz	Temizliğin Müslümanlığın bir emri olduğunu bilmek ve bedenin, giyeceklerin ve çevrenin	1. Manevi temizlik konusunda bilgi edinmek ve bunlara hazır olmak 2. Beden temizliği bilmek ve buna hazır olmak 3. Çevre temizliği bilmek ve buna hazır olmak 4. Doğruluk kavramını	1. Temizlik hakkında ki bilgileri hatırlama çalışmaları 2. Manevi konusunda serbest konuşmalar 3. Bedeni temizlik konusunda serbest konuşmaları

	değil midir? d. İnsan manevi yönde nasıl temiz olur? 2. Doğruluk a. Doğruluk nedir? b.Doğru insan kime denir? c. Doğruluğun yararları nelerdir? 3. Abdestin Farzları; a. Boy abdesti ile namaz abdesti'nin alınış b. Abdest hangi hallerde bozulur 4. Tebbet suresini ezberden okur ve anlamını söyler	temizliğine dikkat etmeye hazır olmak	bilmek ve buna hazır olmak 5. İnsanları doğru olmamaya yönelten durumları fark etmek 6. İslam Dini'nin temizlik, doğruluk ve dürüstlük hakkında buyurduklarını bilmek ve yaşamımızda bunlara hazır olmak 7. Abdest hakkında bilgi edinmek ve abdest almaya öğrenmek 8. Tebbet suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	4. Doğruluk temizlik konusunda konuşalar 5. İnsanların yalan söyleme nedenleri ve sonuçlarını ortaya çıkarma sebepleri 6. İslam Dini'nin temizlik, doğruluk ve dürüstlük hakkında buyurduklarını öğrenme çalışmaları 7. Abdest almayı öğrenme çalışmaları 8. Tebbet suresini öğrenme çalışmaları 5. Tebbet süresinin anlamını öğrenme çalışmaları
3 Bölüm Namaz	1. Namazın farzları a. Namazın dışındaki farzları b. Namazın içindeki farzlar 2.Namaz nasıl kılınır Namaz hangi hallerde bozulur 3. Cemaatle namaz kılmanın önemi 4. Namaz ne zaman bozulur 5. Namazın çeşitleri; a. Cuma namazı b.Teravi namazı c. Bayram namazı d. Cenaze namazı f. Nafile namazı	Namazı, Müslümanların her gün yerine getirmesi gereken bir görev olarak öğrenmek, namazın en önemli kurallarını bilmek, namaz kılabilmek ve namazın dindeki büyük önemini kavramak	1.Müslümanların Allah'ın yüceltmeleri ve Allah'ın huzurunda birleşmelerinin namazla özel bir anlam kazandığını fark etmek 2. Namazın kurallarını ve anlamını öğrenmek 3. Namazın vakitlerini öğrenmek 4. Nazmın farz ve sünnetlerini öğrenmek 5. Toplu halde kılınan namazların önemini öğrenmek 6. Kunut duaları ezberlemek ve anlamlarını öğrenmek	1. Namaz hakkında bildiklerimizi hatırlama çalışmaları 2. Namaz hakkında düşündüklerimizi anlatma çalışmaları 3. Namazın farz ve sünnetlerini öğrenme çalışmaları 4. Namazın ne şekilde kılındığını öğrenme çalışmaları 5. Namaz vakit ve çeşitlerini öğrenme çalışmaları 6.Kunut duaları öğrenme çalışmaları 5. Kunut dualarının anlamını öğrenme çalışmaları

	6. Kunut duaları ezberden okur ve anlamını söyler			
4 Bölüm Oruç	1. Oruç nedir 2. Orucun şartları 3. Oruç hangi hallerde bozulur 4.Orucun kazandığı iyi alışkanlıklar a. Yardımlaşma b. Nefse hakim olma c. Zorluklara karşı dayanma gücü kazanma 5.Oruçla ilgili töreler; a. İftara davet b. İmsak'tan önce davul çalınması .c. Kimsesizlere sadaka verilmesi 6. Orucun yararları 7.İftar duası 8. Nasr suresini ezberden okur ve anlamını söyler	1.Oruç tutmanın, Müslümanın temel görevlerinden biri olduğunu bilmek, Müslüman olmayan bir toplum içindeki hayat şartları altında bu görevi kabul edebilmek ve buna hazır olmak	1. Oruç Tutmanın Allah'a kulluk görevi olduğunu bilmek 2. Kimlerin oruç tutmakla yükümlü olduklarını bilmek 3. Orucun hangi zamanlarda tutulması gerektiğini bilmek 4. Müslüman olmayan bir toplumda oruç tutmayı zorlaştıran unsurları fark etmek ve onları aşmayı bilmek 5. Orucun yararlarını bilmek 6. İftar duasını ve anlamını öğrenmek 7. Nasr suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	1.Oruçla ilgili bildiklerimizi hatırlama çalışmalar 2. Orucun tarihçe ve anlamını öğrenme çalışmaları 3. Orucun faydalarını fark etme öğrenme çalışmaları 4. Orucun kurallarını öğrenme çalışmaları 5. Orucun yalnız bedeni terbiye için değil aynı zamanda ruhu terbiye için tutulduğunu öğrenme çalışmaları 6. İftar duasını öğrenme çalışmaları 7. Nasr suresini öğrenme çalışmaları 8. Nasr suresinin anlamını öğrenme çalışmaları

Altıncı Sınıflar İçin İslam Din Dersi Program Önerisi				
	Konular	**Genel amaç**	**Özel amaç**	**Öğrenme faaliyetleri**
1. Bölüm Zekat ve Sadaka-i Fıtır	1. Zekat nedir? 2. Zekat ı kimler verir? 3. Zekat kimlere, nasıl vermeliyiz? 4. Zekatın toplumsal yararları 5. Fıtır Sadakası 6. Başkalarının hakkında saygı; a. Kul hakkı b. Komşu hakkı c. Yetim ve yoksul hakkı 7. 5. sınıfta öğrenilen süre ve duaların tekrarı	Zekatın, İslam'ın beş şartından biri olduğunu bilmek ve bütün Müslümanlar için cemaat halinde yaşamanın bir ifadesi olduğunu öğrenmek	1. Zekat inanan insanlar için dini önemini anlamak 2. Zekat verme ibadetinin kuralları olduğunu bilmek ve bu kuralları öğrenmek 3. Zekat anlamını ve toplumsal yararlarını öğretmek 4. Zekat ile Sadakayı ayırt edebilmek 5.Saygı göstermeyi öğrenmek ve buna hazır olmak 6. 5. sınıfta öğrenilen süre ve duaları tekrarlamak	1. Zekat hakkında daha önceki bilgileri hatırlatma çalışmaları 2. Zekat vermenin kurallarını öğrenme çalışmaları 3. Zekatla Sadaka arasındaki farkı öğrenme çalışmaları 4. İnsanlara ne şekilde saygı gösterebileceğini düşünme çalışmaları 5. Zekatla ilgili ayetleri bulma çalışmaları 6. 5. sınıfta öğrenilen dua ve süreleri tekrarlama çalışmaları.
2. Bölüm Hac	1. Hac ibadeti 2. Hacın farzları 3. Haccın vacibleri 4. Ha kimlere farzdır 5. Dünya da ki diğer hac yerleri; a. Kudus b. Roma c. Benares 6. Kurban 7. Adak Kurban 8. Kafirun suresini ezberden okur ve	Hayatta bir kez i Mekke'ye hacca gitmenin her Müslüman için şart olduğunu bilmek	1. Kutsal Şehri Mekke'nin önemini anlamak 2. Haccın şartlarını bilmek 3. Haccın nasıl yapıldığını öğrenmek 4. Hac ve Umre arasındaki farkı bilmek 5. Dünyanın her tarafındaki Müslümanlar	1. Hac ile ilgili daha önce ki bilgileri hatırlatma çalışmaları 2. Mekke şehrini tanıma çalışmaları 3. Kıbleye tespit etme çalışmaları 4. Hacun tarihçesini ve kurallarını öğrenme çalışmaları 5. Hac ve Umre arasındaki farkı öğrenme çalışmaları 6. Diğer dinlerin

	anlamını söyler		Mekke'de birleştiklerini bilmek 6. Diğer dinlerde de inanların dinleri için kutsal olan yerlere hacca gittiklerini bilmek 7. Kurban, Allah'a yakınlaşmanın bir araç olduğunu bilmek 8. Kurban Bayramı'nın anlamını kavramak 9. Zekatı ile Sadakayı ayırt edebilmek 8. Kafirun suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	kutsal yerleri hakkında bilgi edinme çalışmaları 7. Kurban kesme şartlarını ve önemini öğrenme çalışmaları 8. Hac ve Kurban ile ilgili ayetleri bulma çalışmaları 9. Kafirun suresini öğrenme çalışmaları 10. Kafirun süresinin anlamını öğrenme çalışmaları
3 Bölüm Sorumluluk	1. Sevgi ve Saygı a. Büyüklerimize sevgi ve saygı b. Ailemize sevgi ve saygı c. İnsan sevgisi d. Doğa sevgisi 2. Yasalara saygı 3. Vicdan özgürlüğü 4. Kötü huylardan kaçınalım; a. Hırsızlık b. Alay etmek c. Kibir d. Kötü zanda bulunmak 6. Kevser süresini ezberden okur ve anlamını söyler	Müslüman olanlar, Makedonya'da Müslüman olmayan insanlarla barış ve huzur içinde bir araya yaşamak için çaba göstermeye hazır olmak	1. Müslümanların iyi komşuluk ilişkileri kurmak ve bunları geliştirmekle yükümlü olduklarını bilmek 2. Vicdan kavramını anlamak ve önemini fark etmek 3. İnsanların yanında doğa ile de iyi ilişkiler kurmaya hazır olmak 4. Topluma zararlı olan bazı kötü huyları bilmek 5. İslam hakkında yanlış bilgi ve anlayışları düzeltmeyi	1. Müslümanların, Müslüman olmayan bir çevrede yaşamaları ile ilgili zorluklar ve kolaylıkları tespit etmek 2. Vicdan hakkında anlatma alışmaları 3. İnsanların kötü davranışların bazılarını yorumlama çalışmaları 4. İslam hakkındaki yanlış bilgi ve anlayışları güzel söz ve iyi davranışla ne şekilde düzeltebileceğini öğrenme çalışmaları 5.Kevser suresini öğrenme çalışmaları

			öğrenmek 6. Kevser suresini ezberlemek ve anlamlarını öğrenmek	6. Kevser suresini anlamını öğrenme çalışmaları
4 Bölüm Kur'an ve Hz. Muhammed	1.Kutsal Kitabımızı tanıyalım 2. Kutsal kitaptan öğütler 3. Kur'an'da peygamber kıssaları; a. Adem peygamber, b. Nuh peygamber, c. Salih peygamber, d. Yakup peygamber, e. Davud ve Süleyman peygamberler, f. Musa ve Harun peygamberler, g. İsa peygamber 4. Son peygamber Hz. Muhammed; a. Ailesi, çocukluğu ve gençliği, b. Peygamber oluşu, c. Hz. Muhammed'in Çağrısı (Mekke dönemi) d. Hicret olayı e. Hz. Muhammed'in Çağrısı (Medine dönemi) f. Savaşları g. Veda Haccı,	Kur'an-ı Kerim'in, Allah'ın insanlara gönderdiği bir vahiy olduğunu bilmek ve Hz. Muhammed'in Allah'ın buyruğunu insanlara bildirmekle görevlendirildiğini Duyurmak	1. Kur'an-ı Kerim'i konular yönünde de tanımak 2. Kur'an-ı Kerim'deki peygamber kıssaları bilmek 3. Hz. Muhammed'in hayatını her yönüyle bilmek 4. Allah'ın Hz. Muhammed'e nasıl hitap ettiğini öğrenmek 5.Hz. Muhammed'in, Allah'ın insanlara bildirmekle görevlendirildiğini bilmek 6. Hz. Muhammed'in sünnetini öğrenmek 7. Maun suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	1. Kur'an-ı Kerim'de ne gibi konular yer aldığını fark etme ve inceleme çalışmaları 2. Kur'an-ı Kerim'deki peygamber kıssalarını öğrenme ve yorumlama çalışmaları 3. Hz. Muhammed'in hayatını öğrenme çalışmaları 4. Hz. Muhammed'in hayatını önemini şimdiki yaşam bakımından yorumlama çalışmalar 5. Hadis ve sünnetin ne olduğunu öğrenme çalışmaları 6. Maun suresini öğrenme çalışmaları 7. Maun suresinin anlamını öğrenme çalışmaları

	h. Vefatı 5. Peygamberin sünneti 6.Maun suresini ezberden okur ve anlamını söyler			

Yedinci Sınıflar İçin İslam Din Dersi Program Önerisi				
	Konular	**Genel amaç**	**Özel amaç**	**Öğrenme faaliyetleri**
1. Bölüm Allah'a iman	1. Allah'a iman 2. Allah sevgisi 3. İnanan insana yakışan davranışlar; a.Dürüst olmak b. Çalışkan ve Üretici c. Allah'a şükretmek d. Sabırlı olmak 4. 6. sınıfta öğrenilen sürelerin tekrarı	Allah sevgisini, emirlerini, yasaklarını, öğütlerinin öğrenerek bunun gerektirdiği davranışları hayata hazır olmak	1. İnanma ihtiyacını fark etmek 2.Allah sevgisi kavramını bilmek ve onu gerçekleştirmeye hazır olmak 3. Allah sevgisinin geliştirdiği güzel huyların bazılarını öğrenmek ve bunlara hazır olmak 6. 6. sınıfta öğrenilen süreleri tekrarlamak	1. Allah ile ilgili daha önceki bilgileri hatırlatma çalışmaları 2. İnanma ihtiyacı hakkında serbest konuşmalar 3. Allah sevgisi hakkında bilgi edinme çalışmaları 4. Sevgi duygusu hakkında bilgi edinme 5. İnanlarla inanmayanların arasındaki farklılıkları tespit etme çalışmaları 6. Allah sevgisinin geliştirdiği güzel huyları fark etme ve öğrenme çalışmaları 7. 6. sınıfta öğrenilen süreleri tekrarlama çalışmaları.
2. Bölüm Meleklere iman	1. Meleklerin görevleri 2. Kur'an-ı Kerime göre Meleklerin özellikleri ve görevleri 3. İnanan insana yakışan davranışlar; a. Yumuşak huylu olmak b. Cömertlik c. Yasalara, örf ve adetler yumak d . Cesaret ve şecaat 4. Kureyş suresini ezberden okur ve anlamını söyler	Melekler hakkında bilgi edinmek ve onlara iman etmenin geliştirdiği davranışları hayatta geçirmeye hazır olmak	1.Meleklerin özelliklerini bilmek 2. Meleklerin önemi ve görevlerini bilmek 3. Meleklere iman, imanın şartlarından biri olduğunu bilmek 4. Meleklere iman etmenin geliştirdiği güzel huylardan bazılarını öğrenmek ve bunlara hazır olmak 5.Kureyş suresini ezberlemek ve anlamını öğrenmek	1. Meleklere ile ilgili daha önce ki bilgileri hatırlatma çalışmaları 2. Meleklerin önemi ve görevlerini öğrenme çalışmaları 3. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen melekleri ve özelliklerini tespit etmek 4. Meleklere iman etmenin geliştirdiği güzel huyları fark etme ve öğrenme çalışmaları 5. Kureyş suresini ezbere öğrenme çalışmaları 6. Kureyş süresinin anlamını öğrenme çalışmaları
3 Bölüm	1. Kitap kavramı 2.Kitaplara niçin inanmalıyız?	Allah tarafından peygamber aracılığıyla	1. Kutsal Kitapları tanımak ve fikir edinmek	1. Kutsal Kitapların faydaları hakkında serbest konuşmalar 2. Kutsal Kitaplar ile ilgili

Kitaplara iman	3. Dört büyük Kutsal Kitapları tanımak a. Tevrat b. Zebur c. İncil d. Kur'an 4. Kitaplar arasında Kur'an-ı Kerim'in yeri. 5. Kur'an-ı Kerim; a. Vahiy, Ayet, Sûre b. Kur'an-ı Kerim'in yazılışı ve kitap haline gelişi c. Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasının gerekliliği d. Tefsir, Tercüme, Meal 6. İnanan insana yakışan davranışlar; a. Alçak gönüllük ve hoşgörü b. Edeb ve haya c. Lüksten ve savurganlıktan kaçınmak 7. Fil süresini ezberden okur ve anlamını söyler	gönderilen ilahi sözleri ve ilahi mesajları hakkında bilgi edinmek ve onlara iman etmenin geliştirdiği davranışları hayata geçirmeye hazır olmak	2. Kutsal Kitapların önemini bilmek 3.Kutsal Kitaplara karşı tutumun ne şekilde olması gerektiğini öğrenmek 4. Kur'an-ı Kerim'i çeşitli özellikleriyle bilmek 5. Kutsal kitapların bize öğrettiği bazı güzel huyları öğrenmek ve hazır olmak 6. Fil suresini ezberlemek ve anlamlarını öğrenmek	daha öneki bilgileri hatırlama çalışmaları 3. Kutsal Kitapların sınıflandırılması hakkında öğrenme çalışmaları 4. Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini fark etme ve öğrenme çalışmaları 5. Kur'an-ı Kerim'in tarihçesini öğrenme çalışmaları 6. Kitap okumanın ve Kutsal Kitapların geliştirdiği güzel alışkanlıkları fark etme ve öğrenme çalışmaları 7. Fil suresini ezbere öğrenme çalışmaları 8. Fil suresini anlamını öğrenme çalışmaları
4 Bölüm Peygamberlere iman	1.Peygamber kavramı 2.İnsanları peygamberlere olan ihtiyacı 3. Resul-Nebi	Peygamberler hakkında bilgi edinmek ve onların davranışlarını örnek almaya hazır olmak	1.Peygamber kavramını bilmek 2. Peygamberlere niçin inanmamız gerektiğini bilmek 3. Peygamberlerin	1. Peygamberlerle ilgili daha önceki bilgileri hatırlama çalışmaları 2. Peygamber kavramı hakkında serbest konuşmalar

	arasındaki fark nedir? 4. Peygamberlerin sıfatları 5. İnanan insana yakışan davranışlar; a. Hak ve adalet b. Ağırbaşlılık ve ölçülü hareket c. İnsanın yüceliği 6. Asr suresini ezberden okur ve anlamını söyler		davranışlarını bilmek 4. Peygamberlerin sıfatlarını bilmek 5. Peygamberlerin bazı örnek davranışları öğrenmek ve hayatta uygulamaya hazır olmak 6. Asr sûresi ve anlamın öğrenmek	3. Peygamberlerin özelliklerini hatırlama ve onları yorumlama çalışmaları 4. Peygamberlerin sıfatlarını öğrenme ve yorumlama çalışmaları 5. Kur'anı-ı Kerim'den peygamberlerle ilgili kıssalarını okunması 6. Kitab-ı Mukkades'den peygamberlerle ilgili kıssaların okunması 7. Asr sûresini öğrenme çalışmaları 8. Asr sûresinin anlamını öğrenme çalışmaları
5 Bölüm Âhiret gününe iman	1. Ahiret nedir? 2. Ahiret gününe niçin inanırız? 3. Cennet-Cehennem 4. Dostluk ve Kardeşlik a. Dostluk ve kardeşlik bir ihtiyaçtır b. Dostluk ve kardeşliğin temeli sevgidir c. Dinim dostça ve kardeşçe yaşamamı öğütler d. Dostluk ve kardeşlik barışın temelidir	Ahiret Günü ile ilgili bilgi edinmek ve bu bakımdan önemli olan davranışları öğrenip onları benimsemeye hazır olmak	1. Ahiret Günü nedir? 2. Ahiret günü'ne neden inanmamız gerektiğini öğrenmek 3. Cennet ve Cehennem kavramlarını öğrenmek 4. Dostluk ve Kardeşlik kavramlarını anlamak ve İslam'daki önemini bilmek	1. Ahiret Günü ile ilgili daha önceki bilgileri hatırlama çalışmalar 2. Ahiret Günü'ne inanmanın önemini anlatma çalışmaları 3. Cennet ve Cehennem kavramlar hakkında serbest konuşmalar 4. Kur'an'da Cennet ve Cehennem ile ilgili açıklamaları bulma ve yorumlama çalışmaları 5. Dostluk Ve Kardeşlik hakkında serbest konuşmaları

6 Bölüm Kaza ve Kadere iman	1. Kaza ve Kader 2. Hayır ve şer 3. Allah'ın iradesi 4. İnsanın iradesi 5. İyiye yönelme 6. Tevekkül 7. Bu sınıfta öğrenilen sûrelerin tekrarı	Kaza ve kader konusunda bilgi edinmek ve onların istikametinde hayatı yönlendirmeye hazır olmak	1. Kaza ve kader kavramlarını bilmek 2. İraden kavramını ve önemini bilmek 3. Allah'ın ve insanın iradeleri arasındaki farklıları bilmek 4. Tevekkül kavramı ve önemini bilmek 5. İnsanın iyiye yönlenen bir hayatı ne şekilde yaşayabileceğini öğrenmek 6. Bu sınıfta öğrenilen sûrelerin tekrarı	1. Kader ile ilgili daha önceki bilgileri hatırlama çalışmaları 2.İrade kavramı hakkında serbest konuşmaları 3. Allah ve insan iradesi hakkında öğrenme çalışmaları 4. Allah iradesini, insan iradesinden ayırt etme çalışmaları 5. Tevekkül hakkında serbest konuşmaları 6. İnsanın, hayatını ne şekilde yönlendirebileceği hakkında serbest konuşmalar 7. Bu sınıfta öğrenilen tekrarı

Sekizinci Sınıflar İçin İslam Din Dersi Program Önerisi				
	Konular	**Genel amaç**	**Özel amaç**	**Öğrenme faaliyetleri**
1. Bölüm Bazı tören ve geleneklerimiz	1. Ad koyma 2. Sünnet olma 3. Selamlaşma 4. Bayramlaşma 5. Yakın akrabaları ve arkadaşları ziyaret etme 6. Hasta ziyareti 7. Cenaze töreni 8. Kabir ziyareti 9. Manevi değerlere saygı a. Cenaze, mezarlık ve türbelere saygı b. Töre ve geleneklere saygı 10. Mevlid 11. Evlenme	Müslümanların hayatındaki önemli tören ve geleneklerini önemli tören ve geleneklerini öğrenerek onları uygulamaya hazır olmak	1.Tören ve gelenek kavramları bilmek ve önemini bilmek 2. Bazı gelenekleri öğrenerek onları devam ettirmeye hazır olmak 3. Yaşadığımız bölgede Müslüman olmayanların geleneklerini bilmek ve onları bizimkileriyle kıyaslayabilme yeteneği kazanmak	1..İslam'ın tören ve geleneklerini sıralama çalışmalar 2. İslam'ın tören ve geleneklerini sıralama çalışmaları 3. Onları teker teker anlatma ve önemini açıklama çalışmaları a. Sünnet töreni hakkında serbest çalışmaları b. Selamlaşmanın yararlar hakkında serbest çalışmaları c. Dinimizin akraba ve arkadaş ziyaretine verdiği önemini açıklamak d. Cenazeye hakkında serbest çalışmaları e. Kabir ziyaret hakkında serbest çalışmaları f. Mezarlık ve Türbeler kavaramlar hakkında bilgi edinmek g. Mevitin önemini anlatmak 4. Bunları Müslüman olmayan kişiyle karşılaştırarak benzeri ve farkı noktaları bulma çalışmaları 5. Tören ve geleneklerimizdeki dini yönlerini bulma

				ve onları açıklama çalışmaları
2. Bölüm Dini Günler, Aylar ve Geceler	1. Cuma günü 2. Ramazan ayı 3. Ramazan bayramı 4. Kurban bayramı 5. Kandil geceleri a. Mevlit kandili b. Regaip kandili c. Mirac kandili d. Berat kandili e. Kadir gece 6. Üç aylar 7. Aşure günü	Dini günler, aylar ve gecelerin önemini anlamak ve onlara ne şekilde kutlanması gerektiğini öğrenmek	1..Dini günleri bilmek ve önemini anlamak 2. Dini ayları bilmek ve önemini bilmek 3. Dini geceleri bilmek ve önemini anlamak 4. Müslümanların dini günler, aylar ve geceleri nasıl kutlamaları gerektiğini öğrenmek	1. Dini günler, aylar ve gecelerle ile ilgili daha önceki bilgileri hatırlama çalışmaları 2. Dini günleri özelliklerini öğrenme çalışmaları 3. Dini ayların özelliklerini 4. Dini ayların özelliklerini öğrenme çalışmaları 5. Dini gecelerin özelliklerini öğrenme çalışmaları 6. Müslümanların ne biçimde kutlamaları yaptığını anlatma çalışmaları
3 Bölüm Bazı görgü kuralları	1. Sofrada 2. Konuklukta 3. Yolculukta 4. Kılık kıyafette 5. Konuşmalarda 6. Telefon görüşmelerinde 7. kutlamalarda	Toplumun içinde Müslümanların ne tür davranışlara sahip olmaları gerektiğini bilmek ve onları hayata geçirmeye hazır olmak	1. Görgü kuralları kavaramı bilmek ve önemini bilmek 2. Müslümanların toplumun içinde ne tür davranışları sergilemeleri gerektiğini bilmek ve bunlara uygulamaya hazır olmak 3. Görgü kurallarına göre hareket edişin faydalarını bilmek 4. Müslümanların dini günler, aylar ve geceleri nasıl kutlamaları gerektiğini öğrenmek	1. Görgü kuralları sıralama çalışmaları 2. Müslümanların görgü kuralarına karşı sergiledikleri davranışları anlatma çalışmaları 3. Görgü kurallarına uymanın faydalarını fark etme çalışmaları 4. Toplumun içerisinde Müslümanların davranışları hakkında serbest konuşmaları

4 Bölüm İslam tarihi bilgileri	1. İslam'ın doğuşu 2. Dört halife 3. İslam devletleri 4. Makedonya topraklarında İslâm'ın doğuşu 5. İslam mezhepleri 6. Günümüzün Müslümanları	İslam toplumunun büyüklük ve çok yönlülüğü hakkında bir fikir edinerek dindaşlara kardeşlik, öteki dinlere inananlara ise hoşgörü göstermeye yetenekli ve hazır olmak	1. İslâm'ın doğuşu bilmek 2. İlk İslâm Devletinin ana hatlarını bilmek 3. Dört halife dönemini ana hatlarıyla bilmek 4. Türk, Arnavut, Boşnakların Müslüman oluşu ve İslâmiyete katkılarını ana hatlarıyla bilmek 5. İslâm Mezheplerinin ana hatlarını bilmek 6. Günümüzdeki Müslümanları tanımak 7. Müslümanların birbirlerine kardeşçe davranmakla yükümlü olduklarını bilmek 8. Hıristiyanlık gibi İslâm Dini'nin de başka dinlere inananlara karşı hoşgörü istediğini bilmek	1. İslâm'ın doğuşu ile ilgili daha önceki bilgileri hatırlama çalışmaları 2. İlk İslâm Devletinin özelliklerini öğrenme çalışmaları 3. Dört Halife dönemin ana hatlarını öğrenerek önemli özelliklerini fark etme çalışmaları 4. Türk, Arnavut ve Boşnakların Müslüman oluşu ve İsâmiyete katkılarını öğrenme çalışmaları 5. Makedonya'daki Müslüman toplumun oluşu ile ilgili bilgi toplama ve onları değerlendirme çalışmaları 6. İslâm Mezhepleri hakkında önemli noktaları öğrenme çalışmaları 7. İyi karakterli insanların her millet ve dine mensup kişiler arasında bulunabildiği fark etme çalışmaları 8. Müslüman topluluğun tarihinde bütün milletlerin önemli rol oynadığını fark etme çalışmaları
5. Bölüm Örf-Adet	1. Örf ve adet kavramları 2. Örf ve adetleri	İnsan hayatındaki Örf ve Adetlerin yerini ve önemini	1. Örf ve adet kavramlarını açıklamak	1. Örf ve adetler hakkında serbest konuşmalar

	ahlak ve din ilişkisi 3. Örf ve adetlerin millet hayatındaki yeri 4. Dinin adetlerine saygı 5. Konu ile ilgili ayet ve hadisler	öğrenerek, din ile örf ve adetler arasındaki ilişkiyi kavrama	2. İnsanların örf ve adetlere bağlığını kavramak 3. Örf ve adetlerin ahlak ve din ile olan ilişkilerini yorumlamak 4. Bir millet için örf ve adetlerin değer ve önemini kavramak 5. Dinin örf ve adetlerle bütünleştiği noktayı açıklamak 6. Konu ile ilgili ayet ve hadisleri öğrenme	2. örf ve adetlerin ahlak ve din ile olan ilişkilerini tespit etme çalışmaları 3. Yaşadığımız çevreyi göz ederek örf ve adetlerin milletlerin hayatındaki yeri hakkında serbest konuşmalar 4. Faziletli ve hoş görülü olmanın yararlarını öğrenme çalışmaları 5. Konu ile ilgili Kur'an ayetleri ve anlamlarını öğrenme çalışmaları 6. Konu ile ilgili olan hadisleri okuma ve anlamlarını öğrenme çalışmaları
6 Bölüm Din Bilim ve Eğitim	1. Din-Bilim ilişkisi 2. İslâm'ın Bilime verdiği önem 3. Din ve Eğitim 4. İslâm'ın Eğitime verdiği önem 5. Evrensel olarak Eğitimin ve Din Eğitimin önemi	Din, bilim ve eğitim kavramlarını kavrama ve aralarında ilişki kurma; dinin bilime ve eğitime verdiği önemi kavramak	1. Din ile bilim arasındaki ilişkiyi yorumlama 2. İslâm'ın bilime verdiği önemi öğrenme 3. Din bilimlerini tanımla 4. Din ve eğitim arasındaki ilişkiyi yorumlama 5. İslâm'ın eğitime verdiği önemi yorumlama 6. Eğitimin önemini kavrama	1. Başka derslerde elde edilen bilgilere dayanarak bilim ve eğitimin tanımlama çalışmaları 2. Din ile bilim arasında ne gibi ilişkiler olduğunu araştırma çalışmaları 3. Din bilimlerinin ne olduğunu öğrenme çalışmaları ve onları diğer bilimlerle karşılaştırma çalışmaları 4. Din ve eğitim arasındaki ilişliyi tespit etme çalışmaları 5. İslâm'ın bilim ve

				eğitime verdiği önemini öğrenme çalışmaları 6. Öğrencilerin tecrübelerine dayanarak eğitimin önemini öğrenme çalışmaları

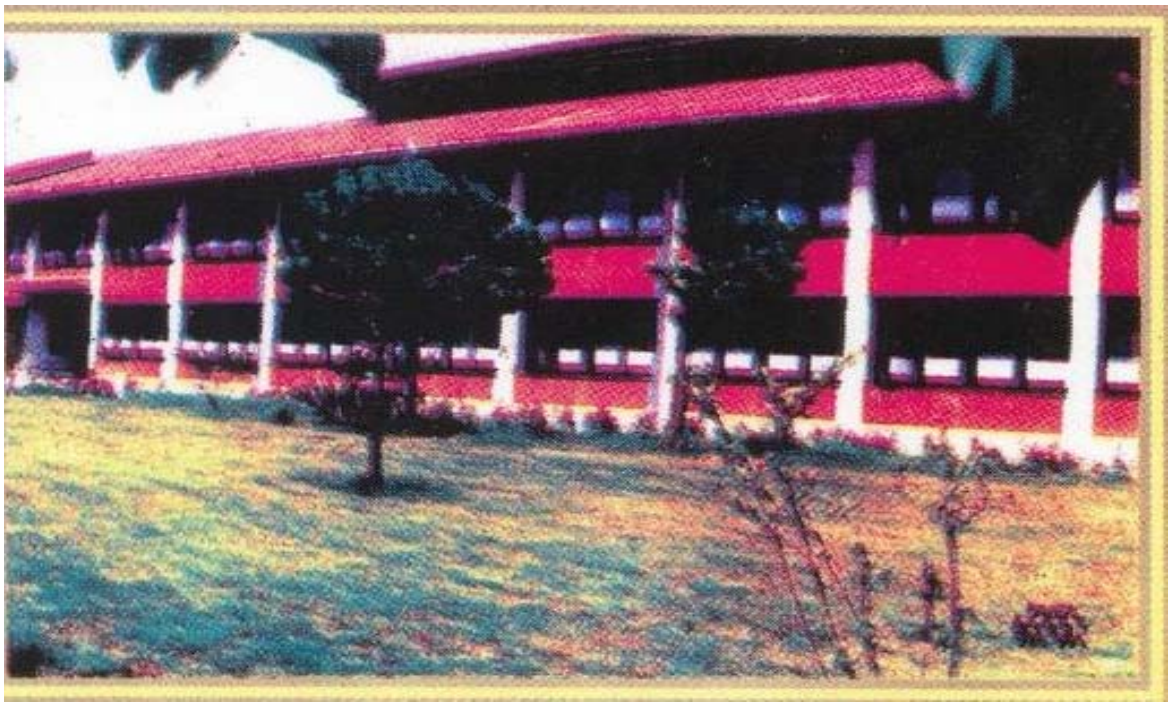
Ek-10 Resimler

Köse kadi

Manastır

İsa Beyn Medresesi

Hudaverdi camii Üsküp

Saray

Yahya paşa camii

Mustafa paşa camii

Paşa yiğit camii

ÖZET

Veseli Sulooca, Hacer, Makedonya Devlet Okullarında Din Dersleri, Yüksek Lisana Tezi, Danışman: Prof. Dr. Cemal Tosun, Ankata Üniversittesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği (Din Eğitim) Anabilim Dalı IV+187. s.

Makedonya'da Din eğitiminin yerleşmesi ve yayılması Osmanlı devrinde büyük hız ve yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı Devleti, hakimiyetine giren bu topraklarda daha ilk andan itibaren Türklere meskün olan köy ve kasabalarda cami, mescit, mektep, medrese kurarak İslam eğitimi ve öğretimin tatbik edilmesine büyük özen göstermiştir.

Bu tarih süreci göz önünde bulundurduğumuzda günümüz Makedonya'sında yaşayan Müslüman insanların din eğitimi ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bunlara uygun bir din eğitimi program önerisinin hazırlanması bir ihtiyaçtır.

Araştırmamız Giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte: araştırma hakkında bilgi verilmekle beraber araştırmanın din eğitim süreci tanıtılmak amaçlanmıştır. Birinci bölümde; Osmanlı ve Krallık Yugoslavya Döneminde din eğitimin nasıl yapıldığını incelemeye gayret edilmiştir. İkinci bölümde: Bağımsızlık sonrası Makedonya'da din eğitimi ele alınmıştır ir İslam Plan ve Program Önerisi hazırlanmaya çalışmıştır. Sonuçta ise; ulaşılan neticelere yer verilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

ABSTRACT

Veseli Suluoca, Hacer, Religion Lessons in Macedonian State Schools, Thesis of Master, Concultant: Prof. Dr. Cemal Tosun, Ankara University Social Sciences Institute, Main Science Branch of Primary Education Religious Culture and Ethics (Religious Education), IV+187 p.

In Macedonia, religious education's getting popular and spread had a great speed and intensity during Ottoman period. Ottoman Empire, in these lands that was entered in his authorization, in the settled villages and towns of Turks, first of all, founded mosques, masjit, medresseh and schools, acted very carefully about Islamic education and teaching.

When we considered this progress of history, determining the needs of the Islamic people's religious education who live in the present Macedonia and preparing a convenient curriculum suggestion for religious education is a need.

Our research consists of Introduction, parts and a conclusion. In the introduction : information is presented about the research and religious education is aimed to be introduced in that region . In the first part; how the religious education was tried to be taught in the period of Ottoman and Kingdom is tried to be researched. In the second part: the religious education is studied after the independance im Macedonia an Islam plan and project suggestion is tried to be prepared. At the final conclusion part: the result that has been reached is included and a general evaluation has been performed.